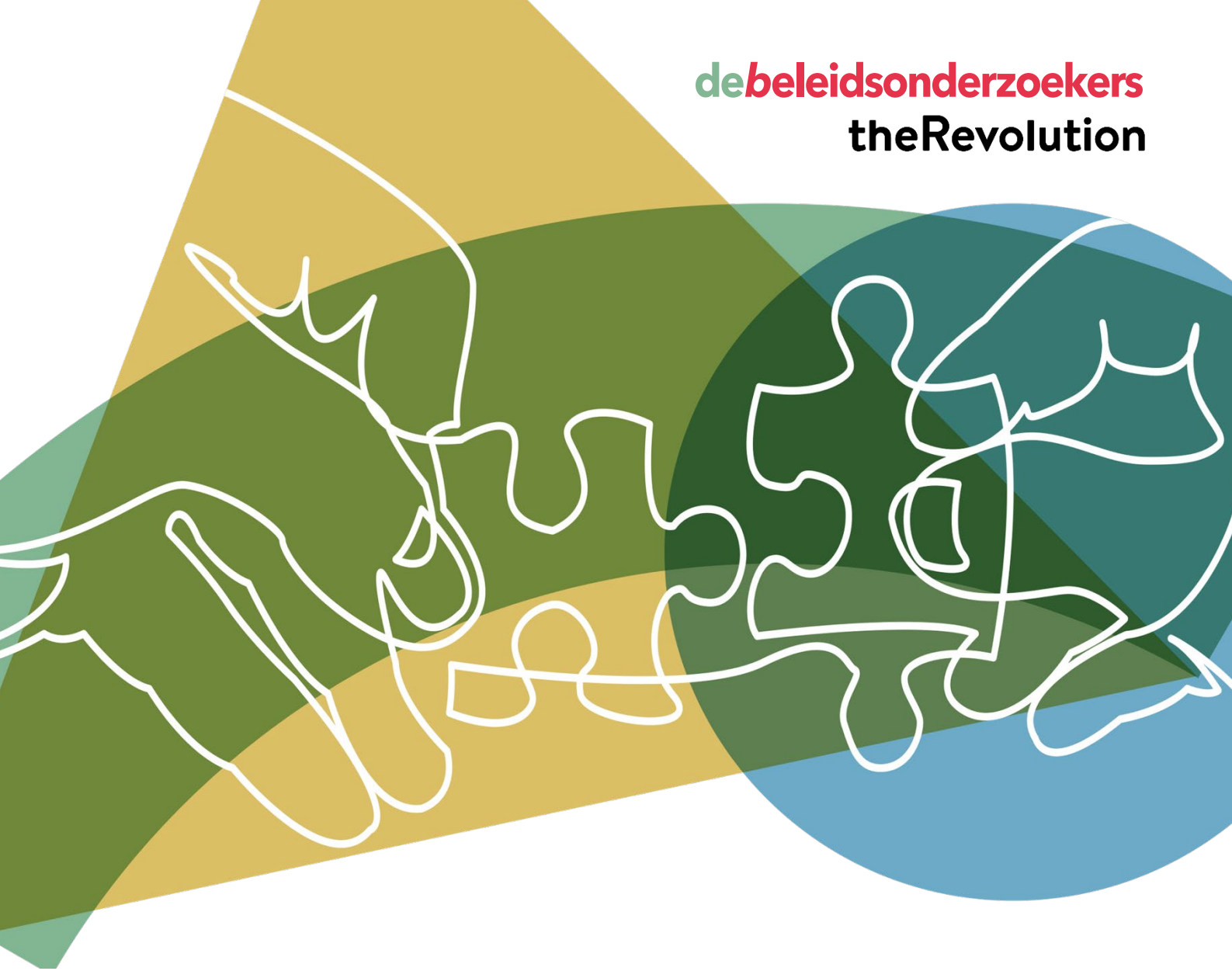

Hoe werkt de harmonisering voor mensen met een Wajong?

Ervaringsonderzoek naar de Wajong en de Wet
vereenvoudiging Wajong

Projectnummer P0315

Onderzoek in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Auteurs: Jildou Talman | Mirjam Engelen | Karin Tettersoo (theRevolution) | Noortje Hippert | Sonja van der Kemp

© 17 juli 2024 | De Beleidsonderzoekers | www.beleidsonderzoekers.nl | theRevolution | www.therevolution.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt via druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Samenvatting

Dit rapport hebben we geschreven voor de Rijksoverheid, namelijk voor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Maar: we vinden het belangrijk dat iedereen kan begrijpen wat er in dit rapport staat. Ook als je geen ambtenaar bent. Deze samenvatting hebben we daarom op B1-niveau geschreven. Zo is hij voor alle lezers te lezen. We leggen in deze samenvatting eerst uit waarom we dit onderzoek gedaan hebben. En daarna wat de resultaten van het onderzoek zijn.

Dit rapport gaat over mensen met een Wajong

Dit rapport gaat over de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten. Die wet noemen we in het kort de 'Wajong'. De Wajong is bedoeld voor mensen die geboren zijn met een beperking of ziekte. En ook voor mensen die als kind of als tiener een beperking kregen of ziek werden.

Als je een beperking of ziekte hebt, is werken soms moeilijker voor je. De Wajong zorgt er dan voor dat je toch inkomen hebt. UWV betaalt namelijk een uitkering aan mensen met een Wajong. UWV helpt mensen met een Wajong die kunnen werken, om een baan te vinden.

De Wajong is soms moeilijk

En er zijn drie 'versies' van de Wajong: de oude Wajong, de Wajong2010 en de Wajong2015. Die versies hebben soms dezelfde regels. Maar soms verschillen de regels van elkaar. Mensen met een Wajong vinden het soms niet eerlijk dat regels voor hen gelden die niet voor andere mensen met een Wajong gelden, of andersom.

En de regels zijn soms moeilijk te begrijpen. Dat zorgt soms voor onzekerheid bij mensen met een Wajong. Ze weten door die ingewikkelde regels niet altijd wat ze kunnen verwachten. Bijvoorbeeld als ze gaan werken of studeren.

De overheid wil de Wajong makkelijker maken

De overheid weet dat de regels in de Wajong soms voor onzekerheid bij mensen met een Wajong zorgt. En dat sommige mensen daardoor niet durven te werken of studeren.

Het is niet de bedoeling dat moeilijke regels mensen afremmen. Daarom heeft de overheid een wet bedacht om de Wajong makkelijker te maken. Die wet heet de Wet vereenvoudiging Wajong.

De drie versies van de Wajong lijken nu meer op elkaar. Dezelfde regels gelden voor alle drie de versies van de Wajong. Er zijn nog wel verschillen, maar dat zijn er nu minder.

De overheid hoopt dat de wet nu duidelijker is voor mensen met een Wajong. En dat ze dan beter zien of ze aan het werk kunnen gaan. Of een opleiding kunnen gaan volgen.

Er was een onderzoek nodig

Daarom heeft de overheid onderzoekers gevraagd om uit te zoeken of de wet gelukt is. Dat zijn wij. Wij zijn twee bureaus: De Beleidsonderzoekers en theRevolution.

Deel 1: De Wajong

Het eerste deel van dit rapport gaat over de Wajong. We hebben mensen met een Wajong gevraagd wat zij vinden van de Wajong.

De Wajong heeft voordelen en nadelen

Mensen met een Wajong krijgen een uitkering van UWV. Die uitkering helpt om een gewoon leven te leiden. Mensen met een Wajong kunnen hun basisbehoeften betalen, zoals boodschappen en de huur.

Maar tegelijkertijd is de uitkering niet hoog. De basisbehoeften kun je betalen, maar grote noodzakelijke uitgaven zijn moeilijk. Als de wasmachine stukgaat, kun je met de Wajong-uitkering moeilijk een nieuwe kopen. Ook dure zorg betalen is vaak niet mogelijk met een Wajong.

Alleen een uitkering is niet genoeg

Bestaanszekerheid is voor mensen belangrijk. Voor een deel regel je bestaanszekerheid met geld, zoals de Wajong-uitkering. Maar

bestaanszekerheid is meer dan geld alleen; bestaanszekerheid is ook een leven met betekenis.

Een betaalde baan is een manier om een leven met betekenis te leiden. Je kunt er meer geld mee verdienen dan de uitkering. Je kunt ook leuke collega's ontmoeten. Er zijn ook mensen die zorgen voor hun bureaus of ouders. Of ze doen vrijwilligerswerk in het buurthuis.

Om iets te betekenen voor de samenleving, kan een aantal dingen écht helpen

Voor mensen met een Wajong kan het lastig zijn om te werken. Bijvoorbeeld omdat bepaalde taken voor hen moeilijk zijn. Of bijvoorbeeld omdat een werkdag van acht uur te lang is. Dan helpt een werkgever die meedenkt. Een werkgever die samen met de persoon met een Wajong uitzoekt welk soort werk het meest geschikt is. Zo is het werk beter vol te houden.

Ook andere dingen kunnen mensen met een Wajong helpen bij het waarmaken van hun dromen. Bijvoorbeeld familie die hen aanmoedigt. Of vrienden die meedenken en helpen.

Het is belangrijk dat mensen met een Wajong er niet alleen voor staan. Ook andere mensen kunnen mensen met een Wajong helpen, bijvoorbeeld een huisarts of een contactpersoon bij UWV.

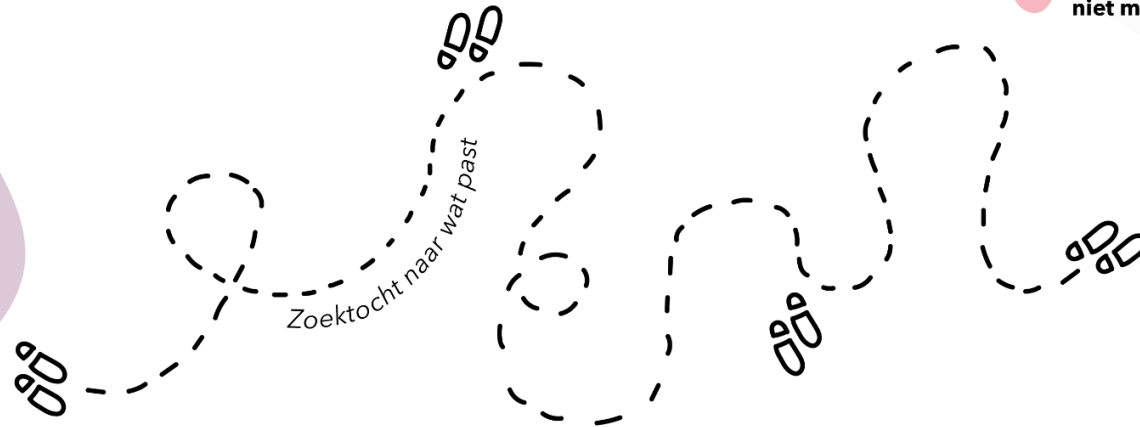
Alles wat we in dit onderzoek hebben geleerd over de Wajong, hebben we samengevat in een poster. Aan de bovenkant van de poster staan alle dingen die niet helpen. Die dingen brengen mensen weer terug naar hun 'startpositie': alleen een uitkering. Aan de onderkant van de poster staan alle dingen die wel helpen bij een leven met betekenis. Bijvoorbeeld een betaalde baan.

Belemmerende factoren

- **Veranderingen in de Wajong**
- **Sommige handelingen van UWV** (brieven, bellen, je 'moet' iets doen)
- **Onvoorspelbaar ziektebeeld**
- **Wantrouwen in de overheid**
- **Een baan die niet past**
- **Onzekerheid over verrekenen**
- **Zelf niet weten wat je fysiek en mentaal aankunt**
- **Vastzitten in bepaalde mindset** (Bijvoorbeeld bij lvb of autisme)
- **Een omgeving die niet meedenkt**

Mensen met een arbeidsbeperking

Een betekenisvol leven waarbij je meedoet in de maatschappij

Bevorderende factoren

- + **Stimulerende omgeving**
- + **Werkgever die mee denkt**
- + **Een passende jobcoach**
- + **Een vaste contactpersoon**
- + **Weten wat je lichaam wel aankan en wat het niet aankan**
- + **Succeservaringen**

Deel 2: De Wet vereenvoudiging Wajong

De Wajong is belangrijk voor mensen, omdat ze daarmee hun basisbehoeften kunnen betalen. Je kunt altijd vertrouwen op de Wajong-uitkering. Maar in deel 1 hebben we ook beschreven dat een Wajong-uitkering alleen niet genoeg is om je leven betekenis te geven.

Veel mensen met een Wajong zijn bang dat ze minder geld hebben wanneer ze naar school gaan of gaan werken. Ze weten niet goed waar ze aan toe zijn. De Wet vereenvoudiging Wajong moet duidelijk maken wat er gebeurt als je gaat werken of een opleiding gaat doen.

Wat is er nieuw?

Er zijn drie versies van de Wajong, allemaal met verschillende regels. Door de Wet vereenvoudiging Wajong worden sommige regels hetzelfde. Het maakt niet uit welke versie van de Wajong je hebt. Dat zijn deze regels:

1. UWV berekent de hoogte van de uitkering voor iedereen op dezelfde manier. Hoe meer je werkt, hoe hoger je inkomen. Dat heet **verrekening van inkomsten**.
2. Als je gaat studeren met een Wajong, krijg je studiefinanciering én je uitkering. Je hoeft geen uitkering in te leveren om te kunnen studeren. Dat heet de **studieregeling**.
3. Het kan zijn dat de Wajong stopt. Een persoon met een Wajong kan zelf de Wajong stoppen. En als je lang genoeg werkt, kan UWV de Wajong ook stoppen. Maar door de Wet vereenvoudiging Wajong kan een persoon de Wajong ook weer aanvragen. Dat heet het **herlevingsrecht**. Je moet wel aan bepaalde regels voldoen om het

herlevingsrecht te gebruiken. Een persoon die ooit een Wajong had, kan vaak weer terug in de Wajong.

4. Als UWV geschikt werk vindt voor een persoon met een Wajong, moet die persoon dat werk gaan doen. Dat heet **re-integratieverplichting**. Als het werk niet geschikt is, hoeft de persoon dat werk ook niet te gaan doen.

Er zijn ook mensen die door de Wet vereenvoudiging Wajong wat extra geld van UWV krijgen. Dat komt omdat ze in december 2020 werk hadden. Nu (in 2024) mag hun uitkering nooit lager zijn dan de uitkering in het verleden was. Soms betekent dat dat ze wat extra geld krijgen. Zodat hun uitkering nu hetzelfde bedrag is als de uitkering in het verleden. De uitkering die ze in het verleden kregen, noemen we het **garantiebedrag**.

De Wet vereenvoudiging Wajong heeft invloed gehad op twee groepen mensen met een Wajong

We hebben 51 mensen met een Wajong gevraagd wat ze vinden van de Wet vereenvoudiging Wajong. De meesten van deze mensen wisten niet wat de Wet vereenvoudiging Wajong was.

Een klein deel van de mensen met een Wajong kende de Wet vereenvoudiging Wajong wel. Dat zijn de mensen die nu een opleiding doen. Zij vertelden dat ze met hun studie zijn begonnen door de Wet vereenvoudiging Wajong. Zonder de Wet vereenvoudiging Wajong hadden ze hun studie niet kunnen doen. We noemen deze mensen: **nDGA en studerend**. nDGA betekent dat mensen met hun beperking of ziekte deels kunnen werken.

Er zijn ook mensen die een garantiebedrag hebben. Zo weten deze mensen dat de Wet vereenvoudiging er is. Ze krijgen extra geld om tot

het garantiebedrag te komen. Het garantiebedrag geeft nog meer zekerheid dan de Wajong. We noemen deze mensen: **nDGA met garantiebedrag**.

De meeste mensen met een Wajong merken niet zoveel van de Wet vereenvoudiging Wajong

Dan zijn er nog vijf groepen mensen die weinig of niets hebben gemerkt van de Wet vereenvoudiging Wajong. Dat zijn deze groepen mensen:

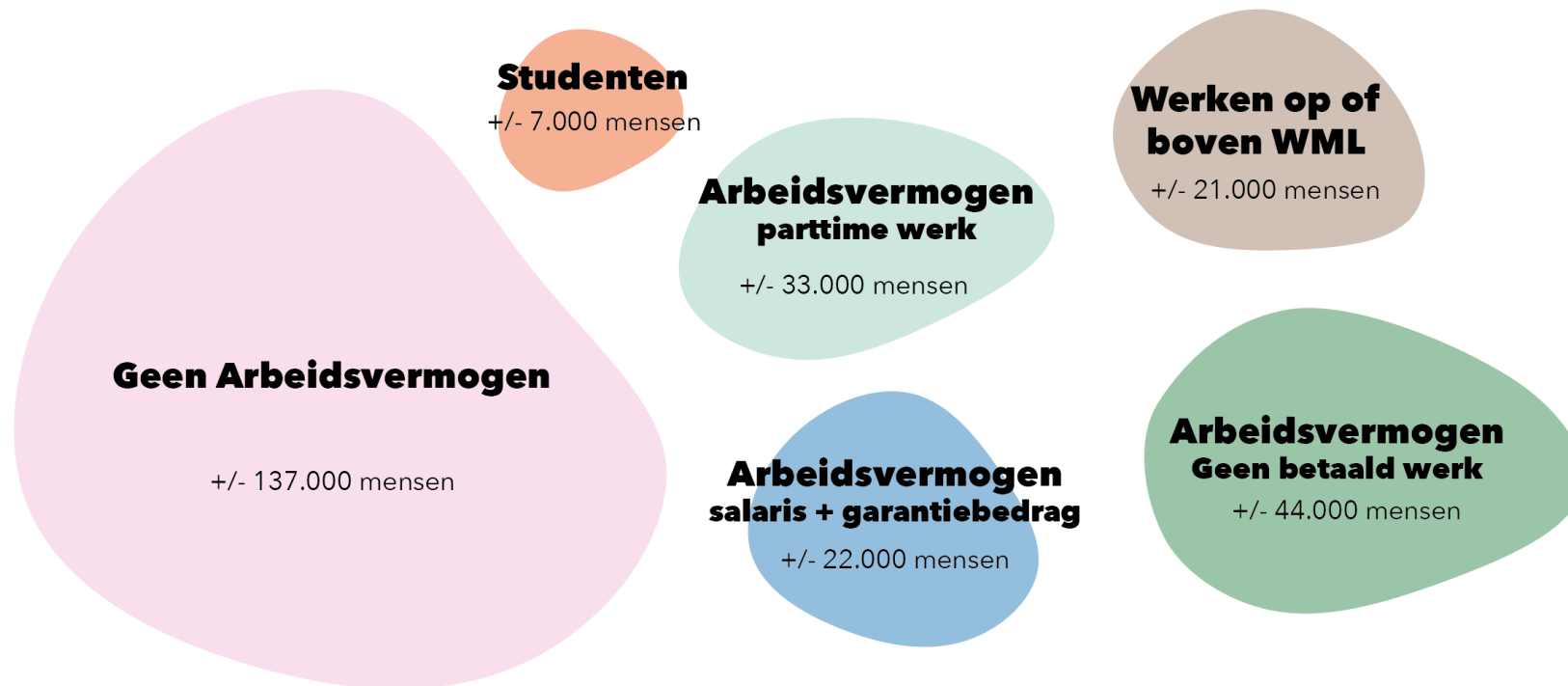
- Mensen die door hun beperking of ziekte helemaal niet kunnen werken. We noemen deze mensen: **DGA**.
- Sommige mensen kunnen wel werken, maar vinden het prima om niet te werken. We noemen deze mensen: **nDGA en gelukkig zonder werk**. Deze mensen zijn bijvoorbeeld ouders en zorgen voor hun kinderen. Of ze doen vrijwilligerswerk en zijn daar gelukkig mee.
- Sommige mensen kunnen volgens UWV werken. Toch lukt het hen niet om werk te vinden. We noemen hen: **nDGA en wil werken**.
- Er zijn mensen die al werk hebben. Sommige mensen werken een paar uur per week. Dan hebben ze een salaris en een uitkering. We noemen deze mensen: **nDGA met werk en uitkering**.
- Er zijn mensen die zoveel verdienen, dat ze geen uitkering meer nodig hebben. We noemen die mensen: **nDGA met werk, zonder uitkering**. Deze mensen krijgen geen uitkering van UWV.

In totaal zagen wij in dit onderzoek zeven groepen van mensen met een Wajong. In de tabel hieronder kun je snel zien wie de Wet vereenvoudiging Wajong kent. En ook wat voor invloed de Wet

vereenvoudiging Wajong op elke groep heeft gehad. In deze tabel noemen we de Wet vereenvoudiging Wajong in het kort 'de vereenvoudiging'.

DGA	nDGA en studerend	nDGA en gelukkig zonder werk	nDGA en wil werken	nDGA met werk en uitkering	nDGA met garantiebedrag	nDGA met werk, zonder uitkering
Kent de vereenvoudiging niet	Kent de vereenvoudiging en is daarom gaan studeren	Kent de vereenvoudiging niet	Kent de vereenvoudiging meestal niet	Kent de vereenvoudiging niet	Krijgt het garantiebedrag en kent daarom de vereenvoudiging	Kent de vereenvoudiging niet
Voor de meeste mensen in deze groep heeft de vereenvoudiging geen gevolgen, want meestal is werk niet mogelijk.	Zonder de vereenvoudiging was een studie niet mogelijk geweest.	Zorgen voor hun kinderen, vrienden of familie is voor deze mensen al een manier om iets te betekenen voor de samenleving. Ook vrijwilligerswerk heeft betekenis. De vereenvoudiging verandert daar weinig aan.	Sommige mensen willen wel werken, maar het lukt ze toch niet. Bijvoorbeeld omdat ze bang zijn dat hun uitkering lager wordt. De vereenvoudiging lost die angst op. Andere mensen willen wel werken, maar er bestaan andere hindernissen. Voor hen verandert de vereenvoudiging niets.	De meeste mensen zijn tevreden met het aantal uren dat ze werken. Sommige mensen kunnen meer gaan werken. De vereenvoudiging heeft ervoor gezorgd dat dat makkelijker is geworden.	Door de vereenvoudiging krijgen deze mensen boven op hun salaris een garantiebedrag. Dat is fijn en biedt veiligheid.	Deze mensen krijgen geen Wajong-uitkering meer. Hun salaris is genoeg. Het herlevingsrecht is voor hen wel fijn. Dat betekent dat ze altijd weer terug kunnen in de Wajong als dat nodig is.
Heeft weinig aan de vereenvoudiging gehad	Heeft veel aan de vereenvoudiging gehad	Heeft weinig aan de vereenvoudiging gehad	Heeft soms iets aan de vereenvoudiging gehad	Heeft soms iets aan de vereenvoudiging gehad	Heeft veel aan de vereenvoudiging gehad	Heeft weinig aan de vereenvoudiging gehad

De twee groepen die wél veel aan de Wet vereenvoudiging Wajong hebben gehad, zijn niet groot. De groep die weinig of niets aan de Wet vereenvoudiging heeft gehad, is veel groter. In het plaatje hieronder laten we zien hoe groot de zeven groepen ongeveer zijn:

Toelichting: Er zijn 7.000 mensen met een Wajong die studeren. De helft van deze studenten kan gedeeltelijk werken (arbeidsvermogen), de helft kan niet werken (geen arbeidsvermogen).

Samengevat zijn er twee groepen mensen met een Wajong voor wie de Wet vereenvoudiging Wajong goed uitpakt. Voor vijf groepen mensen met een Wajong doet de Wet vereenvoudiging weinig. De Wet vereenvoudiging levert voor deze vijf groepen ook geen problemen op. Er is dus een verbetering.

De Wajong blijft namelijk ingewikkeld. Want de regels zijn nu wel hetzelfde, maar de regels zijn nog steeds niet makkelijk. Andere dingen kunnen helpen om de Wajong makkelijker te maken. En om mensen te helpen om betekenis te vinden in hun leven. We hebben die dingen samengevat in het plaatje hieronder:

Deel 3: De toekomst van de Wajong

Vijf groepen mensen hebben niet echt iets gemerkt van de Wet vereenvoudiging Wajong. Maar: de overheid kan die vijf groepen mensen wel op andere manieren helpen.

Wij onderzoekers vinden een aantal dingen belangrijk voor de toekomst van de Wajong

Als je naar alle 51 gesprekken kijkt, zijn er grote dingen die aandacht trekken. Die grote dingen willen we graag noemen. Wij denken dat ze belangrijk zijn voor de toekomst.

1. We zien dat de meeste mensen met een Wajong veel kunnen hebben aan een luisterend oor. Iedereen vindt het fijn als anderen goed naar hen luisteren. Voor mensen met een Wajong die geen familie of vrienden hebben, is er niet altijd zo'n luisterend oor. Dan kan UWV helpen. Een goed gesprek is voor veel mensen net zo belangrijk als de uitkering.

Het lukt mensen met een Wajong vaak om een mooi leven voor zichzelf te maken. Bijvoorbeeld met een gezin, een huis en een baan of vrijwilligerswerk. Dan is het nog steeds fijn als UWV gesprekken blijft voeren. Bijvoorbeeld één keer per jaar.

2. Er zijn mensen die wel een beperking of ziekte hebben, maar die geen Wajong krijgen. Sinds 2015 is de Wajong alleen bedoeld voor mensen die door hun beperking of ziekte helemaal niet kunnen werken. Mensen die deels kunnen werken, krijgen geen Wajong meer. Het is dus moeilijker om een Wajong te krijgen.

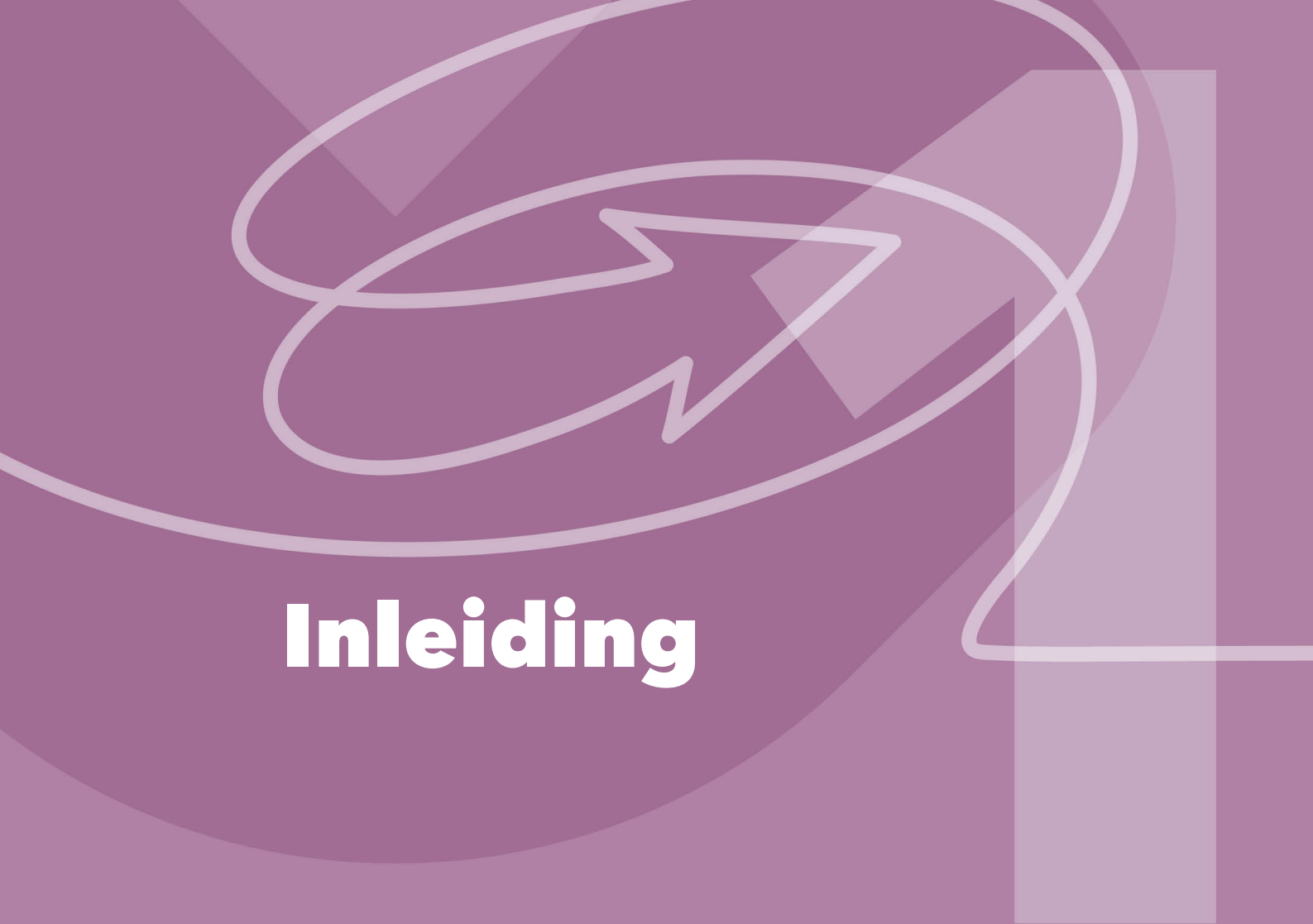
Een paar deelnemers aan dit onderzoek vindt deze verandering van de Wajong verveld. Ze vinden het niet goed dat sommige jongeren met een beperking of ziekte nu geen Wajong meer krijgen. Dit zeggen ze omdat de Wajong voor hen zo belangrijk is geweest. Deze deelnemers vinden dat anderen ook de zekerheid van de Wajong verdienen.

3. We zagen in dit onderzoek dat veel mensen blij zijn met de Wajong. Tegelijkertijd kunnen de regels in de Wajong mensen ook onzeker maken. Elke keer dat de overheid de Wajong verandert, veranderen de regels ook weer. Die veranderende regels kunnen tot extra onzekerheid leiden.

Het liefst zien we dat de overheid éérs goed nadenkt over wat er nodig is. Dat kan de overheid ook vragen aan mensen met een Wajong. Daarna kan de overheid de Wajong verbeteren op een manier die in één keer zo goed mogelijk is. Wij denken dat je zo de mensen met een Wajong het beste helpt.

Inhoud

1.	Inleiding	1
1.1	Achtergrond en aanleiding	1
1.2	Doel- en vraagstelling	5
1.3	Methodologie	5
1.4	Leeswijzer	7
Deel 1:	Kennismaking met de Wajong	9
2.	Grootte van de groepen Wajong-gerechtigden	10
3.	De verschillende typen mensen in de Wajong	14
4.	Hoe voelt de Wajong?	20
4.1	Wat biedt de Wajong?	20
4.2	Wat willen Wajong-gerechtigden bereiken?	23
5.	Bevorderende en belemmerende factoren in de Wajong	26
5.1	Volgens Wajong-gerechtigden	26
5.2	Volgens werkgevers	34
Deel 2:	De vereenvoudiging	38
6.	Inhoud van de vereenvoudiging	39
6.1	Verrekening van inkomsten	40
6.2	Studieregeling	41
6.3	Herlevingsrecht	41
6.4	Garantiebedrag	42
7.	Betekenis voor mensen in de Wajong	45
8.	Wat heeft de vereenvoudiging voor wie gedaan?	49
8.1	De vereenvoudiging pakt voor iedereen anders uit	49
8.2	Werkgevers hebben weinig van de vereenvoudiging gemerkt	54
Deel 3:	Aanknopingspunten voor de toekomst	56
9.	De toekomst van Wajong-gerechtigden	57
10.	Conclusies	64
10.1	Antwoorden op de kernvragen	64
10.2	Reflectie van de onderzoekers	68
10.3	Slotconclusie	70
Bijlage 1:	Deelvragen van het onderzoek	71

Inleiding

Per 1 januari 2021 is de Wet vereenvoudiging Wajong ingegaan. Het resultaat daarvan is in de praktijk één geharmoniseerde Wajong-regeling. Onderzoeksbureaus De Beleidsonderzoekers en theRevolution voerden in 2024 een kwalitatieve evaluatie van de Wet vereenvoudiging Wajong uit. Dit rapport bevat de resultaten van dit onderzoek. In deze inleiding beschrijven we de achtergrond van het onderzoek, het doel en bijbehorende onderzoeksvragen en de onderzoeksopzet.

1.1 Achtergrond en aanleiding

In 2018 verscheen de laatste beleidsdoorlichting Wajong¹ met daarbij de kabinetsreactie. In de kabinetsreactie² is het volgende te lezen:

“Uit de beleidsdoorlichting blijkt dat de Wajong, met drie verschillende regelingen en verschillen in rechten en plichten tussen deze regelingen, complex is geworden. Ik wil een begrijpelijke regeling, waarbij werken lonend is, waarbij mensen die gaan studeren er niet op achteruit gaan en

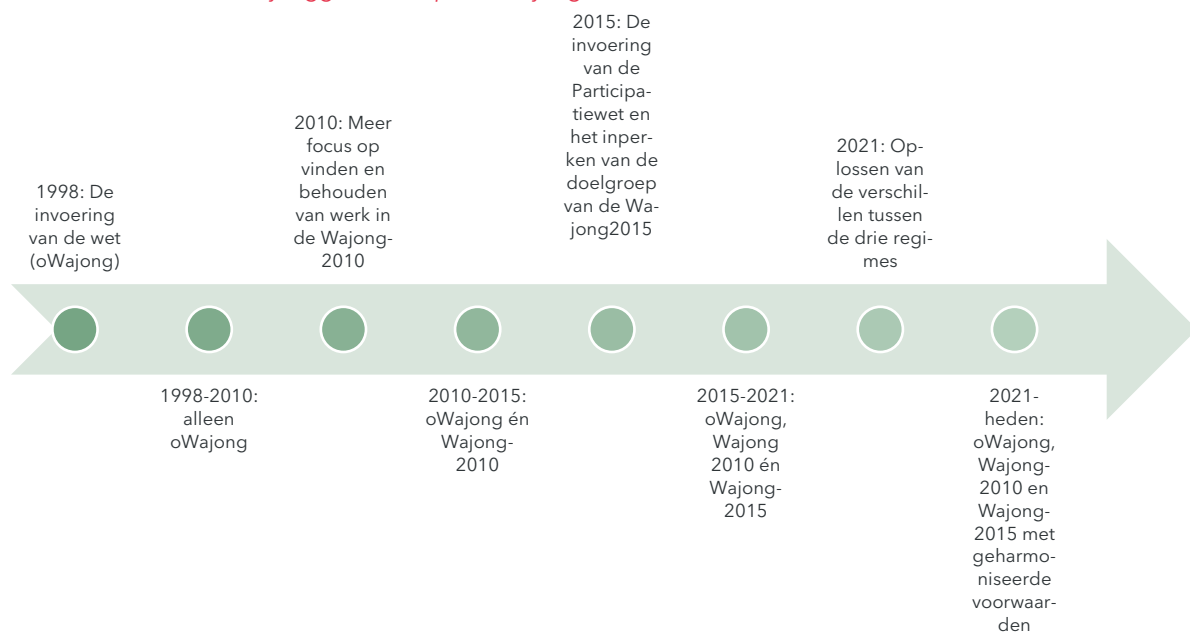
¹ Bron: Beleidsdoorlichting, SZW begrotingsartikel 4: Jonggehandicapten (2017).

² Bron: Kabinetsreactie Beleidsdoorlichting begrotingsartikel 4: Jonggehandicapten 30 982 40.

mensen niet langer bang zijn hun uitkering te verliezen als ze gaan werken.”

De directe aanleiding voor de Wet vereenvoudiging Wajong is daarmee de beleidsdoorlichting Wajong van 2018. Daaruit bleek dat de Wajong voor gebruikers ingewikkeld was. De oorsprong van de complexiteit hangt samen met de lange geschiedenis van de Wajong en met de veranderingen in het denken over arbeidsparticipatie van mensen met een beperking. Hieronder beschrijven we kort de mijlpalen in de geschiedenis van de Wajong:

Figuur 1.1 Gesimplificeerde tijdlijn van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong)

Invoering van de Wajong in 1998

De Wajong werd in 1998 ingevoerd als wettelijke voorziening voor personen die arbeidsongeschikt waren geworden op een tijdstip dat zij vanwege de jeugdige leeftijd nog niet konden deelnemen aan betaalde arbeid. Ook personen die tijdens hun studie arbeidsongeschikt raakten kregen recht op Wajong. Er werd een politieke keuze gemaakt om de Wajong niet binnen de bijstand te organiseren³.

Activering van Wajong-gerechtigden maakte in 1998 geen onderdeel uit van de Wajong. Sociale werkplaatsen werden gezien als de meest reële mogelijkheid tot arbeidsdeelname voor Wajong-gerechtigden. Wel werd bij de uitkering rekening gehouden met de mogelijkheid dat een jonggehandicapte in reguliere arbeid aan de slag zou kunnen gaan. De instrumenten om Wajong-gerechtigden te activeren, inclusief de mogelijkheid voor loondispensatie, werden vastgelegd in de wet REA en de WAGW.

Veranderingen tussen 2000 en 2010

In 2000 werd de wet SUWI ingevoerd en werd UWV opgericht. Ook kwam er in deze periode meer nadruk te liggen op de activering van mensen in een uitkering. De Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen in 2005 (WIA) en Wet werk en bijstand in 2004 (WWB) werden ingevoerd

³ Bron: Beleidsdoorlichting. SZW begrotingsartikel 4: Jonggehandicapten (2017).

als vervangers van de WAO en de Abw⁴. Het kabinet besloot de Wajong activerender richting werk te maken. Daarnaast richtte het kabinet beleid en wetgeving zo in dat mensen in de Wajong meer kansen kregen om te werken en actief deel te nemen aan de samenleving. Dit vroeg een omslag in het denken.

In 2010 werd de Wajong gewijzigd. In de oWajong (1998-2010) lag de nadruk vooral inkomensondersteuning en werden de beperkingen van Wajong-gerechtigden als uitgangspunt genomen. Met de Wajong2010 draaide het kabinet dit principe om: voorop staat wat een Wajong-gerechtigde wél kan. Belangrijkste doel van de wijziging was dan ook Wajong-gerechtigden te ondersteunen bij het vinden en behouden van een baan. Verworven rechten bleven bestaan. De Wajong2010 gold voor nieuwe instroom.

De Participatiewet in 2015

Een jaar na inwerkingtreding van de Wajong2010 kondigde het kabinet Rutte I het wetsvoorstel Werken naar Vermogen (later: Participatiewet) aan. Met dit wetsvoorstel zou de Wajong met ingang van 2013 afgesloten worden voor mensen met arbeidsvermogen. UWV kreeg de opdracht het zittend bestand Wajong in te delen naar jonggehandicapten met en zonder arbeidsvermogen. Jonggehandicapten die vanaf 2012 met arbeidsvermogen instroomden in de Wajong, zouden in 2014 worden overgedragen aan de gemeenten. Uiteindelijk werd besloten het huidige zittende bestand Wajong wel opnieuw te beoordelen, maar mensen met arbeidsvermogen niet over te dragen aan de gemeente. Ook werd de uitkering van mensen met arbeidsvermogen aangepast aan de bijstandsnorm en verlaagd van 75 procent naar 70 procent WML.

Met de inwerkingtreding van de Participatiewet in 2015 werd een nieuw beoordelingscriterium in de Wajong opgenomen, namelijk duurzaam geen arbeidsvermogen. De Wajong werd met ingang van 1 januari 2015 afgesloten voor jonggehandicapten met arbeidsvermogen. Alleen jonggehandicapten die duurzaam geen arbeidsvermogen (DGA) hebben komen sindsdien in aanmerking voor een Wajong-uitkering (Wajong2015)⁵.

Wajong2015 is het derde en vooralsnog het laatste Wajong-regime.

Wijzingen tussen 1998 en 2015 hebben tot complexiteit geleid

Naar aanleiding van de beleidsdoorlichting in 2018 beschreef de minister de gevolgen van de hierboven beschreven reeks veranderingen in de Wajong:

“Onder veel mensen in de oWajong en Wajong2010 bestaat de angst dat zij, wanneer zij gaan werken, hun recht op een uitkering verliezen of het niet meer kunnen laten herleven. Deze angst kan een belemmering zijn om te participeren. [...] Ik ben daarom voornemens om [...] de regels

⁴ De financiële verantwoordelijkheid van gemeenten voor de WWB (ingevoerd in 2004) maakte dat de gemeenten voorliggende voorzieningen gingen onderzoeken om gebruik van de bijstand te voorkomen. Door bijstandsaanvragers door te verwijzen naar voorliggende voorzieningen, kon instroom beperkt worden. Dit leidde er onder meer toe dat de instroom in de Wajong sterk steeg, de invoering van de Wajong2010 loste dit niet volledig op. Zie onder meer de publicatie van het CPB Van bijstand naar Wajong 2011/09.

⁵ Een deel van de Wajong-gerechtigden kwam met het sociaal akkoord van april 2013 ook onder de banenafpraak te vallen. Werkgevers (publiek en privaat samen) spraken met elkaar af tot 2025 125.000 extra banen creëren voor mensen die niet het WML kunnen verdienen. Wajong-gerechtigden met arbeidsvermogen uit de oWajong en de Wajong2010 vallen onder de banenafpraak.

voor het eindigen van het recht op oWajong en Wajong2010 te harmoniseren.”

Na deze beleidsdoorlichting is de samenhang tussen aan het werk gaan en onzekerheid over het inkomen in een aantal onderzoeken bevestigd:

- Als algemeen knelpunt bij het naar werk begeleiden van Wajong-gerechtigde, merken professionals op dat er weerstanden kunnen spelen die Wajong-gerechtigden ervan weerhouden om aan het werk te gaan. Zo gaat een Wajong-gerechtigde er in sommige gevallen financieel niet of nauwelijks op vooruit door te gaan werken. Dit kan voor Wajong-gerechtigden een principiële punt zijn om werk te weigeren of er ervoor zorgen dat Wajong-gerechtigden gedemotiveerd raken om te werken ⁶.
- Onderzoek van de Nederlandse Arbeidsinspectie benoemt de systematiek van verrekening van inkomsten als belangrijk aandachtspunt: de meerderheid van de Wajong-gerechtigden die aan het werk zijn of gewerkt hebben vindt deze systematiek (te) moeilijk te doorgronden. Ook vindt slechts een derde van deze Wajong-gerechtigden dat UWV de gevolgen van betaald werk op het totale inkomen afdoende uit heeft kunnen leggen ⁷.
- In het rapport ‘Als verrekenen een beperking is’ is in kaart is gebracht tegen welke problemen mensen met een arbeidsbeperking (waaronder Wajong-gerechtigden) aanlopen als hun inkomen verrekend wordt met de uitkering. Daaruit blijkt dat de problemen met inkomstenverrekening omvangrijk zijn en zowel negatieve financiële als negatieve psychische gevolgen (kunnen) hebben. De gevolgen van de inkomstenverrekening werken bestaansonzekerheid in de hand en ontmoedigen daardoor arbeidsparticipatie ⁸.

De Wet vereenvoudiging Wajong moet de complexiteit oplossen

Per 1 januari 2021 is de Wet vereenvoudiging in werking getreden. Het doel van de Wet vereenvoudiging Wajong is het harmoniseren van de verschillende regelingen van de Wajong. Daardoor zijn er nu bijna geen verschillen meer tussen de regimes ⁹. De wetgever wilde op deze manier de belemmeringen voor de arbeidsparticipatie van mensen met een Wajonguitkering wegnemen. De belangrijkste doelen van de vereenvoudiging waren:

- Belemmeringen om te gaan werken wegnemen;
- Belemmeringen om te gaan studeren wegnemen;
- (Meer) werken lonender te maken.

We lichten de Wet vereenvoudiging Wajong nader toe in deel 2 van dit rapport. In hoofdstuk 6 beschrijven we concreet de verschillende onderdelen die met de invoering van de Wet vereenvoudiging zijn geharmoniseerd.

Onderzoek naar beleving

De invoering van de Wet vereenvoudiging Wajong in 2021 is gepaard gegaan met de invoering van een jaarlijkse kwantitatieve monitorrapportage. Deze monitorrapportage geeft inzicht in de inkomenseffecten, baankansen, scholing en maatschappelijke deelname van personen met een Wajong-uitkering na inwerkingtreding van de wet en vormt input voor de wetsevaluatie in 2025.

⁶ Oomkens R, A Drijvers, F Bennenbroek, A Bindels, N Kistemaker, L Salomé. Kwalitatieve evaluatie dienstverleningsmodel Wajong. Panteia, Zinziz, Muzus, Zoetermeer, 2022.

⁷ Klantperspectief Wajong 2020. Nederlandse Arbeidsinspectie, Den Haag, 2022.

⁸ Visser S de, M van Ommeren, S Kistemaker, L Salomé, P Doelen, F Kuiper. Als verrekenen een beperking is. Optimalistic, Muzus, Stimulansz, 2021.

⁹ Op het feit na dat de Wajong2015 alleen toegankelijk is voor mensen zonder arbeidsvermogen.

De meest recente monitorrapportage over de Wet vereenvoudiging Wajong – namelijk de tweede – werd gepubliceerd in 2022¹⁰. Die monitorrapportage beschrijft data tot en met december 2021. Een derde kwantitatieve monitorrapportage is in de maak.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) heeft aan De Beleidsonderzoekers en theRevolution gevraagd om – aanvullend op de monitorrapportage – het perspectief te beschrijven van de Wajong-gerechtigde zelf op de Wet vereenvoudiging Wajong. Het doel is daarnaast om met dit onderzoek ook inzicht te geven in de beleving van de mensen in de Wajong omtrent hun keuzes over werk, studeren en inkomen. Dit vormt immers het startpunt om te beoordelen welke verandering de Wet vereenvoudiging Wajong teweeg heeft gebracht.

1.2 Doel- en vraagstelling

Het voorliggende onderzoek van De Beleidsonderzoekers en theRevolution heeft twee doelstellingen, namelijk de volgende:

1. Een zo breed mogelijk inzicht krijgen in de belevingswereld van de mensen met een Wajong-uitkering, ook omtrent het maken van keuzes over werk/studeren en inkomen;
2. Vaststellen of de Wet vereenvoudiging Wajong in de praktijk volgens mensen met een Wajong-uitkering heeft geleid tot het wegnemen van belemmeringen om te gaan werken of te studeren en tot het lonender maken van (meer) werken.

De eerste doelstelling betreft een breed onderzoek naar **beleving** van de Wajong door personen in de Wajong. De tweede doelstelling betreft een vraag naar de **werking** van de Wet vereenvoudiging Wajong vanuit het perspectief van de doelgroep. Het belevingsonderzoek is noodzakelijk om te kunnen vaststellen welke veranderingen de Wet vereenvoudiging Wajong bij Wajong-gerechtigden teweeg heeft gebracht. We beantwoorden met dit onderzoek de volgende hoofdvraag:

Hoe maken personen met een Wajong-uitkering keuzes over werk, meer werken of studeren, en welke effecten heeft de Wet vereenvoudiging Wajong daarop gehad?

De deelvragen van dit onderzoek zijn te vinden in Bijlage 1.

1.3 Methodologie

Werving van Wajong-gerechtigden

UWV heeft voor dit onderzoek een steekproef van Wajong-gerechtigden samengesteld en hen een uitnodiging toegestuurd voor deelname aan dit onderzoek. De steekproef bestond uit 900 Wajong-gerechtigden, van wie 370 in de oWajong, 430 in de Wajong2010 en 100 in de Wajong2015. 300 genodigden hadden duurzaam geen arbeidsvermogen (DGA) en 600 hadden wel arbeidsvermogen. 265 van de genodigden hadden op het moment van de uitnodiging een baan in loondienst, 37 werkten als zelfstandige en bij 100 was er sprake van signalen dat zij

¹⁰ Zie hier:

[https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2023D18834#:~:text=1.,de%20gezondheid%20\(opnieuw\)%20versl%20echtert](https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2023D18834#:~:text=1.,de%20gezondheid%20(opnieuw)%20versl%20echtert)

studeerden¹¹. Het merendeel van de steekproef (402 mensen) werkte noch studeerde op het moment van de uitnodiging.

In de uitnodiging die verstuurd werd naar deze 900 Wajong-gerechtigden, stond een link naar een online aanmeldpagina. 66 Wajong-gerechtigden meldden zich via deze route aan voor het onderzoek. Niet iedereen reageerde op het moment dat we contact met hen opnamen. Soms belden ouders om te laten weten dat hun kinderen vanwege hun beperking niet in staat waren deel te nemen aan het onderzoek. En sommige mensen kwamen toch terug van hun besluit om mee te doen. Uiteindelijk interviewden we 46 Wajong-gerechtigden die zich na de uitnodiging van UWV hadden aangemeld voor dit onderzoek.

Ieder(in) was lid van de begeleidingscommissie van dit onderzoek. Ieder(in) beheert ook het Informatiepunt Wajong voor vragen over de Wajong. We hebben ieder(in) gevraagd om nog vijf Wajong-gerechtigden voor ons te werven in hun eigen netwerk. Tijdens het interviewen van de bovengenoemde 46 Wajong-gerechtigden bleek dat de Wet vereenvoudiging Wajong niet sterk onder hen leefde, en dat we over de vereenvoudiging dus weinig vragen konden stellen. Ons beeld van de vereenvoudiging bleef op die manier incompleet. De Wajong-gerechtigden met wie ieder(in) ons in verbinding bracht, hadden wel allemaal uitgebreide ervaring met de vereenvoudiging opgedaan. Zo konden we toch meer informatie over de vereenvoudiging ophalen.

Interviews met Wajong-gerechtigden

We interviewden in totaal 51 Wajong-gerechtigden. Onze interviews gingen over deze mensen als persoon (zoals: hoe ziet hun huishouden eruit, wat vinden ze leuk om te doen), over hun werk/studie, over hun inkomen en over de Wet vereenvoudiging Wajong. Voor hun deelname aan het onderzoek ontvingen respondenten een cadeaubon van €20,-.

Box. Representativiteit

Er zijn op het moment van schrijven ongeveer 250.000 mensen die recht hebben op de Wajong. Van al die mensen hebben wij voor dit onderzoek 51 gesproken. Het is een van de eerste keren dat er kwalitatief onderzoek is gedaan onder zo'n groot aantal Wajong-gerechtigden. Toch kunnen we niet met zekerheid zeggen dat de uitkomsten van dit onderzoek representatief zijn. Naar representativiteit hebben we met dit kwalitatieve onderzoek ook niet gestreefd, wel naar een goede dwarsdoorsnede van de doelgroep.

Tegelijkertijd zijn het redelijk specifieke vragen die we hebben gesteld aan deze 51 mensen: wat betekent de Wajong voor jou en wat zijn de gevolgen van de Wet vereenvoudiging Wajong voor jou geweest? Na de 51 interviews merkten we dat de antwoorden op deze vragen erg overeenkwamen. We hoorden op dat moment eigenlijk geen nieuwe antwoorden meer¹². We geloven daarom dat we – als je naar deze specifieke vragen kijkt – een goed dekkend beeld hebben gekregen van mensen met een Wajong.

Kwalitatief onderzoek zoals dit onderzoek is waardevol ook al is het niet (geheel) representatief. Het biedt namelijk een diepgang die met kwantitatief onderzoek moeilijk te bereiken is.

¹¹ UWV registreert niet standaard of uitkeringsontvangers studeren of niet. Het gaat om een tentatieve inschatting, het daadwerkelijke aantal kan lager of hoger liggen.

¹² Ook voor de leden van de begeleidingscommissie waren de bevindingen in dit rapport niet nieuw. Het beeld wordt dus ook breder herkend.

Interviews met werkgevers

We zijn door het ministerie van SZW ook gevraagd de ervaringen en inzichten van werkgevers die een Wajong-gerechtigde in dienst hebben of gaan nemen, mee te nemen in dit onderzoek. Enkele deelvragen in Bijlage 1 zijn specifiek gericht op werkgevers en hun beleving. Daarom hebben we interviews uitgevoerd met acht werkgevers.

Het bleek lastiger dan gedacht om werkgevers te werven. Bij voorbaat was ons streven om aan Wajong-gerechtigden met werk te vragen of wij ook hun werkgever konden spreken. Dit lukte niet goed omdat het veel werkgevers betrof die maar één persoon met een Wajong-uitkering in dienst hadden, en die dus hoogstwaarschijnlijk beperkte kennis hadden over de Wet vereenvoudiging Wajong. We hebben één grote werkgever kunnen werven via de Wajong-gerechtigden die we interviewden.

De werkgeversorganisaties¹³ waren lid van de begeleidingscommissie van dit onderzoek. Zij hebben ons aanvullend in contact gebracht met zeven andere werkgevers die ervaring hebben met werknemers met een arbeidsbeperking – en soms heel specifiek met de Wajong.

Portretten

Wat ons bij het uitvoeren van dit onderzoek opviel, is de grote diversiteit onder Wajong-gerechtigden. Iedereen in de Wajong is weer anders, heeft andere doelen in het leven en maakt andere keuzes. We wilden in dit onderzoeksrapport graag recht doen aan die grote diversiteit. Dat doen we door middel van portretten.

In dit onderzoek leest u zeven portretten van zeven verschillende Wajong-gerechtigden. Deze portretten zijn fictief. Elk portret is gebaseerd op vier tot zeven verhalen van échte mensen. Zo hebben we details uit alle 51 echte ervaringsverhalen gevat in de fictieve portretten. Die mensen onderling zijn erg verschillend van elkaar, maar hun werk- en inkomenssituaties zijn ongeveer vergelijkbaar. We hebben details uit verschillende verhalen met elkaar gecombineerd, zodat geen van de portretten herleidbaar is tot één persoon.

We introduceren deze zeven fictieve Wajong-gerechtigden in het eerste deel van dit rapport. In het tweede deel laten we zien welke invloed de Wet vereenvoudiging Wajong op hen heeft gehad. En in het derde deel bespreken we hun toekomst.

Integratie van kwantitatieve resultaten

De minister van SZW stuurt elk jaar een rapportage met de kwantitatieve resultaten van de Wet vereenvoudiging Wajong naar de Tweede Kamer. Waar mogelijk leggen we in dit rapport de kwalitatieve uitkomsten van ons onderzoek onder Wajong-gerechtigden en hun werkgevers naast de kwantitatieve uitkomsten van de UWV-monitorrapportage. Zijn er verschillen, dan proberen we die te verklaren.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit drie delen. Het eerste deel gaat over de **Wajong in zijn geheel**. Wie zijn de mensen die gebruik maken van de Wajong, en wat vinden zij goed en minder goed werken aan de Wajong? Het tweede deel gaat over de **Wet vereenvoudiging Wajong**. Wat houdt die wet precies in en wat merken Wajong-gerechtigden van de wet? Het derde deel gaat over de

¹³ MKB-Nederland, VNO-NCW en AWWN

toekomst van de Wajong. Wat is er te leren van de vereenvoudiging en wat is er daarnaast nog nodig?

U vindt in dit rapport de volgende hoofdstukken:

Deel nr.	Hoofdstuk nr.	Inhoud van het hoofdstuk
Deel 1	<i>Hoofdstuk 2</i>	Cijfers over de Wajong en specifiek het aantal mensen met een Wajong over wie elk portret gaat.
	<i>Hoofdstuk 3</i>	Kennismaking met de zeven 'typen' Wajong-gerechtigden. Ze vertellen over hun privésituatie, hun werk en hun inkomen (voor de invoering van de Wet vereenvoudiging Wajong).
	<i>Hoofdstuk 4</i>	De betekenis van de Wajong voor de mensen die daar gebruik van maken. Wat willen de Wajong-gerechtigden bereiken in het leven, en hoe helpt de Wajong daarbij?
	<i>Hoofdstuk 5</i>	Succesfactoren en knelpunten in de Wajong. Wat helpt om mensen stappen te helpen zetten en wat helpt niet? In dit hoofdstuk komt ook het perspectief van werkgevers aan bod.
Deel 2	<i>Hoofdstuk 6</i>	Een feitelijke beschrijving van de verschillende aanpassingen die zijn doorgevoerd met de Wet vereenvoudiging Wajong.
	<i>Hoofdstuk 7</i>	De reactie van de verschillende 'typen' Wajong-gerechtigden op de Wet vereenvoudiging Wajong: zijn ze ermee bekend en welke gevolgen heeft deze Wet voor hun werk en inkomen.
	<i>Hoofdstuk 8</i>	De betekenis van de Wet vereenvoudiging Wajong voor Wajong-gerechtigden en werkgevers die Wajong-gerechtigden in dienst hebben.
Deel 3	<i>Hoofdstuk 9</i>	De wensen van de verschillende 'typen' Wajong-gerechtigden voor de toekomst. Ze vertellen ook hoe de overheid hen daarbij kan ondersteunen.
	<i>Hoofdstuk 10</i>	Antwoorden op de kernvragen van dit onderzoek en denkrichtingen voor de toekomst van de Wajong.

Zoals eerder uitgelegd bevat dit rapport de **portretten** van zeven fictieve personen, die zijn gebaseerd op verhalen van echte mensen. Op drie plekken in dit rapport komen dezelfde personen aan bod, in elk deel één keer. De portretten staan in hoofdstukken 3, 7 en 9. Ze beschrijven – in die volgorde – **het verleden, het heden en de toekomst** van elke persoon. Elk portret heeft een eigen kleur en een eigen illustratie gekregen. Zo zijn de verschillende personen door het rapport heen goed te volgen.

Ook in de rest van de hoofdstukken verwijzen we soms naar de portretten. Die verwijzingen hebben we herkenbaar gemaakt door de namen van de personen met hun respectievelijke kleur te markeren. Zo is **Kimberley** door het hele rapport heen oranje gemarkeerd en **Roland** is in dit rapport bruin.

Deel 1: Kennismaking met de Wajong

*Dit deel van het rapport beschrijft de mensen die gebruikmaken van de Wajong,
en wat de Wajong voor hen betekent.*

Grootte van de groepen Wajong-gerechtigden

In dit hoofdstuk introduceren we zeven verschillende 'typen' Wajong-gerechtigden. Die typen gebruiken we in de rest van dit rapport telkens weer. We beschrijven in dit hoofdstuk ook hoeveel mensen er onder elk van deze typen vallen.

Eind 2023 maakten ongeveer 245.000 mensen gebruik van de Wajong. 105.000 van deze mensen hadden op het moment van deze meting arbeidsvermogen, 140.000 hadden geen arbeidsvermogen ¹⁴. **Arbeidsvermogen** betekent:

1. Op de werkvloer kan een persoon ten minste één taak binnen een functieomschrijving uitvoeren;
2. Een persoon heeft basale werknemersvaardigheden (bijvoorbeeld: kan zich aan afspraken houden);
3. Een persoon kan minimaal één uur achtereen werk verrichten (dat hoeft niet één en dezelfde taak te zijn);
4. Een persoon kan per werkdag minstens werk verrichten voor:
 - a. Vier uur voor minder dan WML of
 - b. Twee uur, mits voor elk verricht uur minimaal WML verdiend kan worden.

¹⁴ Bron: UWV (2024), 'Kwantitatieve informatie 2023'.

Iets meer dan de helft van alle Wajong-gerechtigden voldoet niet aan de bovenstaande condities. Zij hebben Duurzaam Geen Arbeidsvermogen (DGA). Hun Wajong-uitkering bestaat uit 75 procent van het WML.

Minder dan de helft van alle Wajong-gerechtigden heeft wel arbeidsvermogen. Hun Wajong-uitkering bestaat uit 70 procent van het (netto) WML. Zij worden gestimuleerd om passend werk te vinden. UWV geeft deze Wajong-gerechtigden dienstverlening om hen te begeleiden bij het vinden van passend werk.

De Wajong bestaat uit drie regimes, die we in hoofdstuk 1 hebben beschreven. In 2022 vielen de meeste Wajong-gerechtigden, namelijk **63 procent**, onder de oude Wajong (oWajong)¹⁵. Dat is het regime dat gangbaar was van 1998¹⁶ tot 2010. De oWajong bestaat deels uit mensen met arbeidsvermogen (nDGA¹⁷) en deels uit mensen zonder arbeidsvermogen (DGA). **27 procent** van alle Wajong-gerechtigden viel in 2022 onder de Wajong2010, het regime dat gold van 2010 tot 2015. Ook dat regime bestaat deels uit nDGA en deels uit DGA. De overige **10 procent** van alle Wajong-gerechtigden viel onder de Wajong2015. Dat regime trad in werking per 2015 en geldt nog steeds op het moment van schrijven. De Wajong2015 verschilt sterk van de vorige twee regimes in de zin dat er alleen mensen onder vallen die duurzaam geen arbeidsvermogen hebben. Sinds 2015 worden mensen met arbeidsvermogen en mensen van wie niet aangetoond kan worden dat zij duurzaam geen arbeidsvermogen hebben, doorverwezen naar de Participatiewet.

Over hoeveel mensen gaat elk portret?

In het vervolg van dit rapport beschrijven we zeven portretten van Wajong-gerechtigden. Die portretten gaan over fictieve personen, die zijn gebaseerd op verhalen van echte mensen. Elk van deze portretten geeft een gezicht aan een aparte groep Wajong-gerechtigden. We hebben geprobeerd uit te zoeken hoe groot elk van deze zeven groepen ongeveer is. Het eerste portret gaat bijvoorbeeld over een groep die veel groter is dan de andere groepen, terwijl de daarop volgende portretten steeds kleinere groepen beschrijven. Het is goed om dat als lezer in het achterhoofd te houden.

- Portret 1 gaat over mensen die **geen arbeidsvermogen** hebben. In dit rapport verbeeldt Tjikko deze groep mensen. Zij kunnen een oWajong-, een Wajong2010- of een Wajong2015-uitkering hebben. In 2023 gaat het over ongeveer 137.000 mensen¹⁸. Daarmee is deze groep veruit het grootste.
- Portret 2 gaat over **studenten** met een Wajong-uitkering en arbeidsvermogen. Kimberley is zo'n Wajong-gerechtigde. Zij hebben een oWajong- of een Wajong2010-uitkering. In de

¹⁵ Bron: UWV (2023), 'UWV Monitor arbeidsparticipatie arbeidsbeperkten 2023', p. 14. Let op dat deze cijfers over eind 2022 gaan, terwijl de eerder genoemde Kwantitatieve informatie van UWV over 2023 gaan. Helaas zijn er nog geen cijfers over de verdeling over de drie regimes van 2023 openbaar.

¹⁶ Vóór de Wajong ingevoerd werd in 1998, bestond er de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW). Mensen die vanuit de AAW doorgestroomd zijn naar de Wajong (we interviewden ten minste één van hen) hebben weer andere rechten en plichten dan mensen in de oWajong, Wajong2010 en Wajong2015. We verwijzen in de rest van het rapport niet meer naar deze groep mensen.

¹⁷ In dit rapport gebruiken we de term nDGA om twee groepen aan te duiden. Allereerst de groep die volledig geen arbeidsvermogen heeft, maar waarvan de duurzaamheid nog niet is vastgesteld. De nadruk ligt dan op de duurzaamheid van de beperking. De tweede groep bestaat uit de mensen die gedeeltelijk arbeidsvermogen hebben. De nadruk ligt dus op de aanwezigheid van arbeidsvermogen. Beide groepen kunnen sinds 2015 geen Wajong aanvragen. Mensen die geen arbeidsvermogen hebben, maar waarvan de duurzaamheid nog niet is vastgesteld, kunnen na tien jaar de Wajong wellicht alsnog aanvragen. Dan kan er namelijk met meer zekerheid worden vastgesteld of de beperking duurzaam is.

¹⁸ Bron: UWV (2024), 'Kwantitatieve informatie 2023'. We hebben 3.500 studenten (portret 2) van het totaal van 140.000 afgetrokken om tot deze 137.000 te komen.

UWV-registratie wordt niet bijgehouden wie al dan niet studeert. Voor de monitorrapportage over de Wet vereenvoudiging Wajong van SZW heeft het CBS wel een schatting gemaakt van het aantal mensen dat een opleiding volgt. In 2022-2023 waren dat ongeveer 7.000 mensen ¹⁹.

- Portret 3 gaat over mensen die **arbeidsvermogen** hebben, maar die op dit moment **geen betaald werk** hebben. Ze zijn daar – zo vertelt bijvoorbeeld Sharon ons – nu tevreden mee (omdat ze vrijwilligerswerk doen, een traject volgen of bijvoorbeeld voor hun kinderen zorgen). Ze hebben geen plannen om binnenkort aan het werk te gaan. Portret 4 gaat over mensen die **arbeidsvermogen** hebben, maar die het om verschillende redenen **niet lukt om werk** te vinden. Mensen zoals Robin willen wel graag.

UWV-data laten zien hoeveel mensen arbeidsvermogen hebben en niet werkzaam zijn. Dat waren in 2023 ongeveer 48.000 Wajong-gerechtigden ²⁰. Ook studenten vallen daaronder. Wanneer we studenten met arbeidsvermogen ²¹ buiten beschouwing laten, ging het in 2023 om ongeveer 44.000 mensen. Die mensen kunnen tevreden zijn met hun situatie (zoals in portret 3) of proactief op zoek zijn naar werk (zoals in portret 4).

- Portret 5 gaat over mensen die **parttime werken** en daarnaast een aanvullende Wajong-uitkering ontvangen. Het portret over Marijke laat zien wat er voor deze groep mensen speelt. Volgens UWV-data bedraagt dit een groep van minimaal 33.000 mensen ²².
- Portret 6 gaat over mensen die een **salaris** verdienen en daarnaast een **garantiebedrag** ontvangen. In dit geval is dat Jimmy. Het garantiebedrag is iets anders dan een aanvullende uitkering, omdat het om een vast bedrag gaat dat nooit minder of meer wordt ²³. We leggen verderop in dit rapport uit wat het garantiebedrag inhoudt. Uit de gegevens van UWV blijkt dat voor ongeveer 22.000 mensen een garantiebedrag is berekend ²⁴.
- Portret 7 gaat over mensen wiens uitkering 'op nul' staat. Ze verdienen **zelfstandig het WML** of meer en krijgen dus geen aanvulling meer vanuit de Wajong. Ze werken meestal bij sociale ontwikkelbedrijven (via de oude Wsw), waar hun salaris hoger is dan het WML. In dit rapport is Roland de Wajong-gerechtigde zonder uitkering. Deze mensen behouden gedurende een beperkt aantal jaren hun Wajong-recht ²⁵ of hebben het herlevingsrecht, zodat ze hun Wajong weer kunnen heractiveren. In 2023 ging het om minimaal 21.000 mensen ²⁶.

¹⁹ Bron: SZW (2024), 'Derde monitorrapportage Wet vereenvoudiging Wajong' [on gepubliceerd].

²⁰ Bron: UWV (2024), 'Kwantitatieve informatie 2023'.

²¹ Dat zijn er ongeveer 3.500.

²² Bron: UWV (2024), 'Kwantitatieve informatie 2023'. Uit de kwantitatieve informatie van UWV blijkt niet of de categorie zelfstandigen met of zonder inkomensondersteuning werkt. We hebben zelfstandigen dus niet bij dit aantal opgeteld.

²³ In de registratie van UWV zijn mensen met een garantiebedrag (portret 6) niet te onderscheiden van mensen met een aanvullende uitkering (portret 5). Uit de gesprekken met deze mensen blijkt echter dat een garantiebedrag en een aanvullende uitkering wel degelijk verschillend ervaren worden. Een garantiebedrag wordt ervaren als een soort gift, een leuke bonus van UWV, terwijl een aanvullende uitkering als complex en wisselvallig wordt gezien. Daarom hebben we ervoor gekozen om deze 'typen' Wajong-gerechtigden wel apart te beschrijven.

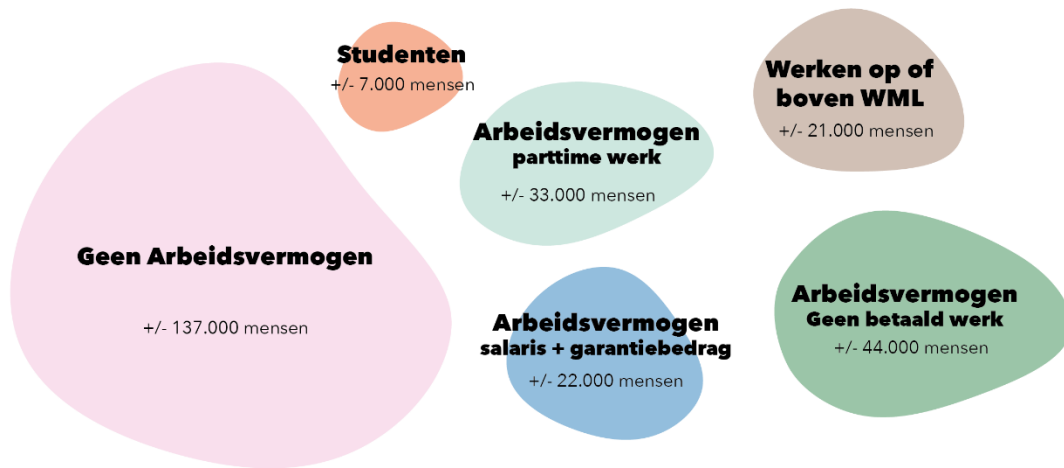
²⁴ We weten niet hoeveel van die mensen daadwerkelijk extra uitkering ontvangen vanwege het garantiebedrag dat voor hen is berekend.

²⁵ Mensen die bij sociale ontwikkelbedrijven werken, verliezen sowieso in Wajong-recht niet. Dat komt omdat het werk bij sociale ontwikkelbedrijven niet als regulier wordt gezien.

²⁶ Bron: UWV (2024), 'Kwantitatieve informatie 2023'. Uit de kwantitatieve informatie van UWV blijkt niet of de categorie zelfstandigen met of zonder inkomensondersteuning werkt. We hebben zelfstandigen dus niet bij dit aantal opgeteld.

De zeven groep Wajong-gerechtigden verhouden zich dus ongeveer als volgt tot elkaar in grootte:

Figuur 2.1 Schematische weergave van de grootte van de groepen²⁷

In het volgende hoofdstuk stellen de zeven typen Wajong-gerechtigden zich één voor één voor.

Box. Zzp'ers met een Wajong

De werkende Wajong-gerechtigden in de portretten zijn allemaal in dienst bij een werkgever. We willen de lezer erop attenderen dat er ook Wajong-gerechtigden zijn met een eigen onderneming, die dus geen werkgever hebben. Het gaat in ons onderzoek ieder geval om drie van de 51 respondenten. Wajong-gerechtigden beginnen hun eigen onderneming bijvoorbeeld omdat ze dan hun eigen werktijden kunnen bepalen en zo oververmoeidheid kunnen voorkomen, of omdat werkgevers die flexibiliteit niet altijd kunnen bieden. Zzp'ers met een Wajong krijgen ook een aanvullende uitkering en kunnen ook recht hebben op het garantiebedrag. Omdat zzp-ers vaak geen vast maandelijks inkomen hebben is het verrekenen van de inkomsten voor deze groep extra ingewikkeld.

We hebben de ervaring van de geïnterviewde zzp'ers meegenomen bij het schrijven van portretten 5, 6 en 7.

²⁷ De helft van de studenten heeft arbeidsvermogen, de helft niet. Daarom is de groep mensen zonder arbeidsvermogen wat kleiner dan de lezer misschien gewend is, de studenten hebben we daar immers van afgetrokken. Hetzelfde geldt voor de groep 'arbeidsvermogen geen betaald werk'.

De verschillende typen mensen in de Wajong

In dit hoofdstuk maken we onderscheid tussen zeven verschillende 'typen' mensen in de Wajong. We beschrijven deze typen aan de hand van portretten. De portretten zijn fictief: we hebben hierin kenmerken van verschillende bestaande Wajong-gerechtigden samengevoegd tot één geheel.

Portret 1

Tjakko
DGA

De Wajong is voor mij de basis om te kunnen leven.

Wie ben je, hoe leef je, wat doe je?

Ik ben Tjakko en ik ben 41 jaar oud. Ik heb mijn moeder meegenomen naar het gesprek, zij doet soms het woord voor me. Ik vind sommige vragen zelf moeilijk te beantwoorden.

Mijn moeder vond via een vriendin van de kerk uit dat de Wajong bestond en we kwamen op het idee om een uitkering voor mij aan te vragen bij UWV. Omdat ik op het speciaal onderwijs heb gezeten en omdat ik al door meerdere stichtingen geholpen was (steeds niet met succes) kon ik een Wajong krijgen van UWV. Ik werd op 80-100 procent arbeidsongeschikt geschat. Dat was voor mijn ouders en mij een hele opluchting.

Sindsdien gaat het echt beter met me. Ik weet nu waar ik sta. Ik heb nu een eigen inkomen door de uitkering. Daarvan hebben we een sociale huurwoning kunnen vinden, bij mijn ouders om de hoek. Mijn ouders komen me natuurlijk helpen als iets niet lukt en ik eet ook nog heel vaak bij hen.

Werk

Sinds een paar jaar heb ik een dagbestedingsplek op de zorgboerderij in de buurt. Ik deed dat eerst vijf dagen, maar nu doe ik het vier dagen en ik doe ook één dag vrijwilligerswerk bij de bibliotheek in het dorp. Ik zou heel graag ooit betaald werken, maar dan moeten werkgevers mij wel willen.

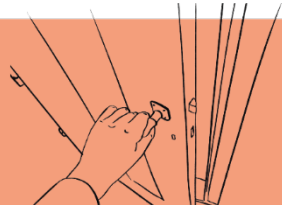
Inkomen

Mijn moeder beheert mijn geld voor me. Ik kreeg altijd alleen zorgtoeslag, maar nu ik alleen woon krijg ik naast de Wajong ook huurtoeslag. Mijn moeder betaalt de vaste lasten voor me en dan krijg ik wekelijks een vast bedrag voor boodschappen en voor biertjes met vrienden bijvoorbeeld. Ik kan daar goed van rondkomen, ik heb nooit zorgen. Mijn moeder zet ook een beetje geld op een spaarrekening voor later.

Portret 2

Kimberley *nDGA en studerend*

De Wajong zorgt er voor dat ik een stap kan zetten naar iets wat bij me past.

Wie ben je, hoe leef je, wat doe je?

Ik ben Kimberley. Ik ben 30 jaar oud, woon op mezelf. Ik heb een MBO opleiding - niveau 2 - gedaan en afgerond.

Werk

Ik werk in de beveiliging. Ik merk ook dat het werk dat ik doe fysiek eigenlijk te zwaar voor me is. Maar ik heb het werk wel nodig. Toen ik studeerde heb ik een schuld opgebouwd, want toen kreeg ik geen Wajong. En die schuld moet ik afbetalen. Dus ik moet wel blijven werken.

Inkomen

Ik leef van mijn Wajong-uitkering en ik krijg toeslagen. Ik vind dat ik weinig geld heb, de schuld die ik heb kan ik niet echt afbetalen met dit inkomen en het vakantiegeld dat ik van de Wajong krijg is veel te weinig om mee op vakantie te gaan.

Portret 3

Sharon *nDGA en gelukkig zonder betaald werk*

De Wajong neemt wat last van mijn schouders, zodat ik weer mijn draai kan vinden.

Wie ben je, hoe leef je, wat doe je?

Ik ben Sharon en ik ben 27 jaar oud. Ik woon bij mijn ouders, maar in de toekomst hoop ik een eigen vaste woonplek te vinden. Toen ik klaar was met het speciaal onderwijs is direct een Wajong-aanvraag voor mij gedaan. Ik heb nu dus al negen jaar de Wajong2010.

Werk

Eerder heb ik verschillende banen gehad die ik zelf had gevonden, zoals in de supermarkt en in de zorg, maar daar viel ik uiteindelijk uit. Dat kwam doordat de werkdruk bij deze banen te hoog was voor mij. Ik werk nu als gastvrouw op de dagopvang voor ouderen. Dat doe ik nu al zo'n zes jaar onbetaald. Op de dagopvang doe ik verschillende taken zoals stofzuigen, koffie rondbrengen, mensen bezighouden, een praatje maken hier en daar, en eten klaarmaken. Het verschilt dus wat ik zo doe op een dag, maar dat bepaal ik ook zelf. Omdat ik zelf kies wat ik op een dag doe, heb ik geen last meer van een te hoge werkdruk. Ik heb veel plezier in mijn werk, vind het leuk om onder de mensen te zijn. Stilzitten is niets voor mij.

Inkomen

Ik ontvang eigenlijk alleen de Wajong-uitkering. Het lukt me om er goed van rond te komen, doordat ik bij mijn ouders woon. Zij betalen eigenlijk het meeste voor mij. Ik droom er wel van om in de toekomst op mezelf te gaan wonen, maar ik weet niet hoe ik dat moet gaan betalen.

Portret 4

Robin

nDGA en wil werken

De Wajong is een vangnet waar ik op kan terug vallen wanneer het mis gaat.

Wie ben je, hoe leef je, wat doe je?

Mijn naam is Robin. Ik ben 38 jaar oud, en woon met mijn partner en ons kind in een huurwoning. In het dagelijks leven zorg ik voor het grootste deel voor onze dochter, doe ik het huishouden en de boodschappen. Deze taken heb ik op mij genomen omdat mijn partner vier dagen in de week werkt. Verder ga ik in het weekend vaak naar de voetbalwedstrijd van m'n dochter en gaan we met het gezin graag langs bij familie of vrienden.

Werk

Op dit moment ben ik niet aan het werk en dat vind ik moeilijk. Ik was erg verdrietig na het uitvallen bij mijn laatste baan. Doordat ik negatieve ervaringen heb opgedaan met werk durf ik daarom niet goed naar werk te zoeken.

Het liefst had ik een leven gehad met werk, maar sommige dingen gaan gewoon net even wat anders bij mij. Zo ben ik bijvoorbeeld veel sneller moe dan anderen. Hierdoor heb ik al verschillende banen gehad, maar is het me nooit gelukt om daar voor lange tijd te werken. Het maakt me verdrietig dat ik niet werk en de meeste mensen om mij heen wel. Dit heeft een deuk achtergelaten in mijn zelfvertrouwen. Ik weet niet zo goed wat ik aan kan en wat voor werk bij mij past.

Inkomen

Het inkomen bestaat uit mijn Wajong-uitkering, de inkomsten van mijn partner, en de kinderbijslag. We hebben het financieel niet heel ruim, maar we redden ons wel. Een beetje extra inkomen zou wel fijn zijn om te kunnen sparen, want onze buffer is nu niet zo groot.

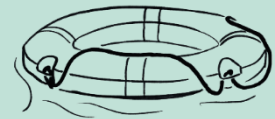
Zonder de Wajong hadden we het financieel niet gered met z'n drieën denk ik, dus ik ben erg blij met de Wajong. Het enige wat ik moeilijk vind is dat we als gezin vooral afhankelijk zijn van mijn partners inkomsten. Ik zou graag financieel wat meer willen bijdragen.

Portret 5

Marijke

nDGA met werk en uitkering

De Wajong is de aanvulling die ervoor zorgt dat ik rond kan komen.

Wie ben je, hoe leef je, wat doe je?

Ik ben Marijke en ik woon met mijn partner samen. Via de speciale school ben ik in de Wajong terecht gekomen. Doordat ik een Wajong heb kan ik ook wat bijdragen in de kosten die ik heb samen met mijn partner. Zo ben ik niet voor alles van hem afhankelijk.

Werk

Ik werk nu in de administratie, maar dat vind ik niet heel leuk. Het was erg lastig om iets passends te vinden. Elke keer loop ik tegen mijn grenzen aan. Ik ben op zoek naar de balans tussen niet uitvallen en wél aan het werk zijn, want ik wil eigenlijk net zoals iedereen een bijdrage leveren aan de maatschappij.

Ik heb veel baantjes geprobeerd, maar elke keer lukte het dan toch net weer niet. Dan paste het niet met uren, of werkte ik niet snel genoeg. Hoeveel uur ik werk is afhankelijk van wat ik aankan. In een ideale wereld werk ik 40 uur, maar dat kan gewoon niet. Mijn lichaam geeft de grenzen aan.

Inkomen

Ik krijg loon maar ook de Wajong en toeslagen. Ik kan er net van rondkomen omdat ik ook een partner heb die werkt. Het is goed, we komen rond, maar uiteraard kan het altijd beter en meer!

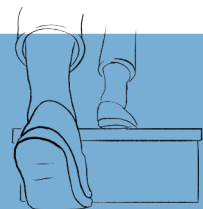
Het verrekenen is altijd een gedoe geweest. Net als de administratieve lasten die daarbij kwamen kijken. Dat heb ik ook wel eens fout gedaan, toen moest ik geld terugbetalen.

Portret 6

Jimmy

nDGA met werk en garantiebedrag

De Wajong met garantiebedrag is voor mij een opstap naar echte bestaanszekerheid.

Wie ben je, hoe leef je, wat doe je?

Ik ben Jimmy en ik ben 32 jaar. Ik woon samen met mijn vriendin en mijn kindje van één in een woonhuis.

Mijn zicht wordt jaarlijks slechter, ik ben nu bijna blind aan beide ogen. Dat komt door de ziekte MS waarmee ik gediagnosticeerd werd tijdens mijn studie. Ik heb daardoor ook vermoeidheidsklachten. Omdat we op mijn twintigste nog niet wisten hoe de ziekte zou uitpakken, heb ik toen een arbeidsgeschiktheidspercentage van 50 procent gekregen van de verzekeringsarts. Ik kwam in het laatste staartje van de Wajong2010 terecht. Nu is de ziekte stabiel.

Werk

Ik heb een baan bij de overheid als beleidsmedewerker. Ik kwam acht jaar geleden binnen als beleidsmedewerker diversiteit en handicaps. Ik was superblij met die baan, al was het inhoudelijk niet echt mijn ding. Een jaar of twee geleden was ik er eigenlijk klaar mee, ik wilde iets anders gaan doen. Toen wees mijn manager mij op de positie van leidinggevende van hetzelfde team die vrij was gekomen. Daar heb ik toen op gesolliciteerd. En van de honderden sollicitaties ben ik het geworden, omdat ze mij kenden en wisten wat ik kon.

Ik werk nu 32 uren in de week. Woensdag heb ik vrij. Dat moet ook, want ik heb thuis zoveel te regelen. Voor mijn kind, maar ook voor mezelf. Ik moet binnenkort bijvoorbeeld een nieuw alarmsysteem in ons huis laten installeren.

Ik kan in mijn werk als leidinggevende al mijn talenten kwijt. Ik haal voldoening uit het werk en een vast ritme. Soms raak ik overprikkeld, maar daar heeft mijn manager alle begrip voor en dan mag ik even een alleen gaan zitten of eerder naar huis. Het werk als leidinggevende biedt me bovendien natuurlijk veel meer inkomen dan de Wajong, dat is ook fijn.

Inkomen

Ik zit nu in een vrij hoge schaal bij de overheid. En mijn vriendin werkt ook en we ontvangen ook kinderbijslag, dus we zitten er ruim bij.

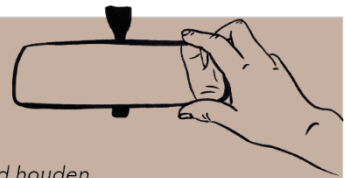
Ik begon met een paar uur per week. Ik kreeg dus best wel veel aanvullende uitkering op het moment dat de vereenvoudiging werd ingevoerd in 2021. Maar inmiddels werk ik meer uren én heb ik promotie gemaakt. Dat garantiebedrag heb ik nog steeds! Dat mag ik voor zover ik weet ook houden totdat ik stop met werken ²⁸.

Portret 7

Roland

nDGA met werk, zonder uitkering

De Wajong ligt voor mij in het verleden, maar ik zal die terugvaloptie altijd houden.

Wie ben je, hoe leef je, wat doe je?

Ik ben 38 jaar. Ik woon samen met mijn vriendin en twee katten in een sociale huurwoning. Ik heb een MBO-4-opleiding afgerond, maar kon door mijn beperking niet verder studeren.

Werk

Sinds 2020 werk ik 32 uur per week in een administratieve functie. Na het eerste jaar in deze baan kreeg ik een vast contract. Ik heb zelf gesolliciteerd op deze functie bij een organisatie die mensen met een arbeidsbeperking in dienst wilde nemen. Eerdere re-integratietrajecten via UWV hebben mij niet aan werk geholpen. Ik heb voorheen ook bij andere bedrijven gewerkt, ook die banen had ik zelf gevonden. Alles qua werk heb ik zelf geregeld.

²⁸ Deze veronderstelling van Jimmy klopt niet. Het garantiebedrag komt op een bepaald moment te vervallen.

Inkomen

Ik heb geen uitkering meer. Mijn inkomen is voldoende om van rond te komen. Ik krijg ook geen toeslagen. Ik doe naast mijn baan ook nog vrijwilligerswerk, waarvoor ik een kleine vergoeding krijg.

Hoe voelt de Wajong?

Voor dit onderzoek hebben we 51 Wajong-gerechtigden geïnterviewd. Hun ervaringen met de Wajong én hun wensen voor het leven komen voor een groot deel overeen. We beschrijven in dit hoofdstuk wat de Wajong hen biedt en wat deze mensen in het leven graag willen bereiken.

4.1 Wat biedt de Wajong?

De respondenten komen via verschillende routes bij de Wajong terecht. Een deel van de mensen die wij spreken ging als minderjarige naar het speciaal onderwijs en is daarna relatief soepel doorgestroomd in de Wajong. Het speciaal onderwijs biedt kinderen en hun ouders/verzorgers vaak ondersteuning bij het aanvragen van de Wajong voor hun kind ²⁹.

Er zijn ook mensen die op iets latere leeftijd een Wajong aanvraag indienen. Ofwel omdat ze op latere leeftijd het idee krijgen om een Wajong aan te vragen, ofwel omdat de beperking of chronische ziekte op latere leeftijd tijdens hun studie ontstaat. Mensen die op latere leeftijd een Wajong aanvragen, doen dat vaak op aanbeveling van een professional in hun netwerk, zoals een huisarts, verpleegkundige, psycholoog, maatschappelijk werker of gemeentemedewerker of één van hun ouders/verzorgers.

²⁹ Bron: S. Weijsschede en M.W.H. Engelen (2011) Arbeidstoeileiding en de Wajong: een estafette? Een onderzoek naar de visie en werkwijze van VSO- en PRO-scholen, Panteia: Zoetermeer.

Bijdrage van de Wajong aan de levens van Wajong-gerechtigden

In het leven van jonggehandicapten speelt de Wajong-uitkering een centrale rol. De Wajong-uitkering is er voor mensen van wie aangenomen wordt dat ze door hun beperking inkomen mislopen ('veronderstelde inkomensderving')³⁰. Zoals we hierboven bespraken maakt ongeveer 90 procent van alle Wajong-gerechtigden gebruik van de volledige uitkering of van een aanvullende uitkering naast een inkomen uit werk. De Wajong-gerechtigden vertellen ons dat de Wajong-uitkering voor hun **financiële bestaanszekerheid** heel belangrijk is. Zij ontvangen door de uitkering in ieder geval altijd het sociaal minimum.

“Ik ben heel blij met de Wajong, want daarmee kan ik zelfstandig leven en zelfstandig wonen.” – DGA, 48 jaar

Het gaat echter om meer dan alleen financiële zekerheid. De Wajong is voor velen een soort ondergrens, **een stevige basis**. Als er helemaal niks lukt, als geen enkel werk passend blijkt te zijn, dan is er altijd nog de Wajong. De respondenten ervaren de Wajong echt als steun in de rug. Sommigen van hen spreken dat gevoel ook uit tijdens de interviews. De Wajong is namelijk van jóú, daar heb je recht op omdat je een beperking hebt, die mag je houden en duurt voort zolang je hem nodig hebt. Op de Wajong kun je steunen.

“Ik heb het gevoel dat de steun die de Wajong me geeft het me makkelijker maakt om zelfstandig te leven.” – nDGA zonder werk en wil werken, 27 jaar

“De Wajong betekent rust voor me. Op deze manier heb ik de ruimte om dingen op mijn eigen tempo en op mijn eigen manier te doen. Ik ben heel trots op mezelf dat het me gelukt is om in mijn eentje mijn dochter groot te brengen.” – DGA, 59 jaar

“Ik ben heel blij met de Wajong. Als ik tien jaar later MS had gekregen en gedeeltelijk zou zijn afgekeurd, dan had ik nooit Wajong gehad en dan had ik nooit verder kunnen studeren en zo veel inkomen kunnen krijgen. Want een bijstand had ik niet gekregen omdat ik toen samenwoonde met mijn vriend. Dus zonder de Wajong was het verhaal veel lastiger geweest. Ik weet niet of mijn leven hetzelfde was gelopen zonder de Wajong. Dat stuk zelfstandigheid dat de Wajong mij bracht, heeft echt heel veel voor me betekend.” – nDGA met werk en garantiebedrag, 32 jaar

Voor mensen met arbeidsvermogen biedt de Wajong niet alleen financiële zekerheid, maar ook een heel pakket om mogelijkheden om werk te vinden. Er zijn namelijk ook **dienstverlening en instrumenten** die Wajong-gerechtigden kunnen gebruiken omdat ze een Wajong hebben. Daar kunnen mensen met een nDGA-uitkering in ieder geval gebruik van maken, inmiddels kunnen mensen met een DGA-uitkering ook tijdelijk aanspraak maken op de dienstverlening en

³⁰ Bron: Memorie van Toelichting bij invoering van Wajong in 1998, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-24760-3.html>

instrumenten van UWV³¹. Voor mensen met een nDGA-uitkering geldt dat UWV hen in principe aanmoedigt om werk te vinden, omdat ze arbeidsvermogen hebben. Geen van de respondenten die we spreken heeft hier echt moeite mee³². Op z'n minst begrijpen ze deze inspanningen van UWV, op z'n best zijn ze ook uitgesproken dankbaar voor de mogelijkheden die UWV biedt.

“Ik heb elk halfjaar een persoonlijke afspraak met de consultant van UWV, daar ben ik blij mee. Ik heb goed contact met hem en hij begrijpt mij ook goed. Hij weet wat er speelt en houdt daar rekening mee. In traject met UWV ben ik vooral bezig om te kijken hoe ik het vrijwilligerswerk dat ik nu doe kan uitbreiden. Daar krijg ik alle tijd voor.” – DGA, 35 jaar

Nadelen aan de Wajong voor Wajong-gerechtigden

Er zitten voor de respondenten ook nadelen aan de Wajong-uitkering. Het is fijn dat de uitkering er voor hen is, maar er zijn ook aspecten waarmee je als Wajong-gerechtigde moet dealen die minder prettig zijn.

Allereerst is de Wajong **geen vetpot**. Het bedrag is nu vastgesteld op 70 procent of 75 procent van het WML. Onderzoek – bijvoorbeeld van de Commissie Sociaal Minimum – laat zien dat het sociaal minimum laag is, met name voor mensen met hoge zorgkosten. We spreken respondenten die van de Wajong prima kunnen rondkomen – bijvoorbeeld wanneer zij samenwonen met een ouder/verzorger of een partner die ook een inkomen heeft – maar er zijn ook respondenten voor wie de Wajong eigenlijk onvoldoende is, bijvoorbeeld omdat ze eigen bijdrages voor zorg of maatschappelijke ondersteuning moeten betalen, omdat ze kinderen hebben en/of een partner met een laag of geen inkomen.

“Ik heb ook wel wat spaargeld, maar laatst moest er een kies getrokken worden en eigenlijk moest er daarna een brug geplaatst worden. Maar die brug kostte 1.800 euro. Toen ik heb ik er toch maar voor gekozen dan maar even aan de andere kant te kauwen, want 1.800 euro is toch wel te veel geld voor mij.” – DGA, 59 jaar

Een tweede nadeel van de Wajong is het **label**. Er zijn respondenten die het label van ‘Wajonger’ onprettig vinden³³ en die erop wijzen dat zij – alleen omdat ze een Wajong-uitkering ontvangen – door werkgevers anders worden behandeld dan mensen zonder Wajong-uitkering. Als je een Wajong-uitkering ontvangt, zal een werkgever bijvoorbeeld bij voorbaat aandringen op loondispensatie of een registratie in het doelgroepregister banenafpraak. Dat geldt volgens de respondenten niet voor andere sollicitanten. Voor mensen met een Wajong-uitkering zijn

³¹ Vanwege een experiment dat UWV momenteel uitvoert.

³² Er zijn ook mensen met arbeidsvermogen die momenteel niet op zoek zijn naar werk en die ook weinig contact hebben met UWV. Dat vinden sommige respondenten prettig (“ze pushen me niet”) en sommige respondenten missen wel een beetje de voorgangsgesprekken met UWV (“ze zouden wel een beetje interesse in me kunnen tonen”).

³³ Omdat sommige respondenten ons hier tijdens interviews op wezen, hebben we ervoor gekozen om de term ‘Wajong-gerechtigde’ of liever nog ‘mensen met een Wajong’ te gebruiken.

andere banen beschikbaar dan voor mensen zonder Wajong-uitkering. Dat is voor veel respondenten best pijnlijk. Zij willen eigenlijk graag behandeld worden zoals ieder ander.

“Ik ben 80-100 procent DGA en dat deed wel even wat met me toen ik dat hoorde. Dat stempel. Eigenlijk vind ik dat je zou moeten zeggen dat ik onaantrekkelijk ben voor werkgevers op deze manier. Want ik kan best wel werken, alleen kan het soms zijn dat ik éven niet kan werken of dat het op een dag wat minder is. Maar ik heb twee masters op zak en de wereld schreeuwt om personeel, waarom zou er dan geen passende plek voor mij zijn?” – DGA met werk en zonder uitkering, 34 jaar

“Ik zat laatst te denken over de uitkering. Ik ben blij dat hij er is. Ik voel me ondertussen wel een soort parasiet, op kosten van de overheid. Maar ja, zonder de Wajong stond ik op straat. Het grote nadeel aan de Wajong is dat mensen werkgevers meteen denken: die zal wel wat hebben. Dat je in een hokje geduwd wordt. Je loopt tegen discriminatie aan. Daar moet je tegen kunnen.” – DGA, 41 jaar

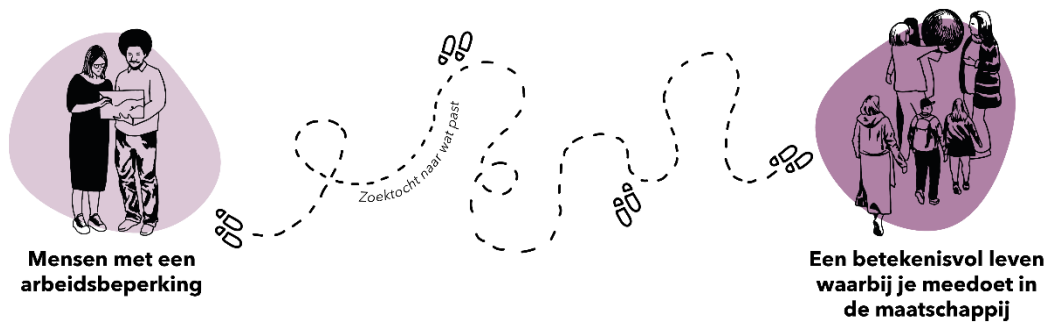
4.2 Wat willen Wajong-gerechtigden bereiken?

Het zal niemand verbazen dat de levensdoelen en de behoeften Wajong-gerechtigden niet afwijken van de doelen en behoeften van mensen zonder Wajong-uitkering. In dit onderzoek gebruiken wij graag het begrip ‘huisje-boompje-beestje’, geïnspireerd door een respondent die hierover zei:

“Ik wil graag bijdragen aan de maatschappij, ondanks dat ik de Wajong als een litteken met me meedraagt. Ik wil ook graag een huisje, boompje, beestje, net als mijn vrienden. Natuurlijk wil ik dat, ik ben 36.” – nDGA met werk en aanvullende uitkering, 36 jaar

Een **huisje-boompje-beestje** bestaat volgens de geïnterviewde Wajong-gerechtigden uit een fijne plek om te wonen – zo nodig voor de persoon aangepast –, een beetje spaargeld op de bank en een of andere plek waar je je nuttig kunt voelen of waar je een bijdrage kunt leveren aan de maatschappij. Die plek kan bestaan uit betaald werk, maar het kan ook gaan om vrijwilligerswerk, een dagbestedingsplek of enige andere vorm van participatie waarin iemand diens talenten kan inzetten. Zo’n plek betekent ook onder de mensen zijn, contact maken met anderen. Ook mensen die de voorkeur geven aan wat minder sociaal contact, vinden het belangrijk om niet volledig geïsoleerd te raken. Voor iedereen ziet een huisje-boompje-beestje er iets anders uit, maar er zijn verrassend weinig verschillen. Uiteindelijk wil iedereen – en dus ook mensen met een Wajong-uitkering – betekenisvol leven en meedoen in de maatschappij.

Figuur 4.1 Zoektocht naar een betekenisvol leven in de Wajong

De volgende respondent zal waarschijnlijk nooit haar gedroomde huisje-boompje-beestje bereiken, mede vanwege haar beperking:

“Ik was tot mijn zestigste stikjaloers op mijn vriendinnen en hun werk, maar mijn lichaam liet het afweten. Ik zou heel wat geven om bijvoorbeeld buschauffeur te worden. Ik weet dat ik het niet kan. Op deze leeftijd al helemaal niet meer.”
– DGA, 64 jaar

De volgende respondent is het gelukt om, ondanks zijn beperking, een betekenisvol leven in te richten en mee te doen in de maatschappij:

“Ik ben van het werk zelfverzekerder geworden. Ik wilde niet te veel opvallen, want je valt al zoveel op als je in een rolstoel zit. Maar ik durf nu wel buiten de lijntjes te kleuren. Dat is wie ik ben. Ik heb ook een stabiele thuisbasis. Dat reflecteert ook op je werk. Je voelt je onafhankelijker. Ik ben nu mezelf.” – DGA met werk en garantiebedrag, 34 jaar

Terwijl een huisje-boompje-beestje voor de respondenten op één komt, hebben sommige van hen ook aanvullende **dromen**. En ook die aanvullende dromen zullen alle lezers bekend voorkomen. De één wil op den duur graag een gezin stichten, maar dan natuurlijk wel als er voldoende inkomens- en woonzekerheid is voor (kleine) kinderen. De ander wil graag reizen – bijvoorbeeld naar Nieuw-Zeeland, omdat hij groot fan is van de *Lord of the Rings*-serie. Er zijn ook respondenten die simpelweg béter willen worden, die fysiek gezonder willen worden of die zich graag hun zelfvertrouwen willen opbouwen.

“Ik ben nu aan het sparen om terug te verhuizen naar het dorp van mijn ouders. Ik wil graag dichterbij hen wonen. Daar heb ik veel zin in. Er staan allemaal mensen klaar om me te helpen met de verhuizing.” – DGA, 59 jaar

“Ik zou graag meer verdienen. We hebben een volkstuin en die willen we opknappen.” – nDGA met werk en garantiebedrag, 40 jaar. *“Meestal zeg je dat je droomt van Las Vegas!”* – Haar man

De Wajong-uitkering helpt Wajong-gerechtigden om hun gedroomde huisje-boompje-beestje te bereiken. Er is echter meer nodig voor mensen met een Wajong om een betekenisvol leven te leiden dan voor mensen zonder beperking. Dat komt omdat hun beoogde huisje-boompje-beestje er nooit helemaal letterlijk zo zal uitzien als dat van een persoon zonder beperking, en de route ernaartoe ziet er ook nooit helemaal hetzelfde uit. Het is een kwestie van uitzoeken wat er dan wel mogelijk is, en soms concessies doen op dingen die minder goed mogelijk zijn.

In het volgende hoofdstuk lichten we toe welke succesfactoren en knelpunten we hebben gehoord tijdens de interviews.

Bevorderende en belemmerende factoren in de Wajong

Met Wajong-gerechtigden bespreken we wat er nodig is om het ideale 'huisje-boompje-beestje' te bereiken. Daar is vaak meer voor nodig dan het geval is voor mensen zonder beperking. In dit hoofdstuk bespreken we wat helpt bij het bereiken van het gedroomde eindstation (succesfactoren) en wat er niet helpt (knelpunten). Ook werkgevers hebben een visie op wat er in hun ogen werkt en wat niet werkt. De succesfactoren en knelpunten vanuit het perspectief van de werkgevers bespreken we verderop in dit hoofdstuk.

5.1 Volgens Wajong-gerechtigden

Zoals iedereen in de maatschappij dromen Wajong-gerechtigden van een huisje-boompje-beestje. De weg die Wajong-gerechtigden afleggen om dat huisje-boompje-beestje te bereiken kan complex zijn, met vele stappen vooruit en ook vele stappen achteruit, en sommige mensen bereiken nooit helemaal hun ideale eindstation en zijn gedwongen om genoeg te nemen met een (minder ideaal) alternatief.

Uit de verhalen van de geïnterviewde Wajong-gerechtigden blijkt dat een aantal factoren hen echt kan helpen om hun doelen en dromen te bereiken, en een aantal factoren dat hen daarin kan afremmen of dat zelfs tot terugval kan leiden. Het valt op dat zowel de bevorderende als belemmerende factoren eerder in de omgeving van de Wajong-gerechtigde liggen, dan in wet- en regelgeving. We bespreken die verschillende bevorderende en belemmerende factoren hieronder.

Bevorderende factoren

- **Een stimulerende omgeving:** wat een persoon met een Wajong-uitkering écht helpt om stappen vooruit te zetten, is een formeel en informeel netwerk van mensen die de Wajong-gerechtigde aanmoedigen om geen genoegen te nemen met minder. Mensen die inzien dat de Wajong-gerechtigde diens huisje-boompje-beestje nog niet bereikt heeft en die proactief helpen om daar wel dichterbij te komen. Er zijn respondenten die ouders, partners, vriend(inn)en, enzovoorts hebben die écht met hen meedenken. Ook professionals kunnen betrokken zijn bij het leven van een Wajong-gerechtigde. Denk bijvoorbeeld aan een financieel bewindvoerder die een Wajong-gerechtigde actief wijst op alle mogelijkheden die er zijn.
- **Een werkgever die meedenkt:** een fijne baan – toch een flinke stap in de richting van een huisje-boompje-beestje – komt eigenlijk alleen tot stand wanneer er een klik met een werkgever is. Vaak hebben Wajong-gerechtigden op de werkvloer aanpassingen nodig, van fysieke aanpassingen aan de werkplek tot enige flexibiliteit in het rooster. Een werkgever moet in zekere zin *open-minded* zijn om met die aanpassingen akkoord te gaan en het beste uit een werknemer met een kwetsbaarheid te willen halen. Een werkgever kan ook bijdragen aan een stimulerende omgeving. Bij kleine bedrijven is dat vaak de werkgever zelf, bij grote bedrijven kan dat ook een direct leidinggevende zoals een teammanager zijn.
- **Een passende jobcoach:** jobcoaches komen tijdens de interviews met Wajong-gerechtigden met een baan vaak naar voren als belangrijke sleutelpersonen. Zij helpen mensen om te gaan met hun beperking, gaan samen met mensen op zoek naar passend werk en maken dat Wajong-gerechtigden sterker staan tegenover werkgevers en collega's. We zien in de interviews een aantal voorbeelden van zeer gespecialiseerde jobcoaches – *life coaches* bijna – die heel ver willen gaan voor hun kandidaten. Jobcoaches kunnen vaak wat breder kijken dan alleen de re-integratie, vanuit de logica dat ook stabiliteit op andere leefdomeinen bepalend zijn voor het succes op de werkvloer.

“Er was al eens gezegd dat ik een jobcoach zou moeten aanvragen bij het UWV. Ik zei dat ik het niet hoefde. Maar toen ik nog zieker werd, bleek een jobcoach van het UWV echt geweldig: we hadden een goede klik. Hij zei tegen mij: ‘Ik mag je graag coachen, want jij doet er ook wat mee.’ Ik moest een baantje hebben zonder teveel prikkels, gewoon simpel werk. Mijn grootste wens was om huishoudelijk werk in het nieuwe verpleeghuis te doen, mijn jobcoach zei dat ik dat wel kon doen, dus ben dat gaan doen.” – nDGA met werk en aanvullende uitkering, 54 jaar

“Collega's die hetzelfde werk deden zaten in schaal 6, ik in schaal 3. Het verschil was te groot voor mij. De jobcoach is toen het gesprek aangegaan met de werkgever. De functie is opnieuw onderzocht en ingeschaald. Daar is een nieuwe functie uit ontstaan.” – nDGA met werk en garantiebedrag, 40 jaar

- **Een vaste contactpersoon (zeker wanneer ouders/partner afwezig zijn):** er zijn Wajong-gerechtigden die veel zaken zelfstandig of samen met hun ouders of partner uitzoeken. Zoals eerder beschreven kunnen mensen veel hebben aan een stimulerende omgeving, een werkgever met wie ze een klik hebben en/of een jobcoach die hen breed ondersteunt. Maar wanneer er weinig informeel/formeel netwerk is dat kan ondersteunen bij het uitzoekwerk, dan kan een vaste (professionele) contactpersoon een alternatief vormen. Sommige van de respondenten spraken vol lof over een professional die bereid is veel voor hen te regelen, ook buiten het eigen domein. Mensen die een vast aanspreekpunt voor allerlei vragen kunnen vormen zijn arbeidsdeskundigen, huisartsen, verpleegkundigen, psychologen, maatschappelijk werkers of gemeentemedewerkers.
- **Weten wat je lichaam wel aankan en wat het niet aankan:** juist de beperking kan bij het bereiken van een huisje-boompje-beestje belemmerend werken. De mensen die wel grote stappen weten te zetten, zijn ofwel mensen 1) die een stabiel ziekteverloop hebben of wiens handicap onveranderlijk is of 2) die goed begrijpen wanneer hun ziekte/handicap slechter wordt en hoe ze daarmee om kunnen gaan.

Met een onveranderlijke beperking is het goed haalbaar om een baan te zoeken die passend is. Werkgevers zien fysieke en zintuiglijke beperkingen als het meest 'stabiel'. Bij een fysieke beperking kan iemand bijvoorbeeld uitstekend functioneren op een werkplek die aangepast is op de fysieke beperking.

“Het gebouw waar ik werk is helemaal voor mij aangepast. Elektrische deuren die opengaan als ik aan kom rijden en ik heb een eigen afstandsbediening voor de lift omdat ik niet bij de knoppen kon. Mijn werkgever wil inclusief zijn. Dat kost veel geld, maar dat doen ze gewoon. Soms is een bijdrage van UWV mogelijk. UWV denkt daar goed in mee.”
– DGA met werk en garantiebedrag, 35 jaar

Ook mensen met een meer grillig ziekteverloop, zoals mensen die zich op bepaalde dagen slechter voelen dan op andere dagen, kunnen hun beperking zo goed leren kennen dat ze wel enigszins met die grilligheid kunnen omgaan. We hebben het dan bijvoorbeeld over mensen met een psychische beperking en mensen met een chronische ziekte. Je kunt bijvoorbeeld leren dat na stressvolle dagen de kans op een terugval of een aanval groter is, en dat het helpt om je dan een dag ziek te melden en thuis uit te rusten. Een werkgever moet daar natuurlijk wel voor open staan. Sommige mensen lukt het ook om bepaalde prikkels zoveel mogelijk te voorkomen, zodat een ziekte überhaupt zo min mogelijk op de werkvloer opspeelt.

Zo is van een onvoorspelbaar ziektebeeld soms toch een enigszins voorspelbaar geheel te maken³⁴. Naarmate mensen langer geleefd en gewerkt hebben met een beperking, kunnen ze beter leren omgaan met die beperking. Dat helpt onderweg naar een huisje-boompje-beestje.

- **Succeservaringen:** de stap van een Wajong aanvragen naar een gedroomd huisje-boompje-beestje is niet van het ene op het andere moment gezet. Ook mensen zonder

³⁴ Dat is uiteraard niet voor alle onvoorspelbare ziektebeelden mogelijk. Daarover in de volgende paragraaf meer.

beperking hebben hier tijd voor nodig. In het geval van Wajong-gerechtigden is het belangrijk om zelfvertrouwen op te bouwen en daardoor verder te kunnen groeien. Elke succeservaring helpt bij het ontwikkelen van zelfvertrouwen. Ook bouwen Wajong-gerechtigden zo aan hun vaardigheden en kennis. Op deze manier kan één contract dat niet verlengd wordt toch de directe aanleiding vormen voor een contract elders. En een ervaring als vrijwilliger kan de inspiratie vormen voor sollicitatie op een betaalde baan.

“UWV wilde toen dat ik een soort boottocht met werkgevers zou maken. Een soort meet and greet. Dat zag ik niet zitten omdat ik niet dacht dat die werkgevers mij iets konden bieden. Maar toen dacht ik: ik keer het om. Ik ga gewoon varen, dat heb ik nog nooit gedaan en wie weet heb ik wel een leuk gesprek. Ik kwam op de boot in gesprek met iemand die voor mijn oude jobcoach werkte (die inmiddels een eigen bureau begonnen was). Zo kwam ik via-via bij een accountantsbureau dat 130 sollicitaties op een vacature hadden en mij aannamen. Omdat de jobcoach een goed woordje voor me deed.” – DGA met werk en zonder uitkering, 50 jaar

Belemmerende factoren

Er zijn ook factoren die het voor mensen – en specifiek Wajong-gerechtigden – lastiger kunnen maken om een stabiele situatie van ‘huisje-boompje-beestje’ te realiseren. Wanneer deze factoren spelen, kan het zijn dat ze stagneren in ontwikkeling of dat iemand er door een negatieve ervaring op achteruit gaat.

- **Een omgeving die niet meedenkt:** het tegenovergestelde van een stimulerende omgeving, een werkgever die met je meedenkt en een jobcoach die ondersteunt op de werkvloer en erbuiten, is een omgeving die juist afremt. Sommige respondenten ervaren bijvoorbeeld dat de mensen in hun omgeving al het regelwerk maar complex vinden, en hun handen ervan aftrekken. Het gevolg is dat een Wajong-gerechtigde zelf, soms zonder ondersteuning van anderen, alles moet uitzoeken.

Het komt ook voor dat respondenten in bescherming worden genomen door hun omgeving, en dat dit hen ervan weerhoudt om de stappen te zetten die ze zo graag zouden willen zetten. Tijdens onze interviews horen we voorbeelden over Wajong-gerechtigden die graag willen werken of hun eigen onderneming willen opzetten, terwijl de mensen in hun informele/formele netwerk hen dit afraden. Kun je dat wel? Zou je dat nou wel doen? Het is soms lastig om daar als persoon met weinig zelfvertrouwen tegenin te gaan. Ook arbeidsdeskundigen kunnen soms het gevoel geven dat ze niet bereid zijn stappen voor hun cliënt te zetten. Dat kan voor een Wajong-gerechtigde demotiverend zijn.

- **Een baan die niet past:** het komt onder de respondenten vaak voor dat ze een baan hebben gevonden die het tóch niet helemaal blijkt te zijn. Als (vrijwilligers)werk niet goed aansluit op de beperking, kan dat vermoeiend en demotiverend zijn. Niet alleen kan dat een deuk slaan in iemands zelfvertrouwen, ook kan de beperking meer invloed krijgen op het leven van de persoon. En daardoor wordt het functioneren op de werkvloer (en thuis) soms ook weer minder. Zo komt iemand in een vicieuze cirkel terecht, totdat de Wajong-

gerechtigde zelf het contract beëindigd of de werkgever aangeeft het contract niet te verlengen.

“In de afgelopen jaren heb ik meerdere keren wat vrijwilligerswerk geprobeerd, maar dat gaat steeds niet goed. Na twee of drie maanden wordt het telkens te veel en moet ik stoppen. Ik vind het moeilijk om met tegenslagen om te gaan. Dat is echt heel jammer vind ik, want ik zou eigenlijk wel meer betekenis in mijn leven willen hebben. Nu durf ik niet meer te beginnen met werk. Ik heb mijn leven nu ingericht met dingen die veilig zijn en goed gaan.” – nDGA en gelukkig zonder betaald werk, 59 jaar

- **Wantrouwen in de overheid:** meerdere respondenten spreken hun wantrouwen richting de overheid uit tijdens de interviews. Om verschillende redenen kunnen mensen de overheid wantrouwen, bijvoorbeeld omdat ze zelf negatieve ervaringen hebben gehad. Tegelijkertijd heeft de overheid veel instrumenten om mensen met één of andere kwetsbaarheid te ondersteunen. Denk daarbij aan ondersteuning/coaching, voorzieningen, subsidies, enzovoorts.

Als mensen geen vertrouwen hebben in de overheid, kunnen ze afzien van de mogelijkheden, of ze kunnen ervoor kiezen om de mogelijkheden niet nader te bestuderen. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat mensen netto minder dan het sociaal minimum aan inkomen hebben, omdat ze geen gebruik maken van inkomensondersteunende regelingen. Of dat er hulp beschikbaar is voor het oplossen van problemen binnen bepaalde leefdomeinen, maar dat een persoon lange tijd probeert zelf die problemen op te lossen.

“M’n beeld is dat UWV en het re-integratiebureau geen moeite willen doen om samen met mij bij werkgevers langs te gaan en een plek voor me te vinden. Het is volgens mij een kwestie van iets creëren. Taken bij anderen weghalen en die bij mij neerleggen. Een re-integratiebureau dat me eerder heeft geholpen, zegt zelf dat het traject ‘succesvol’ is afgerond. Maar het is helemaal niet succesvol, want ik heb geen werk gevonden. Ze willen alleen maar geld incasseren, uurtje-factuurkje.” – nDGA en wil werken, 30 jaar

- **Vastzitten in bepaalde mindset (bijvoorbeeld bij verstandelijke beperking/autisme):** een specifieke groep Wajong-gerechtigden kan het lastig vinden om een huisje-boompje-beestje te bereiken, juist omdat ze een bepaalde route voor ogen hebben die maar niet wil lukken. Het gaat om mensen die iets willen, dat niet op de beoogde manier weten te bereiken, en daarover in de put komen te zitten. Je moet enig optimisme en enige cognitieve flexibiliteit hebben om na een tegenslag (zoals een baan die misloopt) op te krabbelen en het op een andere manier te proberen. Iedere persoon kan het moeilijk vinden om zich na een teleurstelling te herpakken, maar we merken tijdens de interviews dat vooral mensen met een verstandelijke beperking en mensen die op het autismespectrum zitten hier veel moeite mee hebben.

- **Onvoorspelbaar ziektebeeld:** eerder bespraken we dat respondenten met een stabiele beperking op den duur goed doorhebben wat ze wel en niet kunnen. Bij de interviews gaat het meestal om respondenten met een fysieke of een zintuiglijke beperking. Er zijn echter ook beperkingen die wisselend zijn en er zijn ook mensen met een progressieve ziekte. Die respondenten laten weten dat lastig kan zijn om met een onvoorspelbare beperking tóch stappen vooruit te zetten, omdat nooit goed te zeggen is of je die vooruitgang kunt behouden. Een Wajong-gerechtigde kan het ene moment bijvoorbeeld diens droombaan gevonden hebben, en het volgende moment zo'n last hebben van de beperking dat het contract niet verlengd wordt. Of iemand heeft eindelijk een eigen onderneming kunnen starten, maar elk halfjaar gaat het een beetje slechter en moet diegene minder en minder gaan werken en/of de werkplek meer en meer aanpassen.
- **Zelf niet weten wat je fysiek en mentaal aankunt:** vooral geïnterviewde jongeren en respondenten met weinig werkervaring weten zelf niet altijd wat ze al dan niet kunnen. Het is mogelijk dat ze een onvoorspelbare ziekte hebben en daardoor niet goed zicht krijgen op wat hun beperking in de praktijk bij het werken betekent. Maar er zijn ook respondenten die een duidelijk uitgekristalliseerde beperking hebben, maar die vooralsnog niet goed weten wat ze daarmee precies kunnen en wat ze daarmee niet kunnen. In de praktijk betekent dit dat mensen niet alleen moeten uitzoeken wát hun huisje-boompje-beestje is en hoe ze daar gaan komen, maar ook welke rol hun beperking daarbij speelt. Soms betekent dit voor Wajong-gerechtigden dat ze hun vaardigheden overschatten en toch een stap terug moeten zetten.

“In 2015-2016 ben ik begonnen aan een hbo-opleiding maatschappelijk werk. Ik was op hetzelfde moment ook bezig met het halen van mijn rijbewijs, gecombineerd was dat best zwaar. De studie bleek toch te hoog gegrepen, dus daar moest ik mee stoppen. Het rijbewijs heb ik wel gehaald.” – DGA, 41 jaar

- **Sommige handelingen van UWV:** respondenten laten weten dat UWV soms net op het verkeerde moment contact opneemt. Ze zijn dan bijvoorbeeld bezig stappen te zetten in één leefdomein (bijvoorbeeld: ze zijn net aan een intensief zorgtraject begonnen). Sommige arbeidsdeskundigen hebben daar begrip voor en laten iemand met rust, anderen lijken het de verantwoordelijkheid van de Wajong-gerechtigde te vinden om werk met andere leefdomeinen te combineren. Als UWV weinig oog heeft voor ontwikkelingen in andere leefdomeinen, kan dat stress opleveren bij de Wajong-gerechtigde.

Het kan ook vermoeiend zijn om stappen te zetten om naar vermogen te participeren in de samenleving, en dat processen bij UWV complexer blijken te zijn dan voorheen gedacht. We horen daar tijdens de interviews enkele voorbeelden van. Respondenten denken dan dat alles geregeld is om te beginnen met een spannende nieuwe baan (ze hebben een sollicitatiegesprek gevoerd, ze hebben over arbeidsvoorwaarden gesproken, misschien hebben ze ook wel gesproken met de werkgever over aanpassingen aan de werkplek), maar dan blijkt toch dat bij UWV nog niet alles in orde is. Het blijkt in deze specifieke gevallen bijvoorbeeld lastig te zijn om passende voorzieningen³⁵ te regelen bij UWV.

³⁵ We hebben in dit onderzoek voorbeelden gehoord over vervoersvoorzieningen, passende software en fysieke aanpassingen aan de werkplek.

De snelheid van UWV sluit niet altijd aan op de snelheid van de Wajong-gerechtigde. Soms gaat UWV te snel en heeft de Wajong-gerechtigde meer tijd nodig; soms staat de Wajong-gerechtigde te trappelen om met iets nieuws te beginnen en remt UWV juist af. Omdat mensen met een Wajong in verschillende opzichten afhankelijk zijn van UWV, wordt van hen verwacht dat zij meegaan in de snelheid van UWV. Ze moeten dan bijvoorbeeld harder hun best doen om betaald werk te vinden, of ze moeten nog even wachten voordat ze met een baan kunnen beginnen³⁶.

“Een paar jaar geleden ging ik op aanbevelen van het UWV bij een bedrijf werken. Ik had al verhalen gehoord dat het daar niet goed ging. Door het UWV voelde ik me gedwongen om daar toch maar aan de slag te gaan. Toen kwam ik thuis te zitten tegen een burn-out aan. Daar is een rechtszaak over geweest, ook met het bedrijf zelf. UWV is ook op de vingers getikt. Het UWV luisterde niet naar mij, en was ook niet duidelijk tegenover het bedrijf.” – nDGA en wil werken, 37 jaar

“Toen ik stopte met m’n studie moest ik mijn aangepaste auto binnen 3 maanden retourneren aan het UWV. Dat voelt dan toch alsof een stukje van je autonomie wordt afgepakt. Dat was nogal een gedoe, maar gelukkig heb ik die auto via crowdfunding wel over kunnen kopen. Gelukkig is die crowdfunding gelukt. Ik heb door die ervaringen weinig vertrouwen in het UWV.” – DGA met werk en zonder uitkering, 34 jaar

- **Onzekerheid over verrekenen:** Respondenten geven aan dat wanneer zij een afweging moeten maken tussen een stabiel maar laag inkomen (bijvoorbeeld alleen uitkering) en een iets hoger maar onzeker inkomen (bijvoorbeeld door werk en uitkering te combineren), zij eerder neigen naar bestaanszekerheid. Ze bijten op hun kiezen en slikken een laag inkomen omdat ze daarmee zeker weten wat ze per maand aan inkomsten zullen hebben. Veiligheid – wat in dit geval gelijk kan staan aan stagneren – heeft in de meeste gevallen de voorkeur³⁷. Dat kan betekenen dat iemand in een bestaanszekere situatie blijft en niet de stap naar een huisje-boompje-beestje durft te zetten.

Een onzeker inkomen is vaak het gevolg van verrekening van inkomsten uit werk met een uitkering (wanneer er sprake is van wisselende inkomsten of inkomsten die per week of vier week worden uitbetaald), maar ook lopende terugvorderingen, belastingberekening en een veranderd recht op toeslagen kunnen invloed hebben op de stabiliteit van het inkomen.

- **Veranderingen in de Wajong:** verschillende dingen kunnen voor Wajong-gerechtigden afremmend werken onderweg naar hun gedroomde huisje-boompje-beestje. Sommige

³⁶ Of onder suboptimale omstandigheden het werk uitvoeren, bijvoorbeeld zonder voorziening.

³⁷ Als je kijkt naar de piramide van Maslow, die beschrijft welke menselijke behoeften prioriteit hebben en welke menselijke behoeften in een later stadium volgen, staat een zeker inkomen gelijk aan het vervullen van de primaire, ‘fysieke’ behoeften. Werk – en de identiteitsontwikkeling en het zelfvertrouwen dat daaruit voort kan komen – komt eigenlijk pas later aan bod, wanneer aan die primaire behoeften voldaan is. Zie voor een uitleg van dit model bijvoorbeeld: https://nl.wikipedia.org/wiki/Piramide_van_Maslow

stressoren kunnen zelfs betekenen dat iemand verder verwijderd raakt van het eindstation. In de gesprekken met de respondenten merken we dat wijzigingen in de Wajong niet altijd bijdragen aan de route naar een huisje-boompje-beestje zoals dat beoogd is. Want wijzigingen worden niet altijd begrepen³⁸. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat je als Wajong-gerechtigde net gewend bent geraakt aan één complexe verrekenmethode, wanneer een nieuwe verrekenmethode wordt geïntroduceerd.

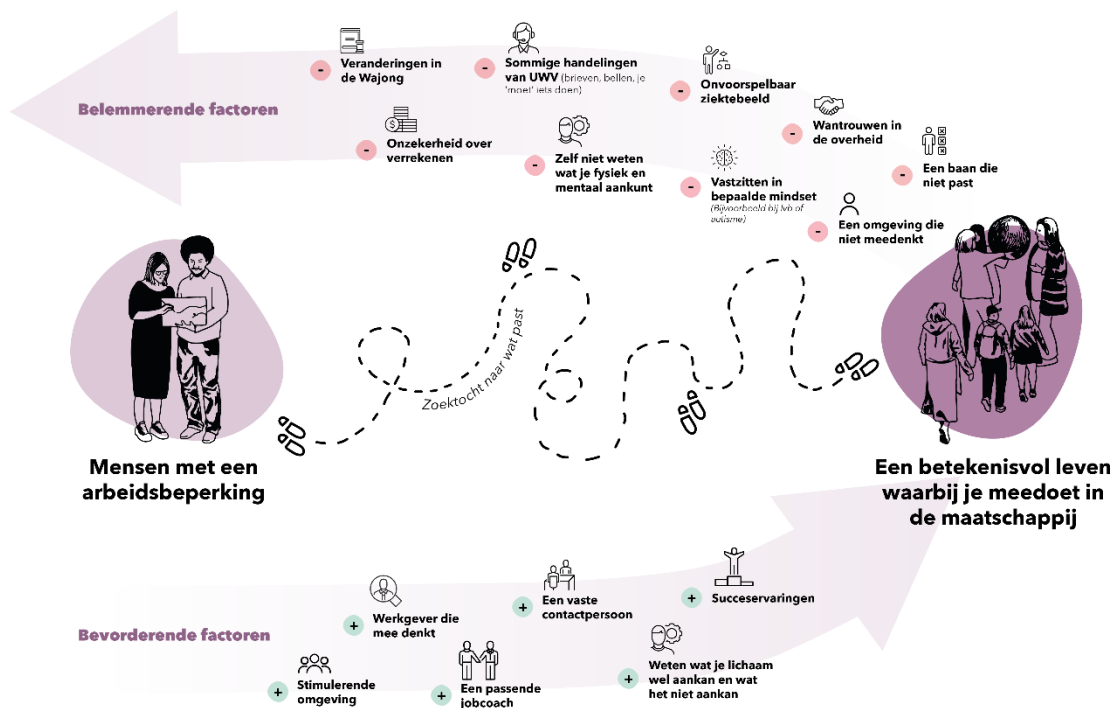
UWV zegt altijd dat je erop vooruitgaat als je meer gaat werken. Ik heb daar wel mijn twijfels bij. Ik geloof niet dat je er financieel op vooruitgaat als je gaat werken. Toen ik [een vorige baan] was, kwam UWV voorlichting geven. En die zeiden dat het voor hen niet financieel uitkomt om meer te gaan betalen dan 70 procent. We gaan in de Wajong nooit verder omhoog. Toen ik bij [een vorige baan] minder dan het minimumloon verdiende, ging UWV in slaapstand. Dat bewijst voor mij dat deze wet niets zal doen.” – nDGA met werk en uitkering, 36 jaar

Wijzigingen aan de Wajong – immers een wet waarvan ruim 200.000 mensen dagelijks afhankelijk zijn – kunnen stress opleveren, wantrouwen in de overheid voeden en een negatieve invloed hebben op iemands dagelijks functioneren thuis en op de werkvloer. Ook als die wet met de beste intenties is ingevoerd. Of het nou om een goede vernieuwing gaat of om een minder handige vernieuwing, de vernieuwing an sich kan mensen nerveus maken. Zeker wanneer de wijzigingen lastig te begrijpen zijn en niet op een transparante manier uitgelegd worden.

“Ik denk dat ik dat extra stukje inkomen door het garantiebedrag na vijf jaar niet meer heb, maar dat is niet erg. Ik geloof eigenlijk ook niet echt dat ik nu echt recht heb op het garantiebedrag, dus ik zet het maar op een spaarrekening voor het geval dat UWV bedenkt dat het geld toch terug betaald moet worden.” – nDGA met werk en garantiebedrag, 32 jaar

³⁸ In dit onderzoek horen we bijvoorbeeld meerdere misverstanden over het garantiebedrag. En ook de belofte dat een werkende met een Wajong ten minste 30 cent van elke verdiende euro mag houden, levert veel vragen op. Mensen begrijpen het herlevingsrecht en de studieregeling goed.

Figuur 5.1 Samenvatting van de bevorderende en belemmerende factoren

5.2 Volgens werkgevers

Veel respondenten hebben door te gaan werken een belangrijke stap gezet naar hun beoogde huisje-boompje-beestje. Met werk verdienen je meer inkomen dan het sociaal minimum, kun je wat meer geld op een spaarrekening zetten en misschien zelfstandig gaan wonen. Zonder betaald werk zijn dit soort (financiële) garanties toch lastiger te verkrijgen. Mensen bouwen op een werkplek ook aan hun zelfvertrouwen, een baan draagt bij aan je identiteit, en dat kan helpen bij het opdoen van waardevolle sociale contacten.

Het is belangrijk dat Wajong-gerechtigden op hun werkplek goed tot hun recht komen. Over dat vraagstuk hebben we in dit onderzoek een aantal werkgevers geïnterviewd. Zij konden inzicht bieden in wat er specifiek nodig is om een Wajong-gerechtigde goed te laten functioneren op de werkvloer, en wat daarbij belemmerend kan werken. Zij noemen de volgende bevorderende factoren voor de werkvloer:

- Een **waardevol inkomen** is voor Wajong-gerechtigde werknemers een grote bron van motivatie. Werkgevers laten weten dat dit voor mensen met een Wajong-uitkering niet altijd gegarandeerd is. Wanneer de werkgever gebruik maakt van loondispensatie, is het salaris dat overblijft namelijk altijd minder dan wat collega's verdienen in soortgelijke functies. Dat kan voor Wajong-gerechtigden pijnlijk zijn en demotiverend werken. Als jouw collega voor 18 uur werk ongeveer €945³⁹ euro verdient en jij – met een loonwaarde van 75 procent – ongeveer €700, dan voelt dat oneerlijk. Óók als UWV die €700 euro aanvult tot het functieloon (dat boven het WML kan liggen). Want de respondenten zien het salaris als de

³⁹ Uitgaande van een minimumloon van ongeveer €2.100 voor een 40-urige werkweek.

opbrengsten van hun werk, en de uitkering als een andere (niet-werkgerelateerde) bron van inkomsten.

Met die loonwaarde en loondispensatie moet je ten minste 24 uur per week werken om hetzelfde te verdienen als de collega die 18 uur werkt.

“Verdiene is voor deze jongens wel belangrijk. Zij voelen zich anders niet serieus genomen: waarom doen we dit dan? Elk mens heeft die waardering nodig, wil gezien worden.” – Ondernemer en werkgever

“Verrekening blijft voor onze werknemers een heikel punt. Ga je werken, dan heeft dat direct effect op de uitkering. Maar ook effecten op toeslagen. Daar is geen tool voor, dat kun je niet in één keer berekenen. Het blijft onzeker. Die prikkel om te gaan werken ligt daar niet. Mensen willen werken, dan hebben ze te doen met die regels.” – Interne jobcoach

Uit onderzoek blijkt dat de loonkostensubsidie net zoveel voordelen heeft voor de werkgever als loondispensatie⁴⁰. Tegelijkertijd is de loonkostensubsidie voor werknemers veel prettiger dan loondispensatie. Het ministerie van SZW onderzoekt op het moment van schrijven mogelijkheden om de loondispensatie in de Wajong te vervangen door loonkostensubsidie.

- **Jobcoaching** is van groot belang volgens werkgevers. Een jobcoach zorgt er in eerste instantie voor dat iemand zijn functie kwalitatief goed vervult. Maar jobcoaches kunnen ook ondersteuning bieden aan de werkgever bij de omgang met de Wajong-gerechtigde collega en sommige jobcoaches gaan zelfs het gesprek aan met collega's die nauw samenwerken met de Wajong-gerechtigde werknemer. Vanuit het perspectief van werkgevers zijn jobcoaches essentieel. Jobcoaches zijn volgens hen ook van toegevoegde waarde wanneer de werknemer een stevig sociaal netwerk heeft, omdat jobcoaches echt een specialistische expertise hebben.

Geïnterviewde werkgevers laten dan ook weten dat ze jobcoaching graag langdurig zouden willen inzetten of voor meer uren dan de richtlijnen van UWV toestaan. Sommige grote werkgevers hebben interne jobcoaches in dienst. Die interne jobcoaches kunnen min of meer onbeperkt begeleiding bieden. Wanneer er geen jobcoach beschikbaar is, dan blijft het volgens werkgevers belangrijk dat Wajong-gerechtigde werknemers een **vast aanspreekpunt** in de organisatie hebben, zoals een buddy op de werkvloer of een werkbegeleider.

“We beginnen met opbouwen en evalueren steeds met de kandidaat. We hopen dat ze een jobcoach hebben, dat is fijn en makkelijker voor ons. We helpen ook met zoeken

⁴⁰ Bron: Gielen, M., Gercama, L., Sax, M., Engelen, M., Aarts, L., De Ruig, L. & Bunt, S. (5 oktober 2018). 'Loonkostensubsidie en loondispensatie - De werking en effectiviteit van beide instrumenten'. Significant APE en De Beleidsonderzoekers: Den Haag.

naar een jobcoach. Soms heb je gewoon iemand nodig die meedenkt met de kandidaat.” – HR-medewerker

- Werkgevers zijn blij met **compensatie** die ze krijgen voor kosten die zij maken of inkomsten die ze derven door mensen met een beperking in dienst te nemen. In het geval van werknemers die een Wajong hebben zijn dat bijvoorbeeld loondispensatie, de no-riskpolis en tegemoetkomingen voor werkplekaanpassingen. Deze compensatie maakt het voor werkgevers aantrekkelijker om mensen met een Wajong aan te nemen. Veel van deze compensatie zien Wajong-gerechtigden zelf niet; alleen de loondispensatie is voor hen zichtbaar en voelbaar. Terwijl de loondispensatie (in combinatie met andere vormen van compensatie) voor werkgevers prettig is, kan loondispensatie voor Wajong-gerechtigden afdoen aan het gevoel dat zij een waardevol inkomen verdienen (zie hierboven). Die twee perspectieven botsen wel eens.

“Ik vind het ook van belang dat Wajongers een plek hebben. Dat ze een plek hebben en een doel, dat is goed voor ze. Wij moeten wel extra ons best doen en het feit dat we ze niet 100 procent salaris moeten betalen is ook terecht, het kost ons ook extra tijd, maar dat doen we graag.” – Financieel medewerker

“Financiële aanvullingen zijn heel belangrijk. Er gaat ook wel eens iets kapot. Doen ze natuurlijk niet bewust, maar dat is wel te herleiden tot hun beperking. Ze zijn ook niet heel snel. Je kunt niet verwachten dat ze regulier functioneren.” – Ondernemer en werkgever

- Samen met de werknemer op zoek gaan naar een passend takenpakket, oftewel **jobcarving**. Jobcarving is een formeel instrument dat te verkrijgen is bij UWV. Het heet ook wel ‘inclusief herontwerp’. Er komt dan een adviseur op de werkvloer om te bespreken hoe een functie passend gemaakt kan worden voor een werknemer met een beperking door delen van functies los te knippen en andere delen uit andere functies toe te voegen.

Veelal bereiken werkgevers hetzelfde resultaat (namelijk: een passende functie) via meer laagdrempelige routes. Kleine werkgevers vinden het bijvoorbeeld niet meer dan logisch dat je een werknemer geen taken laat doen waarin diegene niet goed is of taken die diegene onprettig vindt. Ook wanneer zo’n taak uit het takenpakket geknipt wordt, kun je spreken van een gecarvede functie. Grote werkgevers hebben vastomlijnde taken, maar kunnen juist doordat er veel andere collega’s zijn flexibiliteit bieden. Als een Wajong-gerechtigde werknemer van een supermarktketen het bijvoorbeeld spannend vindt om met klanten te praten, dan zijn er genoeg andere collega’s op hetzelfde moment op de werkvloer werkzaam om de klant naar door te verwijzen.

Zolang de leidinggevende flexibiliteit kan bieden in de taakinfilling en er goed contact is tussen de werknemer en de leidinggevende, is het volgens geïnterviewde werkgevers mogelijk om een functie passend te maken. Zo houd je alleen de taken over waarin een Wajong-gerechtigde werknemer écht kan uitblinken en schrap je alle taken waarbij diegene

zich niet goed voelt. Wij onderzoekers zien in dit onderzoek voorbeelden van Wajong-gerechtigden die in een goed passende functie een hoge productiviteit hebben.

- Werkgevers merken dat werknemers met een Wajong-uitkering pas echt goed tot hun recht komen op de werkvloer wanneer diezelfde werknemers **op andere leefdomainen stabiliteit** ervaren. Anderzijds kunnen problemen thuis of meer zorgklachten veel effect hebben op het functioneren op de werkvloer. Werkgevers kunnen daar niet altijd bij helpen.

“Andere redenen om niet meer te gaan werken zijn de privésituatie, het gezin. Maar ook psychische klachten. Met psychische klachten kun je überhaupt niet goed nadenken over de gevolgen die werk kan hebben op je inkomen. En als het je met tien jaar ervaring niet lukt om een baan te houden, heb je in de praktijk eigenlijk ook geen arbeidsvermogen.” – Interne jobcoach

- Werkgevers hebben veel behoefte aan simpele, overzichtelijke **wetgeving** en een **vast aanspreekpunt voor werkgevers**. Dat geldt met name voor werkgevers die meerdere mensen met een beperking in dienst hebben. Zij willen het liefst voor al die medewerkers op dezelfde manier voorzieningen en instrumenten aanvragen en met hetzelfde loket contact hebben. In de praktijk is dat zeker niet altijd zo: contact verloopt via UWV en via meerdere gemeenten. Werkgevers vinden dat onoverzichtelijk en vervelend. Ook werknemers met een arbeidsbeperking merken soms dat het salaris van collega's (ook met een arbeidsbeperking) op een andere manier berekend wordt, werkgevers kunnen die verschillen aan hun medewerkers niet altijd uitleggen.
- Mensen met een Wajong-uitkering als **volledige werknemers** zien. Volgens de geïnterviewde werkgevers heeft de Wajong bepaalde voordelen, zoals de eerder genoemde compensatie en het re-integratie-instrumentarium dat beschikbaar is voor werknemers met een Wajong. Maar de werkgevers die wij interviewen laten ook doorschemeren dat de Wajong voor de werknemer zelf soms onprettig kan zijn, stigmatiserend. De geïnterviewde werkgevers doen hun best om Wajong-gerechtigde werknemers op de werkvloer net zo te behandelen - en net zo in hun waarde te laten - als elke andere werknemer. Iedere werknemer heeft zwakke punten, maar ook sterke punten. Dat geldt voor werknemers zonder uitkering of beperking net zozeer als voor werknemers met een uitkering en/of beperking.

“Je moet hen niet zien als Wajonger, maar als volledige arbeidskracht. Ze vinden de term Wajonger verschrikkelijk, ze zijn gewoon mens. Ze hebben zoveel mogelijkheden.” – Ondernemer en werkgever

“Kap ermee, met de Wajong. Een doelgroep 2015 zonder arbeidsvermogen, prima. De rest geen Wajonger meer. Het is denigrerend, discriminerend.” – Interne jobcoach

Deel 2:

De vereenvoudiging

Per 1 januari 2021 is de Wet vereenvoudiging Wajong ingevoerd. De Wet vereenvoudiging heeft van drie regimes (de oWajong, de Wajong2010 en de Wajong2015) min of meer één regime gemaakt waarbinnen dezelfde regels gelden. We noemen dit nieuwe 'regime' ook wel de vereenvoudigde Wajong. In dit deel bespreken we welke regels er gelden in de vereenvoudigde Wajong en wat de vereenvoudigde Wajong voor de mensen met een Wajong betekent.

Inhoud van de vereenvoudiging

In dit hoofdstuk bespreken we allereerst wat de vereenvoudigde Wajong inhoudt. Drie grote veranderingen lichten we in detail toe: de verrekening van inkomsten, de studieregeling en het herlevingsrecht. Ook geldt sinds de invoering van de vereenvoudiging het garantiebedrag, dat ook enige toelichting vereist. In het volgende hoofdstuk leest u hoe de veranderingen ervaren worden door de Wajong-gerechtigden.

Het doel van de Wet vereenvoudiging Wajong die per 1 januari 2021 in werking is getreden is het harmoniseren van de verschillende regelingen van de Wajong en zo het wegnemen van belemmeringen voor de arbeidsparticipatie van mensen met een Wajonguitkering. Met de vereenvoudiging Wajong zijn verschillende maatregelen in werking getreden die studeren en werken moeten bevorderen. De belangrijkste doelen waren:

- Belemmeringen om te gaan werken wegnemen.
- Belemmeringen om te gaan studeren wegnemen.
- (Meer) werken lonender te maken.

Om deze doelen te bereiken zijn de volgende zaken ingevoerd:

- Een geharmoniseerde **inkomensregeling**, met deze geharmoniseerde inkomensregeling wordt voor personen met een Wajong-uitkering met arbeidsvermogen van elke verdiende euro maximaal 70 cent met de uitkering verrekend.
- De regels voor het **eindigen** van het recht op oWajong en Wajong2010 en het **herleven** van het recht op Wajong zijn geharmoniseerd.

- Een harmonisatie van re-integratieverplichtingen waarbij de verplichting **passend werken bod te accepteren** nu een voorwaarde is bij de inzet van re-integratie.
- De Wajonggerechtigde houdt de hele uitkering als hij of zij **onderwijs** gaat volgen.
- **Beëindiging van de uitkering op eigen verzoek** is voor personen in de oWajong ook mogelijk.

Om ervoor te zorgen dat personen met een Wajonguitkering er niet financieel op achteruitgaan bij het inwerking treden van de nieuwe wet is een **garantiebedrag** ingesteld ⁴¹. Dit is een bedrag ter hoogte van de inkomensondersteuning volgens de oude regels. Het garantiebedrag vervalt alleen als iemand langer dan een jaar een hogere uitkering ontvangt dan het garantiebedrag of als iemand langer dan een jaar geen inkomen heeft.

6.1 Verrekening van inkomsten

Voor de invoering van de Wet vereenvoudiging werden inkomsten uit werk anders verrekend per regime van de Wajong, afhankelijk van of iemand arbeidsvermogen had of niet, en of iemand als zzp'er werkte of als werknemer. In de 'vereenvoudigde' Wajong is de verrekening van inkomsten betrekkelijk eenvoudig geworden, we lichten dit hieronder toe.

Door te werken gaat een Wajong-gerechtigde, onafhankelijk van diens regime, er altijd qua totale bruto-inkomen op vooruit. Ook het (gedispenseerde) salaris gaat erop vooruit naarmate iemand meer werkt. UWV vult inkomsten uit werk aan tot een totaal dat uiteenloopt van 70 procent WML tot WML (op het moment van schrijven is dat €2.070 voor 36 uur).

In de tabel hieronder zijn de inkomsten berekend van een persoon met een loonwaarde van 40 procent, van 60 procent, van 80 procent en van 100 procent. In elke cel van deze tabel staat eerst het (gedispenseerde) salaris en daarna de aanvullende uitkering. Voor de leesbaarheid hebben we afgerond op hele euro's.

Tabel 6.1 Bruto inkomensbedragen voor Wajong-gerechtigden per maand bij een cao-loon gelijk aan het WML, afhankelijk van loonwaarde en aantal uur werken

	0 uren werken	16 uur werken WML = €920	24 uur werken WML = €1.380	32 uur werken WML = €1.840	36 uur werken WML = €2.070
Loonwaarde = 40%	€0 salaris + €1.449 uitkering	€368 salaris + €1.357 uitkering	€552 salaris + €1.311 uitkering	€736 salaris + €1.265 uitkering	€828 salaris + €1.242 uitkering
LW = 60%	€0 + €1.449	€552 + €1.173	€828 + €1.035	€1.104 + €897	€1.242 + €828
LW = 80%	€0 + €1.449	€736 + €989	€1.104 + €759	€1.472 + €529	€1.656 + €414
LW = 100% ⁴²	€0 + €1.449	€920 + €805	€1.380 + €483	€1.840 + €161	€2.070 + €0
Totaal van salaris en uitkering	€1.449 (70% van WML)	€1.725 (83% van WML)	€1.863 (90% van WML)	€2.001 (96% van WML)	€2.070 (100% van WML) ⁴³

⁴¹ Hierover wordt geschreven in de Memorie van Toelichting, zie: *Kamerstukken II* 2018-19, 35 213, nr. 3.

⁴² Bij een loonwaarde van 100 procent is er geen sprake van loondispensatie. We kunnen dan niet meer spreken van een gedispenseerd salaris.

⁴³ Deze berekeningen hebben we gemaakt aan de hand van de rekenhulp van UWV, die is hier te vinden: <https://www.uwv.nl/particulieren/rekenhulp/hoe-hoog-is-mijn-wajong-uitkering/index.aspx>

Gebaseerd op bovenstaande tabel zou je kunnen zeggen dat werken in alle gevallen loont. Ook meer werken – voor zover dat mogelijk is – loont onder de vereenvoudigde Wajong altijd.

Wat echter niet uit deze rekenhulp blijkt, is wat een werkende Wajong-gerechtigde netto overhoudt van deze bedragen. De belasting wordt immers anders berekend over inkomsten uit werk dan over een uitkering. Ook blijkt uit deze tabel niet welke effecten de bedragen hebben voor inkomensondersteunende regelingen zoals toeslagen (zoals de zorgtoeslag en de huurtoeslag) en eventueel beschikbare gemeentelijke regelingen. Het kan tevens zijn dat iemand nog een betalingsregeling heeft lopen bij UWV, en dat er dus aanvullende uitkering wordt ingehouden. Ten slotte zijn deze berekeningen geldig voor een halfjaar, omdat elk halfjaar het WML herberekend wordt⁴⁴.

“We kunnen berekenen wat iemand bij ons gaat verdienen. Maar niet wat het voor een uitkering of toeslagen betekent. Niemand kan dat, ook UWV niet. Alleen de Wajonger zelf weet het na een jaar. Het is zo ingewikkeld, dat kun je niet vragen aan de Wajonger. Niemand geeft hem die hulp.” – Werkgever

6.2 Studieregeling

In de Wajong2010 was het tot de vereenvoudiging zo dat studiefinanciering gevolgen had voor de hoogte van de uitkering. Wanneer iemand ging studeren met studiefinanciering, werd de Wajong verminderd tot 25 procent van het WML. Ook was het zo dat een studerende persoon met een beperking geen recht hadden op een Wajong2015-uitkering. Een studie was voor de Wajong2015 een contra-indicatie of uitsluitingsgrond.

Het was tot de invoering van de vereenvoudiging niet aantrekkelijk om te studeren met een Wajong, terwijl een studie op z'n minst kan bijdragen aan het welzijn en aan de zelfontplooiing van een Wajong-gerechtigde en op z'n best de arbeidsmogelijkheden vergroot. Sinds de vereenvoudiging is het daarom zo dat mensen met arbeidsvermogen een uitkering ter hoogte van 70 procent van het WML kunnen ontvangen naast de studiefinanciering en mensen zonder arbeidsvermogen 75 procent van het WML. Met andere woorden: iemand met een Wajong blijft de Wajong houden wanneer hij of zij gaat studeren.

Een studie is ook geen uitsluitingsgrond meer voor de Wajong2015: een studie wordt niet langer gezien als signaal dat iemand arbeidsvermogen zou hebben.

6.3 Herlevingsrecht

Er bestond onder Wajong-gerechtigden veel angst over het mogelijk kwijtraken van de Wajong door te gaan werken. Vanwege de zekerheden die de Wajong biedt (zie paragraaf 4.1) zou het

⁴⁴ Met het programma Vereenvoudiging Inkomensondersteuning voor Mensen (VIM) zet de Rijksoverheid stappen om na te denken over hun inkomensondersteuning eenvoudiger te maken is. In dat programma is ook enige aandacht voor inkomensondersteuning van mensen in de Wajong en de samenloop met toeslagen en andere inkomensondersteunende regelingen. Het uiteindelijke doel is een integrale vereenvoudiging van alle inkomensondersteuning.

verlies voor een Wajong-gerechtigde grote gevolgen kunnen hebben. Inderdaad was het zo dat een Wajong-gerechtigde een Wajong2010 kon kwijtraken door een jaar zonder aanvullingen door UWV het minimumloon of meer te verdienen.

Er zijn twee veranderingen doorgevoerd:

1. Je raakt de Wajong niet zo snel meer kwijt (tenzij je hem zelf wilt beëindigen, dan is dat voor alle regimes mogelijk);
2. Als je toch de Wajong kwijtraakt, kun je die weer laten 'herleven'.

De Wajong kan door UWV **beëindigd** worden wanneer een Wajong-gerechtigde vijf jaar achtereenvolgens zonder aanvulling vanuit de uitkering 75 procent of meer van het maatmanloon verdient. Voor mensen met een loonwaarde die structureel lager is dan 75 procent, is daar eigenlijk geen sprake van. Wajong-gerechtigden met een hogere loonwaarde en Wajong-gerechtigden die per uur net zo productief zijn als hun collega's zonder beperking, is het beëindigen van de Wajong op deze grond wel mogelijk.

Ook als een Wajong-gerechtigde de Wajong kwijtraakt, kan de betreffende persoon de Wajong weer doen **herleven**. Dat is mogelijk tot aan de AOW-gerechtigde leeftijd, dus iemands hele werkzame leven. Om de Wajong te laten herleven moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan:

- De Wajong is na 2 januari 2016 gestopt. Een Wajong die eerder beëindigd werd, kan niet meer herleven;
- Iemand voldoet weer aan de beoordelingscriteria van het vorige Wajong-regime. Iemand die vroeger onder de oWajong viel, moet dus weer aan de voorwaarden voor de oWajong voldoen. Het hoeft echter *niet* om dezelfde beperking te gaan.

Wanneer iemand zelf heeft gekozen de Wajong te beëindigen (ook dat recht is met de Wet vereenvoudiging geharmoniseerd), dan gelden er aanvullende voorwaarden voor herleving. Er moet bijvoorbeeld een jaar verstreken zijn.

6.4 Garantiebedrag

Sinds 1 januari 2022 geldt het Besluit garantiebedrag Wajong⁴⁵. Een deel van de Wajong-gerechtigden heeft recht op een garantiebedrag. Dat garantiebedrag staat gelijk aan de Wajong-uitkering die mensen vóór 1 januari 2021 (de invoering van de Wet vereenvoudiging Wajong) ontvangen zouden hebben. De aanvullende uitkering die mensen sinds de invoering van de Wet vereenvoudiging Wajong ontvangen, mag niet lager zijn dan dat garantiebedrag. Het garantiebedrag wordt niet verrekend met de inkomsten van een Wajong-gerechtigde. Oftewel:

- Je ontvangt naast je salaris het garantiebedrag of
- Je ontvangt naast je salaris een hoger bedrag dan het garantiebedrag als aanvullende Wajong-uitkering.

⁴⁵ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0043909/2022-01-01>

Het besluit gaat alleen op voor oWajong- en Wajong2010-gerechtigden die in december 2020 en in januari 2021 inkomsten uit werk hadden naast hun Wajong-uitkering. Oftewel:

- Je hebt recht op een oWajong- of Wajong2010-uitkering en je werkte in december 2020 en januari 2021. Er wordt een garantiebedrag berekend;
- Je hebt recht op een oWajong- of Wajong2010-uitkering en je had in de betreffende maanden geen werk. Er wordt geen garantiebedrag berekend;
- Je hebt recht op een Wajong2015-uitkering. Het maakt niet uit of je werkte⁴⁶ in de betreffende maanden. Er wordt geen garantiebedrag berekend⁴⁷.

Er is daarmee een groot deel van de Wajong-gerechtigden voor wie geen garantiebedrag is berekend en een kleiner deel voor wie wel een garantiebedrag bestaat. Uit de Kwantitatieve informatie van UWV blijkt dat er voor ruim 22.000 mensen met een Wajong een garantiebedrag is berekend.

Hoe werkt het garantiebedrag?

Allereerst berekent UWV de gemiddelde inkomsten in de periode december 2019 tot en met november 2020. Als er in die periode maanden waren zonder inkomsten uit werk, tellen die maanden niet mee. Voor zzp'ers deelt UWV het jaarinkomen van 2021 door twaalf.

Er volgt een **gemiddeld maandinkomen**. Aan de hand van dat gemiddelde maandinkomen én de rekenregels volgens het oude regime berekent UWV een soort **theoretische aanvullende uitkering**. Dat theoretische bedrag staat gelijk aan het garantiebedrag. Waren er in de periode december 2019 tot en met november 2020 veel inkomsten uit werk, dan was de aanvullende uitkering laag en is het garantiebedrag dus ook laag. Kon een Wajong-gerechtigde in die periode een paar uur per week werken, dan was de aanvullende uitkering hoog en is het garantiebedrag daarmee ook hoog.

Maandelijks ontvangt een werkende Wajong-gerechtigde met een garantiebedrag dus:

1. Een (gedispenseerd) salaris of inkomsten uit een onderneming;
2. Een aanvullende uitkering, namelijk één van de volgende twee:
 - a. Wanneer de aanvullende uitkering volgens de nieuwe rekenregels hoger is dan het garantiebedrag, de aanvullende uitkering volgens de nieuwe rekenregels;
 - b. Wanneer de aanvullende uitkering volgens de nieuwe rekenregels lager is dan het garantiebedrag, een aanvullende uitkering tot aan het garantiebedrag. Door deze aanvulling is het mogelijk dat de totale inkomsten van de betreffende Wajong-gerechtigde boven het minimumloon uitstijgen.

Het garantiebedrag blijft bestaan zolang iemand inkomsten heeft uit werk, zolang het garantiebedrag hoger is dan de uitkering op basis van de nieuwe rekenregels, en zolang iemand een Wajong-uitkering heeft. Ook wanneer iemand geen inkomen meer heeft, blijft het garantiebedrag nog twaalf maanden in stand. En vindt iemand gedurende die twaalf maanden nieuw werk, dan blijft het oude garantiebedrag gelden. Het garantiebedrag neemt qua hoogte

⁴⁶ In theorie heeft iedereen die onder de Wajong2015 valt duurzaam geen arbeidsvermogen. Werk is dan eigenlijk niet mogelijk. In de praktijk zijn er altijd mensen met DGA die wél werken. Dat maakt in dit geval dus geen verschil.

⁴⁷ Overigens is het zo dat vóór de Wet vereenvoudiging Wajong 100 procent van de inkomsten van een Wajong2015-gerechtigde verrekend werden met de uitkering. Nu is dat 75 procent. De rekenregels van de Wet vereenvoudiging Wajong zijn dus lonender geworden voor mensen met een Wajong2015 die tóch werken.

wel halfjaarlijks toe: dan wordt het **geïndexeerd**. De hoogte van het garantiebedrag groeit – net als de Wajong-uitkering – mee met het minimumloon.

Het is wel mogelijk dat iemands Wajong-uitkering op den duur komt te vervallen, dan vervalt ook het garantiebedrag. Onder de vereenvoudigde Wajong is dat het geval wanneer iemand na vijf jaar werken ten minste 75 procent van het maatmanloon verdient.

De invloed van het jaar 2020 op het garantiebedrag nu

De hoogte van het garantiebedrag is dus sterk afhankelijk van iemands functioneren in het jaar 2020. Dát jaar bepaalt immers hoe hoog het garantiebedrag is. Hoe hoger de aanvullende uitkering in dat jaar, hoe hoger het garantiebedrag.

De volgende respondent werkte van december 2019 tot en met november 2020 als uitvoerend medewerker. Inmiddels werkt hij een jaar als leidinggevende van een team uitvoerend medewerkers – hetzelfde team waarin hij destijds zelf werkte – en werkt hij ook meer uren per week. Zijn inkomsten uit werk zijn er ten opzichte van de betreffende periode dus op vooruit gegaan.

“Dat garantiebedrag had ik. Het garantiebedrag loopt door ook al ga ik meer verdienen. Dat maakt voor de berekening allemaal niet uit. Het enige wat telt is: jouw oude regeling was gunstiger dan de huidige verrekening. Ik zie het garantiebedrag als vast inkomen, dat blijft. Dat geeft enorm veel rust. Je kunt ervan uitgaan.” – DGA met werk en garantiebedrag, 34 jaar

Voor zzp'ers wordt voor de berekening van het garantiebedrag gekeken naar de inkomsten in het jaar 2021. Op basis van hun gemiddelde inkomsten als zzp'er wordt een theoretische aanvullende uitkering berekend, en dat is het garantiebedrag. De volgende respondent heeft in 2021 een goede periode als zzp'er gehad:

“Wanneer ik me goed voel werk ik veel. Dat kan dus ook zeven dagen in de week zijn. In 2021 werkte ik zo'n 60 uur per week. Ik had toevallig een heel goed jaar in 2021. Met de invoering van de vereenvoudiging is mijn garantiebedrag op nul euro vastgesteld. Twee jaar geleden had ik een ongeluk en nu werk ik gemiddeld een uur of 20 per week. Dat betekent dat mijn inkomen sinds de vereenvoudiging 300 tot 500 euro per maand lager ligt dan het eerder was.” – DGA met werk en aanvullende uitkering, 43 jaar

Betekenis voor mensen in de Wajong

In hoofdstuk 3 introduceerden we zeven verschillende fictieve Wajong-gerechtigden, van Tjakko tot Roland. In dit hoofdstuk beschrijven we de reactie van deze verschillende mensen in de Wajong op de Wet vereenvoudiging Wajong: kennen ze de vereenvoudiging en welke gevolgen heeft die vereenvoudiging voor hen? Hoe beïnvloedt de vereenvoudiging hun keuze om al dan niet aan het werk te gaan?

Portret 1

Tjakko
DGA

Bekendheid van de vereenvoudiging

Ik heb nog nooit van de vereenvoudiging gehoord, mijn moeder ook niet. We hebben ook geen contact met UWV, de laatste keer dat we ze spraken was toen ik gekeurd werd.

Gevolgen van vereenvoudiging voor keuzeproces

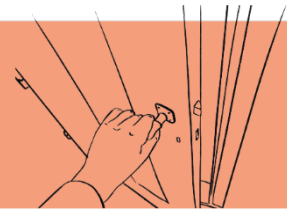
Mijn moeder heeft de vereenvoudiging wel opgezocht voor dit gesprek, maar ze zag meteen al dat het voor mij niet relevant was.

Als het mij ooit lukt om werk te vinden, dan gaat het mij helemaal niet om het geld. Ik zou willen dat ik er iets aan had, want dan zou ik een baan kunnen hebben en dat kan ik nu denk ik toch niet. Niemand wil me in dienst nemen.

Portret 2

Kimberley

nDGA en studerend

Bekendheid van de vereenvoudiging

De vereenvoudiging? Ja, die ken ik zeker! Ik kreeg een brief van UWV over de Wet vereenvoudiging Wajong. Ik was heel blij met die brief, want dat betekent voor mij dat ik weer kan studeren. Mijn werk als beveiligers is zoals ik zei eigenlijk te zwaar. Ik wilde een andere opleiding gaan doen, MBO niveau 3 verzorgende.

Gevolgen van vereenvoudiging voor keuzeproces

De vereenvoudiging heeft de keuze om weer te gaan studeren een stuk makkelijker gemaakt. Nu wist ik dat ik de Wajong zou houden en daardoor durfde ik de stap om weer te gaan studeren te zetten. Nu kan ik de opleiding voor de zorg gaan doen. Want in de zorg kan ik ook af en toe even met de patiënten gaan zitten en dat scheelt qua zwaarte van het beroep. Die brief van UWV over de nieuwe studieregeling was echt een opluchting voor me. Ik besloot me in te schrijven en weer te gaan studeren. De studie gaat goed, ik vind het ook echt heel erg leuk. De stages zijn echt super leuk. En inderdaad, ik heb af en toe even tijd om te gaan zitten met de mensen.

Portret 3

Sharon

nDGA en gelukkig zonder betaald werk

Bekendheid van de vereenvoudiging

Ik heb niet eerder gehoord van de vereenvoudiging. Ik weet dus verder ook niet wat het voor mij betekent.

Gevolgen van vereenvoudiging voor keuzeproces

Zoals het nu gaat ben ik eigenlijk best tevreden. Als ik zeker wist dat het zou slagen, dan zou ik best ander werk willen doen, maar ik heb al een aantal keer meegemaakt dat dat niet goed ging. Ik wil dat eigenlijk liever niet opnieuw meemaken, dus ik ben prima op mijn plek nu en daar blijf ik eigenlijk gewoon graag werken.

Portret 4

Robin

nDGA en wil werken

Bekendheid van de vereenvoudiging

Het komt me wel vaag bekend voor, maar ik weet eigenlijk niet precies wat het betekent en wat er dan precies veranderd is.

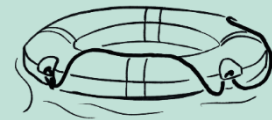
Gevolgen van vereenvoudiging voor keuzeproces

Zo'n vereenvoudiging maakt mij eigenlijk niet zoveel uit, ik wil namelijk gewoon graag weer aan het werk in de toekomst. Voordat ik over deze wet hoorde, wilde ik dat ook al. Ik denk vooral: niet weer een verandering. De regels van de Wajong vind ik namelijk al moeilijk genoeg.

Portret 5

Marijke

nDGA met werk en uitkering

Bekendheid van de vereenvoudiging

Ik ben niet bekend met de vereenvoudiging.

Gevolgen van vereenvoudiging voor keuzeproces

Meer werken zou ik alleen doen als ik dat aankan. Als het me niet fysiek of mentaal lukt of er is geen mogelijkheid in de baan die ik nu heb, maakt het niet uit of ik er meer aan overhoud.

Portret 6

Jimmy

nDGA met werk en garantiebedrag

Bekendheid van de vereenvoudiging

Natuurlijk ken ik de vereenvoudiging. Ik herinner me de brief over het garantiebedrag nog goed, ik was daar heel blij mee. Ik moet eerlijk zeggen dat ik de rest van de veranderingen niet goed in beeld heb, maar het garantiebedrag ken ik.

Gevolgen van vereenvoudiging voor keuzeproces

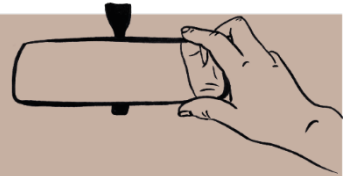
Het kan nooit kwaad om te vereenvoudigen. Het is goed dat de Wajong nu één regeling is. Het was steeds een verdere versobering van de wet. De doelgroepen die al de Wajong hadden, hebben ze met de nieuwe ontwikkelingen steeds buiten beschouwing gelaten. Maar voor mensen die in 2021 het garantiebedrag gemist hebben, maar die nu wél zo hard werken als ze met hun beperking aankunnen, doet de vereenvoudiging natuurlijk niets. Ik heb eigenlijk geluk gehad dat ik al werkte en ook nog onder die voorwaarden.

De vereenvoudiging heeft mijn keuzeproces niet beïnvloed, want ik had natuurlijk al een baan. Ik vind het wel fijn om te horen dat er een herlevingsrecht is, want ik verdien wel zoveel dat ik nu de Wajong bijna ben ontgroeid.

Portret 7

Roland

nDGA met werk, zonder uitkering

Bekendheid van de vereenvoudiging

De Wet vereenvoudiging zeg je? Daar heb ik nog nooit van gehoord. Dat kan komen doordat ik al meerdere jaren geen uitkering meer ontvang.

Gevolgen van vereenvoudiging voor keuzeproces

Ondertussen werk ik al vier jaar in mijn huidige baan, ik heb op dit moment geen ondersteuning vanuit UWV. Daarom heb ik ook geen Wajong-uitkering meer. De Wet vereenvoudiging Wajong heeft dan ook geen invloed op mij en mijn inkomen gehad. Ook het herlevingsrecht is voor mij niet relevant: mocht ik uitvallen uit het werk door ziekte of door mijn beperking, dan denk ik dat een WIA-uitkering mij een hoger inkomen oplevert.

Wat heeft de vereenvoudiging voor wie gedaan?

In hoofdstuk 7 hebben de verschillende typen Wajong-gerechtigden uitgelegd wat de Wet vereenvoudiging Wajong voor hen heeft betekent. Sommige van hen hebben op basis van die vereenvoudiging belangrijke keuzes kunnen maken, voor anderen is de vereenvoudiging minder relevant geweest. In dit hoofdstuk vatten we samen hoe de Wajong-gerechtigden de vereenvoudiging hebben ervaren én wat de werkgevers van de vereenvoudiging vinden.

8.1 De vereenvoudiging pakt voor iedereen anders uit

De effecten van de Wet vereenvoudiging Wajong zijn voor iedere Wajong-gerechtigde anders. Die effecten hangen af van:

1. de situatie waarin iemand zich vóór de vereenvoudiging bevond;
2. de mate waarin diegene bekend is met de vereenvoudiging;
3. het eindstation dat diegene voor ogen heeft (ook wel: iemands huisje-boompje-beestje).

In Deel 1 van dit rapport beschreven we dat de situaties waarin Wajong-gerechtigden zich vóór de invoering van de Wet vereenvoudiging Wajong per 1 januari 2021 bevonden, sterk uiteenliepen. We hebben zeven startsituaties beschreven, maar het zijn er in werkelijkheid natuurlijk nog veel meer.

Wat de respondenten met elkaar gemeen hebben, is dat ze allemaal graag een 'zo normaal mogelijk' leven willen hebben, we hebben dat hun 'huisje-boompje-beestje' genoemd. Het liefst met interessante en waardevolle activiteiten om de dag door te komen (zoals een baan), een eigen huis en genoeg spaargeld om met een gerust hart met pensioen te gaan. Eigenlijk precies zoals dat voor ieder mens geldt.

In sommige gevallen bracht de Wet vereenvoudiging Wajong iemands gedroomde eindstation een stapje dichterbij. **Kimberley** (portret 2) kon bijvoorbeeld gaan studeren door de vereenvoudiging. In andere gevallen droeg de vereenvoudiging daar maar beperkt aan bij. **Tjakko** (portret 1) heeft bijvoorbeeld geen arbeidsvermogen, dus zijn beperking vormt een veel groter obstakel dan bijvoorbeeld angst over verrekening. En **Sharon** (portret 3) heeft wel arbeidsvermogen, maar zij haalt haar huisje-boompje-beestje uit vrijwilligerswerk en heeft daar geen betaald werk voor nodig. Het komt ook voor dat de vereenvoudiging volgens ons wel positieve effecten zóú kunnen hebben, maar dat een respondent te weinig vertrouwen heeft in de overheid, in UWV of in het stelsel van sociale zekerheid om echt baat te hebben bij de vereenvoudiging. **Robin** (portret 4) is zo'n persoon.

In de tabel hieronder vatten we samen welke effecten de vereenvoudiging heeft gehad op de verschillende Wajong-gerechtigden die we in dit rapport hebben geïntroduceerd. Het gaat telkens niet alleen om die ene Wajong-gerechtigde, maar ook om Wajong-gerechtigden die zich vóór de vereenvoudiging in een soortgelijke situatie bevonden.

Tabel 8.1 De effecten van de Wet vereenvoudiging op de verschillende Wajong-gerechtigden

Type 1: DGA	Type 2: nDGA en studerend	Type 3: nDGA en gelukkig zonder werk	Type 4: nDGA en wil werken	Type 5: nDGA met werk en uitkering	Type 6: nDGA met garantiebepdrag	Type 7: nDGA met werk, zonder uitkering
Meestal niet bekend met de vereenvoudiging, omdat werk vaak niet mogelijk is. Prikkels om werken aantrekkelijker te maken, zijn voor deze groep niet relevant. De beperking vormt het grootste obstakel.	Door de geharmoniseerde studieregeling is studeren mogelijk geworden. Op die manier zeker bekend met de Wet vereenvoudiging.	Meestal niet bekend met de vereenvoudiging. In theorie zijn alle veranderingen prettig voor deze Wajong-gerechtigden, maar op dit moment zijn ze er nog niet aan toe om daar gebruik van te maken.	Meestal niet bekend met de vereenvoudiging, er spelen voor veel mensen andere obstakels om aan het werk te komen (zoals wantrouwen en werkgevers die niet willen).	Meestal niet bekend met de vereenvoudiging, vooral blij met het herlevingsrecht.	Zeker wel bekend, want er is een garantiebepdrag voor hen berekend en dat is per brief aan hen gecommuniceerd. Andere aanpassingen in de vereenvoudiging zijn minder bekend, maar het herlevingsrecht is prettig.	Meestal niet bekend met de vereenvoudiging, want ze zijn helemaal niet meer afhankelijk van de Wajong. Het herlevingsrecht is wel fijn.
Voor het merendeel van de mensen zoals Tjakko kent de vereenvoudiging geen effecten, want meestal is werk niet mogelijk. Een fijne dagbestedingsplek biedt uitkomsten.	Kimberley en mensen zoals zij kunnen stappen zetten richting een passende werkplek door de vereenvoudiging, zonder de vereenvoudiging was een studie waarschijnlijk geen optie voor hen geweest. Hun keuzeproces is actief beïnvloed door de Wet	Werken heeft veel voordelen, maar die voordelen zijn ook in andere vormen van participatie te vinden, zoals vrijwilligerswerk en mantelzorg. De vereenvoudiging zorgt ervoor dat mensen sowieso een salaris overhouden aan werk, maar de overstap van een	Sommige mensen willen wel werken, maar durven het niet vanwege twijfels over hun veranderende inkomen. De vereenvoudiging kan die twijfels wegnemen. Andere mensen willen wel werken, maar er bestaan andere obstakels. Zoals de	Mensen die een parttime salaris verdienen en daarnaast een aanvullende Wajong hebben - zoals Marijke - kunnen in enkele gevallen meer gaan werken. Bijvoorbeeld als ze hun taken op de werkvloer goed onder de knie hebben	De vereenvoudiging heeft ertoe geleid dat mensen zoals Jimmy boven op hun salaris een garantiebepdrag gingen ontvangen. Dat garantiebepdrag mogen ze onveranderd blijven ontvangen gedurende ten minste vijf jaar. Het garantiebepdrag	Mensen zoals Roland verdienen een zelfstandig salaris en zijn niet afhankelijk van hun Wajong-uitkering. Het is voor hen wel fijn dat zij sinds de vereenvoudiging altijd weer kunnen terugvallen op de Wajong als dat nodig blijkt. Meer wer-

vereenvoudiging Wajong.	waardevolle participatieplek naar een betaalde baan is niet altijd eenvoudig of het waard voor mensen zoals Sharon.	aard van de beperking, maar ook de welwillendheid van werkgevers en wantrouwen richting de overheid en 'het systeem'. Robin noemt veel andere obstakels om te gaan werken. De mate waarin de vereenvoudiging het keuzeproses van mensen zoals Robin beïnvloedt, is afhankelijk van de obstakels die iemand ervaart.	of wanneer hun gezondheid verbetert. De vereenvoudiging heeft ervoor gezorgd dat één van hun obstakels - namelijk de daadwerkelijke complexiteit van de verrekening - is weggenomen. Er zijn ook mensen voor wie parttime werken het meest passend is en die hun contract nooit met veel meer uren zullen uitbreiden.	drag wordt niet verrekend of aangepast. Dat is fijn en biedt zekerheid. Het gaat uitsluitend om mensen die in 2020 ook al werk hadden en die daardoor nu een garantiebedrag krijgen. Respondenten van dit type lijken sinds 2020 ook niet te zijn gestopt met werken. Hoewel ze afweten van de vereenvoudiging, is hun keuzeproses er niet door beïnvloed.	ken is misschien mogelijk, maar de prikkel in de Wajong worden niet gevoeld door mensen zoals Roland.
-------------------------	---	---	---	--	---

Ervaringen samengevat

Al met al zijn de meeste Wajong-gerechtigden niet **bekend** met de Wet vereenvoudiging. Wajong-gerechtigden typen 2 en 6 hebben het meeste van de vereenvoudiging gemerkt.

Het **herlevingsrecht** steekt er met kop en schouders bovenuit als een positieve ontwikkeling. Wajong-gerechtigden typen 4, 5, 6 en 7 zijn hier blij mee. De vereenvoudigde **verrekening** van inkomsten is fijn, maar mensen hebben de neiging om hierover sceptisch te zijn. Ze vertrouwen niet helemaal dat ze 30 procent van hun inkomsten uit werk mogen houden. Er spelen natuurlijk ook andere inkomensbronnen mee, zoals

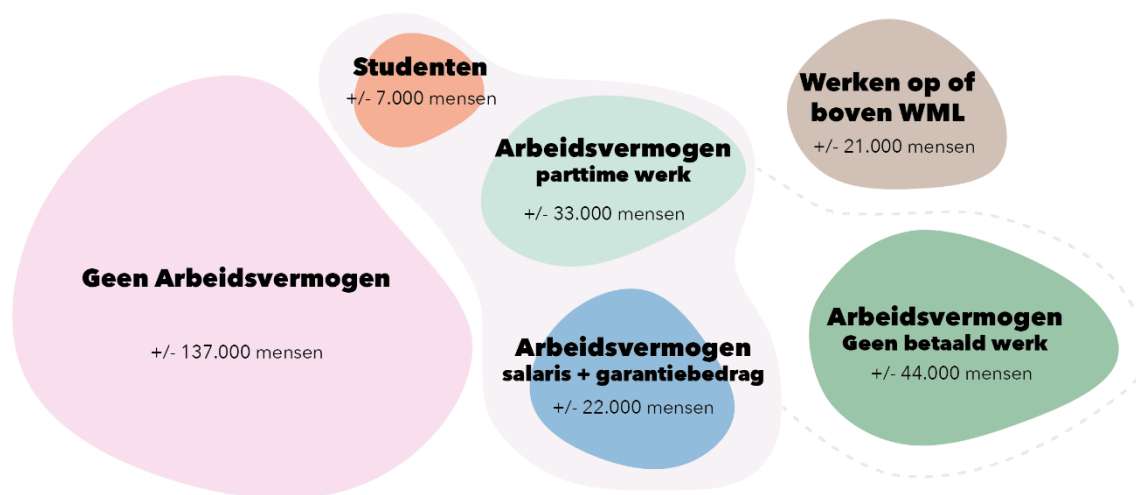
toeslagen en gemeentelijke inkomensondersteunende regelingen. De **studieregeling** is voor Wajong-gerechtigde type 2 van grote positieve invloed geweest en het **garantiebedrag** wordt actief door type 6 gevoeld. Het garantiebedrag is wel fijn, maar lijkt weinig invloed te hebben op de werk- en studiekeuzes van type 6.

Uit de monitorrapportage over de Wet vereenvoudiging Wajong van SZW blijkt niet dat het aantal Wajong-gerechtigden met werk sterk is gestegen sinds de invoering van de Wet vereenvoudiging in 2021. In 2020 werkte 49 procent van de Wajong-gerechtigden met arbeidsvermogen, in 2023 was dat 51 procent. Vermoed wordt dat deze

geringe toename te wijten is aan de arbeidsmarkt die sinds de coronapandemie steeds kraker is geworden en dus meer kansen biedt⁴⁸. In ons kwalitatieve onderzoek hebben we geen respondenten gesproken die dankzij de vereenvoudiging aan het werk zijn gegaan. Onze conclusie strookt dus met beeld uit de kwantitatieve monitorrapportages. De monitorrapportage van SZW laat ook zien dat het gemiddelde aantal verloonde uren per maand niet gestegen is sinds de invoering van de vereenvoudiging. Daarvoor zien wij in ons kwalitatieve onderzoek ook geen bewijs.

Een data-analyse door CBS – benoemd in de monitorrapportage – laat zien dat het aantal Wajong2010-gerechtigden dat een opleiding start sinds de invoering van de Wet vereenvoudiging niet toeneemt. Sterker nog, het aantal lijkt af te nemen. Vermoed wordt dat dit te maken heeft met de stijgende gemiddelde leeftijd van Wajong2010-gerechtigden⁴⁹. Wij hoorden tijdens de interviews dat de vereenvoudiging wél effect heeft gehad op de studiekeuze, maar het is denkbaar dat er vanwege hun leeftijd inderdaad steeds minder Wajong2010-gerechtigden zijn voor wie die keuze relevant is. Het aantal Wajong2015-gerechtigden dat een studie volgt lijkt wel degelijk te zijn toegenomen sinds de Wet vereenvoudiging. Voorheen was een studie een uitsluitingsgrond voor de Wajong2015. Al met al zien we dus dat de Wet vereenvoudiging in ieder geval een effect heeft op de typen 2 en 6, maar dat ook de typen 4 en 5 positieve effecten van de Wet kunnen ervaren (dat wil zeggen, mits ze bekend zijn met de vereenvoudiging)⁵⁰. De invloed van de Wet vereenvoudiging Wajong ziet er dan ongeveer als volgt uit:

Figuur 8.1 Schematische weergave van de groepen die effect kunnen ervaren van de Wet vereenvoudiging Wajong⁵¹

⁴⁸ Bron: SZW (2024), 'Derde monitorrapportage Wet vereenvoudiging Wajong' [on gepubliceerd], p.4.

⁴⁹ Bron: SZW (2024), 'Derde monitorrapportage Wet vereenvoudiging Wajong' [on gepubliceerd], pp.9-10.

⁵⁰ In theorie zijn er nog twee andere subgroepen die baat hebben gehad bij de Wet vereenvoudiging Wajong, maar die hebben we in dit rapport niet 'gevat' in een portret. Het gaat om mensen zonder arbeidsvermogen die wel werken (DGA met werk en uitkering), omdat zij nu 25 procent van hun salaris houden en er dus financieel op vooruitgaan. We hebben één persoon uit deze groep gesproken, die vanwege problemen met het garantiebedrag kritisch was op de vereenvoudiging was. De andere subgroep bestaat uit mensen zonder arbeidsvermogen die nu kunnen studeren met behoud van de uitkering (DGA en studierend). Uit die subgroep hebben we in dit onderzoek niemand gesproken.

⁵¹ De helft van de studenten heeft arbeidsvermogen, de helft niet. Daarom is de groep mensen zonder arbeidsvermogen wat kleiner dan de lezer misschien gewend is, de studenten hebben we daar immers van afgetrokken. Hetzelfde geldt voor de groep 'arbeidsvermogen geen betaald werk'.

8.2 Werkgevers hebben weinig van de vereenvoudiging gemerkt

Onbekendheid van de Wet bij werkgevers

Voor dit onderzoek hebben we acht werkgevers geïnterviewd over de Wet vereenvoudiging Wajong. Het ging om grote, middelgrote en kleine werkgevers in verschillende sectoren. De ene werkgever heeft beleid op het aannemen van werknemers met een arbeidsbeperking, de ander heeft min of meer 'toevallig' een aantal mensen met een arbeidsbeperking in dienst. De meeste geïnterviewde werkgevers hebben niets meegekregen van de vereenvoudiging van de Wajong. Alleen bij een uitzendbureau gespecialiseerd in het uitzenden van mensen met een beperking waren geïnterviewden bekend met de vernieuwde wetgeving. Een andere werkgever werkte in 2021 nog in de zorgsector en had in die vorige functie wel eens iets over de vereenvoudiging vernomen.

Oordeel van werkgevers over verrekening

De geïnterviewde werkgevers kunnen weinig uitspraken doen over de geharmoniseerde studieregeling en over het herlevingsrecht. Ze zijn blij dat deze veranderingen zijn doorgevoerd, maar voor hen zijn deze aanpassingen niet direct relevant.

De werkgevers geloven wel dat de nieuwe verrekening enigszins – en onder heel specifieke omstandigheden – kan helpen, maar niet dat alle obstakels hiermee zijn opgelost. Er blijven (grotere) obstakels bestaan voor werkzoekende Wajong-gerechtigden en er blijven (grotere) obstakels bestaan voor werkgevers die hen graag in dienst zouden willen nemen.

“Ik ken die vereenvoudiging niet. Ik heb ook wat rondgebeld, ook andere collega's kennen het niet. We kennen ook geen medewerkers die problemen hebben met verrekening of die meer uren wilden werken en dat toch maar niet deden omdat ze dan niet zoveel extra gingen verdienen. Dus of de vereenvoudiging iets oplost, dat durf ik niet te zeggen.”
– P&O-medewerker

Bij het **in dienst nemen** van Wajong-gerechtigden spelen voor werkgevers knelpunten zoals administratieve lasten en werknemers die zichzelf overschatten. Die obstakels worden niet opgelost door de Wet vereenvoudiging. Geïnterviewde werkgevers zien ook dat werkzoekenden met een Wajong-uitkering veel stress kunnen ervaren over de invloed van werk op hun uitkering, maar die stress blijft wat hen betreft ook ná de vereenvoudiging bestaan.

“De meeste mensen zijn niet financieel gedreven. Ze kijken puur naar wat ze aankunnen. Hoe is mijn werk-privébalans. Bijvoorbeeld: op maandag heb ik begeleiding, dan kan ik dus niet werken.” – HR-medewerker

Dan speelt nog de kwestie van Wajong-gerechtigden die al in dienst zijn. Met de vereenvoudiging beoogt de wetgever het eenvoudiger voor hen te maken om **meer uren te gaan werken** wanneer ze daar aan toe zijn. Geïnterviewde werkgevers zien dat er 1) vele andere

redenen zijn om niet meer uren te gaan werken dan waar in eerste instantie voor getekend was⁵² en 2) dat angst rondom verrekening met de vereenvoudiging niet per se verdwenen is.

“We rekenen dan ook samen door wat meer werken betekent. Het zou helpen wanneer UWV goed zou uitleggen wat de gevolgen zijn van meer of minder werken, maar dat doet UWV niet, dus dat doen wij. We laten dus eerlijk zien dat als je van 24 naar 28 uur gaat er niet heel veel extra bijkomt. Maar dat maakt mensen niet uit, als ze ruimte hebben voor 28 uur doen ze het toch.” – HR-medewerker

“Met een werknemer heb ik een gesprek gehad over meer werken, zij had zelf het initiatief genomen. We hebben een testperiode gedaan, ik moet zeggen ze is daar nog niet op teruggekomen. Zij is heel leergierig, zij wil altijd meer. Salaris is voor haar geen reden.” – Leidinggevende

Box. Rekenhulpen zijn vaak incompleet

De geïnterviewde werkgevers wijzen erop dat iedereen een stukje informatie in handen heeft over inkomsten bij (meer) werk:

- De werkgever weet hoeveel salaris een werknemer gaat verdienen;
- UWV weet welke effecten het salaris gaat hebben op de uitkering. Die effecten zijn – na de vereenvoudiging – voor alle mensen met een Wajong-uitkering hetzelfde;
- De Belastingdienst weet welke effecten inkomsten hebben op de toeslagen.

Oftewel: alle partijen hebben een stukje informatie, maar niemand heeft álle informatie. Daarmee kan niemand precies voorspellen wat de gevolgen van (meer) werk zullen zijn. Een rekenhulp van NIBUD kan in de nabije toekomst soelaas bieden, die is op het moment van schrijven nog niet volledig. In feite kan alleen een Wajong-gerechtigde werknemer alleen zélf vaststellen welke gevolgen werken heeft gehad voor de uitkering – en dan eigenlijk pas na een volledig jaar gewerkt te hebben.

Al met al denken werkgevers dat de invloed van de Wet vereenvoudiging Wajong op de dienstverbanden die zij afsluiten met Wajong-gerechtigde medewerkers klein is.

⁵² Een geïnterviewde werkgever wijst erop dat het oorspronkelijke uren aantal niet uit de lucht komt vallen. Dat is onderbouwd en daar zal niet snel van afgeweken worden. Het komt bijvoorbeeld voor dat iemand een medische urenbeperking heeft, dan staat juist dát aantal uren in het contract dat een werknemer en een werkgever samen tekenen.

Deel 3:

Aanknopingspunten voor de toekomst

Dit is het laatste deel van dit rapport. In dit deel vertellen de verschillende Wajong-gerechtigden wat zij nodig zouden hebben in de toekomst - voorbij aan de Wet vereenvoudiging Wajong. Onze conclusies zijn te vinden in hoofdstuk 10.

De toekomst van Wajong-gerechtigden

We hebben de geïnterviewde mensen met een Wajong aan het einde van elk interview gevraagd hoe zij hun toekomst voor zich zagen en welke hulp ze daarbij dachten nodig te hebben. In dit hoofdstuk beschrijven de zeven fictieve Wajong-gerechtigden (die elk een groep mensen met een Wajong vertegenwoordigt) elk hun toekomstplannen en dromen. Ze reflecteren daarbij ook op de rol van UWV. Aan het einde van elk portret trekken wij als onderzoekers onze conclusies over wat SZW en UWV voor de Wajong-gerechtigde zou kunnen betekenen. Dit zijn denkrichtingen voor de toekomst van de Wajong.

Portret 1

Tjakko
DGA

Ik wil heel graag werken, maar dan moet een werkgever me wel die mogelijkheid willen bieden. Dat is tot nu toe nog niet gelukt. Ik weet niet of UWV me daarbij kan helpen. Ze hebben het me ook nog nooit gevraagd⁵³.

⁵³ Het is geen wettelijke taak van UWV om proactief contact te onderhouden met mensen zonder arbeidsvermogen.

Wat kunnen SZW en UWV voor Tjakko betekenen?

De kans dat mensen zoals Tjakko een goed passende, duurzame, betaalde werkplek vinden is niet zo groot. Maar het lukt sommige mensen met duurzaam geen arbeidsvermogen toch – als er een goede klik is met een werkgever bijvoorbeeld, of als zij zelf een bedrijfje beginnen dat een gat in de markt vult. In ons onderzoek zijn het eigenlijk uitsluitend mensen met een Wajong-DGA vanwege een zintuigelijke of fysieke beperking die soms toch werk vinden, voor mensen met een (zware) psychische of cognitieve beperking is dagbesteding vaak passender.

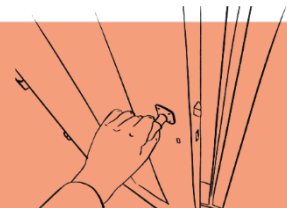
Tjakko en anderen zoals hij⁵⁴ vinden het soms jammer dat er geen enkel contact is met UWV, omdat ze nog best mogelijkheden voor zichzelf zien. Het is wettelijk gezien geen taak van UWV om proactief contact te leggen met mensen zonder arbeidsvermogen. Het is dus niet opmerkelijk dat Tjakko geen (recent) contact heeft gehad met UWV.

Tjakko en mensen zoals hij zouden graag zien meer betrokkenheid van UWV ervaren, en dat UWV samen met hen op zoek ging naar die éne werkgever, of naar dat éne ondernemingsplan. Wij kunnen ons voorstellen dat ook sommige mensen met DGA om de zoveel tijd worden uitgenodigd voor een voortgangsgesprek (of, liever nog, een soort ‘**mogelijkhedengesprek**’ waarin de focus ligt op wat UWV voor een persoon kan betekenen). Denk daarbij aan eens per jaar of eens per twee jaar. Ook al zijn de mogelijkheden op een bepaald moment erg beperkt, dan nog vinden Tjakko en anderen zoals hij het een fijn idee dat UWV hen ziet, hoort en helpt. Niet alle mensen met een DGA-status hebben overigens behoefte aan zo’n mogelijkhedengesprek, veel van hen vinden het juist fijn om met rust gelaten te worden. Per Wajong-gerechtigde met een DGA-status kan gekeken worden of een mogelijkhedengesprek passend is. Voor Tjakko is dat bijvoorbeeld wel het geval.

UWV en SZW **experimenteren** tussen 2023 en 2027 met re-integratiedienstverlening aan mensen zonder arbeidsvermogen in de WIA en in de Wajong. Zij kunnen zélf dienstverlening aanvragen als ze ondanks hun beperking toch aan het werk willen. Uit het gesprek met Tjakko blijkt dat hij niet op de hoogte is van deze dienstverlening. Vanuit het perspectief van Tjakko en mensen zoals hij kan het waardevol zijn om de **bekendheid** van het experiment te vergroten.

Portret 2

Kimberley
nDGA en studerend

Ik hoop dat ik mijn studie snel afrond en dan wil ik graag werken. Het gaat me echt wel lukken een baan te vinden, ik maak me daar geen zorgen over.

Soms heb ik wel contact met de gemeente, bijvoorbeeld laatst om energietoeslag aan te vragen. Maar die wordt dan weer afgewezen omdat ik student ben. De gemeente vertrouw ik niet echt hoor. Ik regel alles zelf, ik heb eigenlijk niemand in de omgeving die met me mee kan denken. Ik heb ook geen contact met het UWV en ik denk niet dat ik hen snel om hulp zou vragen, ook niet als ik straks mijn studie af heb en ik zoek naar werk. Ze kunnen toch niets voor me doen.

⁵⁴ Waarmee we bedoelen: Wajong-DGA-gerechtigden die ondanks hun DGA-status nog wel graag willen werken.

Wat kunnen SZW en UWV voor Kimberley betekenen?

Kimberley en andere studenten met een Wajong-uitkering hebben veel baat gehad bij de vereenvoudiging. Hun studie draagt bij aan hun kansen op een goed passende baan. Dat brengt hen naar verwachting echt dicht bij het gedroomde 'huisje-boompje-beestje'. In het verhaal van Kimberley zien we dat zij er optimistisch over is dat ze met haar studie vrij eenvoudig een nieuwe baan zal vinden. In sommige gevallen zal dat zeker waar zijn, in andere gevallen is het wellicht toch verstandig om een **vinger aan de pols** te houden. Dan kan UWV hulp bieden als de overgang van een opleiding naar een betaalde baan toch niet zo soepel verloopt als verwacht.

Een moeilijkheid in dit verhaal is dat Kimberley niet zoveel vertrouwen heeft in de overheid. Terwijl ze na haar studie misschien meer hulp nodig zal hebben dan ze nu kan inschatten, staat ze niet om hulp te springen. (Wat dat betreft lijkt ze op Robin, die vanwege diens wantrouwen ook in een lastig parket zit.) Het is dus belangrijk de vertrouwensband met Kimberley te herstellen. Dat is al mogelijk terwijl ze haar studie nog volgt. Er zijn bijvoorbeeld studenten die zich erover verbazen dat UWV niet af en toe informeert hoe het met hun studie gaat. Zo'n **voortgangsgesprek (ook tijdens de studie)** kan een mooi aanknopingspunt vormen om de relatie te herstellen met Wajong-gerechtigden die waarschijnlijk best baat kunnen hebben bij ondersteuning vanuit UWV.

Portret 3

Sharon

nDGA en gelukkig zonder betaald werk

In de toekomst heb ik eigenlijk verder geen ondersteuning nodig. Ik weet goed wat ik wel en niet kan op mijn vrijwilligerswerk. Ik mag ook aangeven wanneer ik iets teveel vind worden, dat werkt voor mij gewoon heel prettig.

Wat kunnen SZW en UWV voor Sharon betekenen?

Sharon heeft een vrijwilligersbaan die haar bijna alle voordelen van betaald werk biedt, behalve het extra inkomen. Maar in ruil voor dat extra inkomen heeft ze flexibiliteit en een plek waar ze zich veilig voelt. Zo spreken we nog een aantal respondenten: mensen die geen betaald werk hebben, maar die dagelijks genoeg omhanden hebben waar ze al best gelukkig mee zijn. Als vrijwilliger, medewerker op een dagbestedingsplek, als mantelzorger of als ouder hebben deze mensen hun beoogde **huisje-boompje-beestje eigenlijk al gerealiseerd**.

Als vrijwilliger zal Sharon niet uitstromen uit de uitkering, terwijl ze wel arbeidsvermogen heeft. Vanuit het systeem bezien is haar situatie niet ideaal. Ze zet haar arbeidsvermogen immers niet in om haar eigen inkomen te verdienen. Echter: Sharon is vooralsnog tevreden met haar situatie. Bovendien draagt ze als vrijwilliger ook bij aan de samenleving, ze werkt namelijk in de zorg. Je kunt je afvragen of van Sharon en mensen zoals zij verwacht moet worden dat ze een betaalde werkplek gaan vinden. Misschien hebben zij vooralsnog de voor hen **hoogste trede van de Participatieladder bereikt**. Van de respondenten begrijpen wij dat UWV hen niet onder druk zet om op zoek te gaan naar betaald werk.

Portret 4

Robin*nDGA en wil werken*

Ik droom ervan om weer te kunnen werken in de toekomst. Vooral omdat dit ons als gezin wat meer financiële vrijheid geeft en we dan beter kunnen sparen voor later. Onze dochter wordt ook ouder, dus het is goed om alvast te sparen voor wanneer ze bijvoorbeeld wil gaan studeren. Voor haar wil ik trouwens ook een voorbeeld zijn: dat ik kan laten zien dat het goed is om financieel onafhankelijk te zijn. Ik vind het ook een fijn idee dat ik zelf mijn geld verdien, net zoals mijn vrienden die gewoon werken.

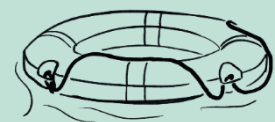
Het enige is dat ik niet weet hoe ik dit alleen moet doen, want het uitvallen bij mijn vorige banen heeft voor onzekerheid gezorgd. Ik hoop dat iemand mij kan helpen met het zoeken naar een baan die bij mij past, en het zou ook fijn zijn als er dan iemand meekijkt hoe het gaat op het werk. Gewoon iemand die naar je luistert, met je meedenkt en waar je je ei kwijt kan als het even niet zo goed gaat. Dat heb ik nodig om weer aan de slag te kunnen gaan.

Wat kunnen SZW en UWV voor Robin betekenen?

Er zitten in de Wajong veel mensen zoals **Robin**: mensen die om verschillende redenen graag willen werken, maar die het ook om verschillende redenen niet lukt om werk te vinden. Er zit **potentie** in mensen zoals **Robin**, om zelfstandig inkomsten te generen maar óók om een stapje dichterbij een huisje-boompje-beestje te komen. Dienstverlening aan dit type Wajong-gerechtigde op zoek naar een goed passende werkgever kan uitpakken als een win-winsituatie.

De re-integratie van mensen zoals **Robin** kan intensief zijn, omdat er veel verschillende soorten obstakels bestaan. Soms is het nodig dat verschillende partijen betrokken worden om die obstakels - samen met de uitkeringsontvanger - op te lossen. Dan is het goed als **één professional de regie** oppakt en dit niet alleen aan **Robin** zelf overlaat. Dat draagt immers niet bij aan **Robins** gevoel van vertrouwen. Het is ook mogelijk dat een jobhunter of jobcoach met **Robin** stappen kan zetten. Het begint allemaal met een **goed gesprek** waarin met **Robin** wordt bekeken wat de mogelijkheden zijn. En vervolgens is de grootste uitdaging om een werkgever te vinden bij wie het wel lukt.

Portret 5

Marijke*nDGA met werk en uitkering*

In de toekomst zou ik graag een gezin willen. Mijn partner en ik willen wel een kind. Dan zou het natuurlijk fijn zijn als ik een goede balans heb gevonden met mijn werk.

Een werkgever die me de ruimte biedt om die balans te zoeken in hoeveel uren werk passend zijn voor mij, dat zou me heel erg helpen. Een jobcoach of iemand anders die me daar goed in kan begeleiden zou ook heel erg helpen. Stel ik kan met een korte opleiding werk doen dat goed bij me past en iemand kan me daarin ondersteunen, dan zou dat ook heel waardevol zijn.

Ik zou graag voor grotere dingen willen sparen, zoals voor straks als we een kind willen, de school van ons kind, eventueel een rijbewijs voor ons gezamenlijk zodat we eens een extra dagje weg kunnen, of een keer echt uit eten kunnen, voor een nieuwe auto of onze achtertuin. Voor al die dingen kunnen we nu maar echt weinig sparen. Nu kunnen we ongeveer 100 euro per maand opzij zetten, maar dan moeten we keuzes maken waar we dit voor wegleggen.

Wat kunnen SZW en UWV voor Marijke betekenen?

Marijke en mensen zoals zij zitten eigenlijk al op de plek waar de wetgever hen wil hebben: ze hebben betaald werk en zijn daardoor minder uitkeringsafhankelijk. Dat is goed nieuws. In sommige gevallen zien we dat mensen zoals Marijke op de lange termijn misschien een paar uur extra gaan werken, maar meestal gaat het om **minimale aanpassingen van het contract**. De vereenvoudiging brengt mensen zoals Marijke meestal niet van het ene op het andere moment op het idee om meer te gaan werken.

Tegelijkertijd geeft ook Marijke aan dat ze nog groeimogelijkheden ziet. Het heeft weinig zin om van hen te verwachten dat zij geleidelijk aan steeds meer uren zullen gaan werken, maar het kan wél nuttig zijn om om de zoveel tijd te **verkennen welke mogelijkheden** zij nog voor zichzelf zien. Vaak hebben werknemers dit soort gesprekken natuurlijk al met hun werkgevers. Uit literatuur⁵⁵ blijkt echter ook dat werkgevers juist minder ontwikkelkansen bieden aan werknemers met een beperking – dan kan UWV de partij zijn met wie een werknemer zoals Marijke deze gesprekken voert.

Portret 6

Jimmy

nDGA met werk en garantiebedrag

Ik hoop niet dat ze het garantiebedrag gaan versoberen. Ik werk openhartig mee aan dit onderzoek, maar voor mij is dat ook een risico. Want als de overheid erachter komt dat ik nu een relatief hoog inkomen heb, willen ze me dat hogere inkomen misschien afpakken.

Ik vind het een goed idee dat het garantiebedrag een soort vast bedrag is, een basisinkomen bijna. Dat idee is heel sterk. Uiteindelijk gaat het natuurlijk om een heel klein groepje mensen met relatief kleine bedragen. Zoveel kosten we met z'n allen niet.

Ik wil de komende tijd gewoon lekker door blijven werken in deze functie. Daar heb ik meestal geen hulp bij nodig, behalve wanneer er nieuwe werkaanpassingen moeten komen. Ik heb gemerkt dat het succes en de snelheid waarmee voorzieningen toegezegd en geleverd worden erg afhangt van de medewerker van UWV die je voor je hebt. Bij UWV is er weinig ruimte voor maatwerk, het is altijd het één of het ander. Daarom ben ik ook zo bang voor mijn garantiebedrag.

Ik zou best meer willen werken, maar dat kan echt niet. Wanneer ik nu overuren werk, moet ik de week daarna echt bijkomen.

⁵⁵ Zie bijvoorbeeld Barendrecht, J., Paalvast, M., & Nieuwenhuis, D. (december 2017), 'Zo werkt het. Ervaringen van mensen met een beperking met (zoeken naar) werk'. Patiëntenfederatie Nederland, Ieder(in) en MIND.

Wat kunnen SZW en UWV voor Jimmy betekenen?

Jimmy vindt het garantiebedrag dat hij ontvangt zeer waardevol. Ondanks het feit dat hij inmiddels promotie heeft gemaakt, blijft hij het garantiebedrag ontvangen. Het vormt een ondergrens voor zijn uitkering, een bedrag waar hij altijd van uit kan gaan. Andere geïnterviewden met een garantiebedrag kunnen het garantiebedrag om dezelfde reden ook erg waarderen. Ze weten: bij meer werken, bij een hogere loonwaarde of bij een hoger uurtarief blijft het garantiebedrag voortbestaan.

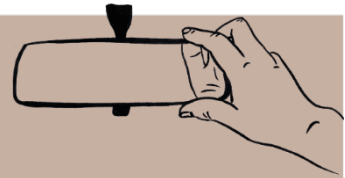
We merken dat er wel enkele **misverstanden** bestaan over het garantiebedrag. Sommige respondenten denken bijvoorbeeld dat het garantiebedrag alleen voor oWajong-gerechtigden bestaat. Er zijn ook geïnterviewden die denken dat het garantiebedrag speciaal bedoeld is voor theoretisch geschoolde mensen met een Wajong-uitkering die vanwege hun beperking slechts een klein aantal uren kunnen werken (dat heet ook wel een medische urenbeperking)⁵⁶. Respondenten weten ook niet goed hoe het garantiebedrag precies berekend is. Het wekt de indruk dat de communicatie over het garantiebedrag verbeterd kan worden.

Op basis van de interviews denken we dat het garantiebedrag méér bijdraagt aan het gevoel van **bestaanszekerheid** dan een 'normale' aanvullende uitkering. Daaruit zijn wat ons betreft lessen te trekken voor de toekomst van de Wajong. Zijn dit soort garanties in te bouwen voor alle Wajong-gerechtigden, en niet alleen voor Wajong-gerechtigden die toevallig op een bepaald moment in de tijd werk hadden?

Portret 7

Roland

nDGA met werk, zonder uitkering

Ik verwacht dat ik in de toekomst gewoon mijn werk kan blijven uitvoeren. Mocht dat niet mogelijk zijn, zal ga ik zelf op zoek naar ander werk. In het verleden heb ik wel eens re-integratietrajecten gedaan via UWV, maar die hebben nooit tot werk geleid. Ik heb daarom geen vertrouwen in de ondersteuning door UWV bij het vinden van werk.

Wat kunnen SZW en UWV voor Roland betekenen?

Roland weet ondanks zijn beperking volledig zijn eigen inkomsten genereren. Roland heeft geen hulp van de wetgever of van UWV meer nodig⁵⁷. De wetgever kan zich alleen maar inzetten om een situatie zoals die van Roland voor meer Wajong-gerechtigden mogelijk te maken. Het kan bijvoorbeeld helpen om mensen zoals Roland te betrekken bij nieuwe beleidsontwikkelingen.

⁵⁶ Over deze specifieke subgroep bestaat veel discussie. Het gaat over mensen die een hoge loonwaarde of een loonwaarde van 100 procent hebben, die wekelijks minder uren kunnen werken. Voor hen bestaat geen compensatie zoals die wel bestaat voor mensen met een lagere loonwaarde, die wekelijks wel een groot aantal uren kunnen werken (dat is de loondispensatie). We spraken respondenten die geloofden dat het garantiebedrag de compensatie waren waarom zij al zo lang hadden gevraagd. Dat is het feitelijk gezien niet.

⁵⁷ De meeste mensen wiens uitkering – net zoals die van Roland – op nul staat, werken via de Wsw in een sociaal ontwikkelbedrijf. Ze hebben daar een salaris dat hoger is dan het WML. Net zoals Roland zitten ze daar goed en hebben ze in principe geen hulp nodig van UWV. Maar: de Wsw is inmiddels afgesloten. Als deze mensen uitvallen en/of hun baan verliezen, kunnen ze niet meer via de Wsw een nieuwe baan vinden. Op dat moment kunnen ze wel weer hulp van UWV nodig hebben om passend werk te vinden.

In de illustratie op de volgende bladzijde vatten we samen welke mogelijkheden er in wet- en regelgeving en in de uitvoering bestaan voor de zeven typen Wajong-gerechtigden:

Figuur 9.1 Schematische samenvatting van de behoeften van de Wajong-gerechtigden voor de toekomst

Conclusies

Dit is het laatste hoofdstuk van dit rapport over de Wajong en de Wet vereenvoudiging Wajong. We sluiten af met onze conclusies op basis van de gepresenteerde informatie: de antwoorden op de vragen die het ministerie van SZW heeft gesteld en enkele denkrichtingen voor de toekomst van de Wajong.

10.1 Antwoorden op de kernvragen

In Bijlage 1 hebben we alle kern- en deelvragen van dit onderzoek opgenomen. We geven hier een beknopt antwoord op de kernvragen, waarbij we ook de deelvragen in het achterhoofd houden.

- **Kernvraag 1:** Wat is de belevingswereld van personen met een Wajong-uitkering omtrent het maken van keuzes over werk/studeren en bruto inkomen (loon en uitkering)?
Antwoord: De Wajong draagt bij aan de (bestaans)zekerheid van mensen met een beperking. Wajong-gerechtigden hebben veel uiteenlopende redenen om te willen werken of studeren, maar ook veel redenen om dit uiteindelijk niet te doen. Betaald werk en/of een studie kunnen bijdragen aan het realiseren van een huisje-boompje-beestje: een fijne plek om te wonen, een beetje spaargeld op de bank en een of andere plek waar je je nuttig kunt voelen of waar je een bijdrage kunt leveren aan de maatschappij, bijvoorbeeld binnen een betaalde baan. Een studie kan een opstapje vormen voor passend werk. En passend werk kan een opstapje vormen voor het eerder genoemde huisje-boompje-beestje. Veel Wajong-gerechtigden hebben een behulpzaam en stimulerend sociaal en

hulpverlenend netwerk dat hen helpt om stappen richting een studie of betaald werk te zetten.

Ondanks de Wajong zijn er veel obstakels te overwinnen om de ideale situatie te bereiken:

Tegelijkertijd zijn er verschillende redenen waarom werken of studeren met een Wajong niet lukt. Natuurlijk is de beperking zelf niet altijd eenvoudig om mee om te gaan: je hebt bijvoorbeeld enige (werk)ervaring en een aantal positieve ervaringen nodig om te weten waar je krachten liggen, en waar je hulp bij nodig hebt. Als een Wajong-gerechtigde nog niet goed weet wat de eigen mogelijkheden zijn, kan dat tot frustratie en vermoeidheid leiden. Dan komt het voor dat iemand telkens weer uitvalt. Een gebrek aan goede ondersteuning op de werkvloer en ondersteuning thuis versterkt de kans op uitval. Sommige Wajong-gerechtigden moeten min of meer zelf – zonder ondersteuning van familie, vrienden of professionals – alle knelpunten oplossen. Dat is een zware taak, die niet stimuleert bij het vinden van werk of een studie. We zien ten slotte dat sommige mensen belemmerd worden door hun eigen wantrouwen in de overheid; dan maken ze geen gebruik van de mogelijkheden die er voor hen zijn. Ook komt het soms voor dat er fouten of foutjes worden gemaakt door een overheidsorganisatie, dat kan stress oproepen. Tenslotte zijn er welwillende werkgevers die banen willen creëren voor mensen met een arbeidsbeperking, maar er zijn ook veel werkgevers die dit niet willen of die te weinig begeleidingstijd vrij kunnen maken. Als een enthousiaste Wajong-gerechtigde stuit op werkgevers die niet willen, kan dat er ook toe leiden dat de Wajong-gerechtigde niet meer durft te zoeken naar een betaalde baan.

Er zijn meer aspecten die meespelen bij de keuze om te gaan werken en studeren dan alleen de financiële aspecten:

In dit onderzoek zien we dat mensen met een Wajong het meeste succes hebben in hun werk of in hun studie wanneer er zo min mogelijk obstakels spelen. Dus: ze hebben een netwerk dat hen motiveert, ze weten waartoe ze met hun beperking al dan niet in staat zijn en er is een klik met de werkgever.

Daarmee is het niet zo dat de financiële aspecten onbelangrijk zijn. Sommige mensen met een Wajong maken zich wel wat zorgen over de invloed die werk of een studie heeft op het totale inkomen (Wajong en andere inkomensondersteunende regelingen). Deze zorgen zijn niet altijd vooraf weg te nemen. Rekenhulpverleners blijken bijvoorbeeld onvolledig, werkgevers kunnen geen precies uitsluitsel geven en ook betrokken professionals weten het niet altijd zeker. Mensen die willen werken of die willen studeren – die er hélemaal klaar voor zijn – lijken er vaak wel toe bereid om (tijdelijk) het risico van veranderende inkomsten te lopen. De kans op een meer betekenisvol leven wordt dan als belangrijker gezien dan wat je er precies financieel aan overhoudt.

De Wajong biedt mensen met een beperking zekerheid om hun leven verder vorm te geven.

De Wajong zoals hij nu is, biedt een financiële basis en bestaanszekerheid én ook dienstverlening en re-integratie voor de mensen die hulp nodig hebben om werk te vinden. Daar zijn mensen met een Wajong opgelucht over. Ze weten dat ze nooit zonder inkomsten komen te zitten, hoe hun beperking of ziekte ook uitpakt. "Het is fijn dat het er is," zeggen respondenten vaak. De Wajong vormt de basis waarop een Wajong-gerechtigde een zinvol leven kan opbouwen. (Betaald) werk helpt daar ook bij. Om verdere stappen te kunnen zetten, hebben Wajong-gerechtigden aan een aantal zaken behoefte. Dat zijn in ieder geval: 1) zekerheid over een maandelijks inkomen, dat ook voldoende⁵⁸ voor hen is en 2) een vaste contactpersoon die echt naar hen luistert en met hen op zoek gaat naar oplossingen (voor alle obstakels, inclusief dat van onzekere inkomsten). Die contactpersoon kan

⁵⁸ Wat voldoende is, is uiteraard subjectief. Wat we bedoelen is dat de persoon met een Wajong niet elk dubbeltje hoeft om te draaien om maandelijks rond te komen.

iedereen zijn: bijvoorbeeld een familielid of partner, een maatschappelijke ondersteuner of een consulent van de gemeente of UWV.

- **Kernvraag 2:** In hoeverre is de persoon met een Wajong-uitkering bekend met de aanpassing van de vereenvoudiging Wajong (de geharmoniseerde inkomensregeling, versoepelen herlevingsrecht, harmoniseren van de re-integratieverplichtingen en het schrappen van de studiemaatregelen in de Wajong2010 en Wajong2015)?

Antwoord: De bekendheid van de Wet vereenvoudiging Wajong blijkt onder de respondenten van dit onderzoek beperkt te zijn. Wajong-gerechtigden die nu studeren en Wajong-gerechtigden met een garantiebedrag blijken het meest bekend te zijn met respectievelijk de studiemaatregelen en het garantiebedrag. De geharmoniseerde inkomensregeling, het versoepelde herlevingsrecht en de harmonisatie van de re-integratieverplichtingen zijn voor de meeste respondenten nieuw.
- **Kernvraag 3:** In hoeverre zijn werkgevers die één of meerdere personen met een Wajong-uitkering in dienst hebben bekend met de aanpassingen van de vereenvoudiging Wajong (met name de geharmoniseerde inkomensregeling)?

Antwoord: De werkgevers zijn in algemene zin niet bekend met de Wet vereenvoudiging Wajong. Voor hen is eigenlijk alleen de geharmoniseerde inkomensregeling relevant, maar die kennen zij meestal niet.
- **Kernvraag 4:** In hoeverre worden de wijzigingen van de Wet vereenvoudiging Wajong door mensen met een Wajong-uitkering ervaren als een vereenvoudiging?

Antwoord: Geïnterviewde Wajong-gerechtigden en geïnterviewde werkgevers wijzen ons onderzoekers er tijdens dit onderzoek op dat de harmonisering van de drie regimes nog niet per se betekent dat het resultaat, de 'vereenvoudigde Wajong', daadwerkelijk simpeler is voor mensen met een Wajong. De vereenvoudigde Wajong wordt nog altijd als complex ervaren. Met de vereenvoudiging zijn wel stappen gezet richting een daadwerkelijk eenvoudige en gebruiksvriendelijke Wajong. Deze uitkomst kwam ook naar voren uit de invoeringstoets die door UWV werd uitgevoerd in juli 2023: *"Uit de invoeringstoets blijkt echter ook dat Wajonggerechtigden, ondanks het wegnemen van drempels in de Wajong, nog altijd drempels ervaren om (meer) te gaan werken. Deze zijn deels het gevolg van de complexiteit van het stelsel in zijn geheel. UWV kan hierdoor geen zekerheid geven over het totaalinkomen."* (p.2)
- **Kernvraag 5:** In welke mate en hoe ervaart de werkgever door de aanpassingen met de vereenvoudiging Wajong dat personen met een Wajong-uitkering minder belemmeringen ervaren om meer uren te gaan werken?

Antwoord: De geïnterviewde werkgevers zien zelf geen signalen dat hun medewerkers met een Wajong zich zorgen maken over verrekening van extra inkomsten wanneer ze meer gaan werken. Het is mogelijk dat de medewerkers dat soort zorgen niet uiten richting hun werkgevers, maar eerder richting jobcoaches of arbeidsdeskundigen. Omdat de werkgevers het probleem niet echt zien, hebben ze ook niet het gevoel dat de Wet vereenvoudiging Wajong iets oplost.
- **Kernvraag 6:** Hoe zijn de afwegingen van personen met een Wajong-uitkering om (meer) te gaan werken of te gaan studeren, de beslissing om te (meer) gaan werken of te gaan studeren, de wens om (meer) te werken of te studeren veranderd of beïnvloed door de Wet vereenvoudiging Wajong?

Antwoord: Een aantal factoren kan Wajong-gerechtigden echt helpen om hun doelen en dromen te bereiken, ook is er een aantal factoren dat hen daarin kan afremmen of dat zelfs tot terugval kan leiden. Het valt op dat zowel de bevorderende als belemmerende factoren eerder in de omgeving van de Wajong-gerechtigde liggen, dan in wet- en regelgeving. Factoren die in ieder geval helpen zijn een stimulerende omgeving, een vaste contactpersoon, succeservaringen, weten wat je lichaam wel aankan en wat het niet aankan, een werkgever die meedenkt en een passende jobcoach. Factoren die niet bijdragen aan de ontwikkeling van mensen in de Wajong zijn een onvoorspelbaar ziektebeeld, een omgeving die niet meedenkt, een baan die niet past, vastzitten in een bepaalde mindset, wantrouwen in de overheid, niet weten wat je fysiek en mentaal aankunt, sommige handelingen van UWV, onzekerheid over verrekeningen en veranderingen in de Wajong. Hieronder vatten we samen wat elk onderdeel van de Wet vereenvoudiging Wajong voor de geïnterviewde Wajong-gerechtigden heeft betekend:

Studieregeling: Geïnterviewde Wajong-gerechtigden die momenteel een studie volgen, hebben die keuze gemaakt vanwege de vereenvoudiging. Voor hen is echt een deur opengegaan. Voorheen was het in de Wajong2010 zo dat de uitkering werd verlaagd tot 25 procent als iemand een studie ging volgen; nu mogen mensen met een Wajong2010 hun uitkering volledig houden. Tegelijkertijd zien we in cijfers dat het aantal Wajong2010-gerechtigden met een studie niet is gestegen sinds de invoering van de vereenvoudiging. Het is waarschijnlijk dat het aantal Wajong2010-gerechtigden met een studie niet is toegenomen omdat de gemiddelde leeftijd in de Wajong2010 toeneemt (oftewel: de stijgende leeftijd doet het effect van de Wet vereenvoudiging deels teniet). Onder mensen met een Wajong2015 neemt het aantal studerende mensen wél toe.

Herlevingsrecht: De meeste Wajong-gerechtigden zijn – wanneer de onderzoekers de Wet vereenvoudiging aan hen uitleggen – opgelucht over het herlevingsrecht. Het herlevingsrecht draagt bij aan hun bestaanszekerheid: ook als het ineens niet meer goed gaat met hun gezondheid, kunnen ze nog op de Wajong terugvallen, mits ze weer aan de voorwaarden van hun regime voldoen. Het herlevingsrecht biedt dus een basis voor het eerder genoemde huisje-boompje-beestje (zie het antwoord op kernvraag 1).

Inkomensregeling: De nieuwe rekenregels zijn alleen gevoeld door mensen die een garantiebedrag hebben en een aanvulling tot het garantiebedrag krijgen. Andere respondenten hebben niet gevoeld dat er iets veranderd is in de manier waarop hun aanvullende uitkering wordt berekend. De nieuwe rekenregels hebben daarom onder de geïnterviewde Wajong-gerechtigden geen invloed gehad op hun keuzeproces om (meer) te gaan werken.

Garantiebedrag: In eerste instantie leek het erop dat een deel van de Wajong-gerechtigden er door invoering van de Wet vereenvoudiging qua inkomsten op achteruit zou gaan. Daarom is het garantiebedrag ingevoerd, een regeling die ervoor zorgt dat werkende Wajong-gerechtigden nooit minder aanvullende uitkering zullen ontvangen dan ze in 2020 deden. Respondenten met een Wajong en een garantiebedrag zijn tevreden over deze regeling en de zekerheid die deze regeling hen biedt.

Andere behoeften: Werkgevers wijzen op het belang van goede ondersteuning op de werkvloer. De geïnterviewde werkgevers hebben vaak veel gehad aan de inzet van een jobcoach die zich over een nieuwe werknemer met een Wajong kan ontfemen. We spreken ook Wajong-gerechtigden die expliciet aangeven dat hun jobcoach hen heeft geholpen bij zorgen over verrekening en andere financiële zaken.

10.2 Reflectie van de onderzoekers

We hebben voor dit onderzoek 51 mensen met een Wajong gesproken. Zij hebben ons verteld over hun gezin en hobby's, hun beperking, hun uitkering, hun werkervaringen en hun dromen voor de toekomst. Wanneer wij als onderzoekers naar alle interviews kijken die we hebben afgenomen voor dit onderzoek, kunnen we enkele rode lijnen in deze verhalen ontwaren. Deze rode lijnen staan los van de conclusies die we in paragraaf 10.1 hebben beschreven. Het gaat om drie overkoepelende gedachten over de toekomst van de Wajong.

- Wat een deel van de geïnterviewde werkende en studerende Wajong-gerechtigden met elkaar gemeen lijken te hebben, is hun sociale en/of hulpverlenende netwerk. We horen over ouders die hun kinderen van begin af aan gesteund hebben en die altijd hebben gelooft in de toekomst van hun kinderen. Ook professionals zoals maatschappelijk werkers, bewindvoerders, arbeidsdeskundigen en jobcoaches maken zich sterk voor hun cliënten. De inzet van een sociaal en hulpverlenend netwerk kan een Wajong-gerechtigde 1) aanmoedigen om te blijven zoeken naar manieren om hun gedroomde huisje-boompje-beestje te bereiken en 2) oplossingen bieden voor concrete knelpunten. Zo kan een ouder, vriend of professional het zoekwerk voor een Wajong-gerechtigde doen, zodat die Wajong-gerechtigde zich echt kan richten op diens gezondheid, welzijn en – in veel gevallen – functioneren op de werkplek. Volgens werkgevers is een combinatie van een sterk sociaal netwerk, een jobcoach en verder hulpverlenend netwerk ideaal.

Het is volgens ons dus in ieder geval belangrijk om bij de start van de dienstverlening het sociaal en hulpverlenend netwerk van Wajong-gerechtigden in kaart te brengen. Zo kan de aanwezigheid of afwezigheid van bevorderende en belemmerende factoren richting geven aan de dienstverlening die UWV biedt.

Als onderzoekers denken wij dat het specifiek belangrijk is mensen met een Wajong die géén sociaal of hulpverlenend netwerk hebben, extra te ondersteunen. Zonder netwerk is het immers lastig om een passende participatieplek te vinden en daar goed te functioneren. Professionals zoals arbeidsdeskundigen en jobcoaches kunnen waar nodig de basis vormen voor een netwerk, wanneer ze voldoende ruimte hebben om zich over individuele cliënten te ontfermen. Het betekent ook dat Wajong-gerechtigde en professional elkaar regelmatig moeten kunnen spreken, ook wanneer de situatie stabiel lijkt. Regelmatige gesprekken dragen bij aan het voorkomen van uitval of terugval.

- In dit onderzoek zien we hoe belangrijk de Wajong is in het leven van mensen met een beperking. De Wajong vormt een basis waarop mensen kunnen voortbouwen. Met die basis kunnen mensen zonder arbeidsvermogen op zoek gaan naar meer zelfstandigheid en een waardevolle daginvulling; mensen met arbeidsvermogen kunnen in hun professionele leven verschillende dingen uitproberen en zo hopelijk een perfect passende baan vinden. Mensen met een Wajong hoeven nooit bang te zijn dat ze volledig zonder inkomsten komen te zitten.

Jonggehandicapten met gedeeltelijk arbeidsvermogen kunnen sinds 2015 niet meer instromen in de Wajong. Zij kunnen een bijstandsuitkering aanvragen of moeten terugvallen op hun ouders of partner met inkomen.

In dit onderzoek spraken we respondenten die hun medeleven uitten met de nieuwe generatie jonggehandicapten, of hun ontevredenheid over de versmalling van de Wajong2015. Er zijn ook respondenten die met enige angst spreken over de bijstand, en blij zijn dat ze daar geen gebruik van hoeven te maken. De volgende respondenten zijn daar voorbeelden van:

“Ik ben heel blij met de Wajong. Als ik tien jaar later MS had gekregen en gedeeltelijk zou zijn afgekeurd, dan had ik nooit Wajong gehad en dan had ik nooit verder kunnen studeren en zo veel inkomen kunnen krijgen. Want een bijstand had ik niet gekregen omdat ik toen samenwoonde met mijn vriend. Dus zonder de Wajong was het verhaal veel lastiger geweest. Ik weet niet of mijn leven hetzelfde was gelopen zonder de Wajong. Dat stuk zelfstandigheid dat de Wajong mij bracht, heeft echt heel veel voor me betekend.” – nDGA met werk en garantiebedrag, 32 jaar

“Ik zat ook nog in de bijstandsuitkering bij de gemeente. De bijstand was best wel een gedoe. Ik kwam elke keer geld tekort. In de bijstand moet je ook van alles, ook als je niet kunt werken. Daarom ben ik in de Wajong beland. Wajong geeft iets minder stress.” – DGA en wil werken, 41 jaar

Als onderzoekers denken we dat het belangrijk is onderzoek te doen naar mensen die sinds 2015 geen Wajong krijgen omdat ze niet duurzaam geen arbeidsvermogen hebben en aangewezen zijn op de Participatiewet of de mensen met wie ze wonen.

- De Wajong is voor de (werkende en studerende) gebruikers complex, zelfs voor gebruikers die universitair geschoold zijn en voor gebruikers die al zolang ze zich kunnen herinneren gebruikmaken van de Wajong. Kleine veranderingen – ook al zijn ze bedoeld om de wet te versimpelen – dragen bij aan die complexiteit en de daaruit volgende onzekerheid.

De Wajong is een belangrijk instrument voor mensen met een beperking. Het voorziet in inkomen, biedt zekerheid en er is dienstverlening aan gekoppeld. Tegelijkertijd heeft de Wajong volgens geïnterviewde gebruikers en werkgevers nog niet zijn optimale vorm bereikt. In de dienstverlening aan Wajong-gerechtigden zijn nog aanknopingspunten, zoals de succesfactoren (bijvoorbeeld een vast aanspreekpunt creëren en een geïntensiveerde inzet van jobcoaches) in figuur 5.1⁵⁹.

Daarbij is het van belang af te wegen of een verandering vanuit gebruikersperspectief belangrijk genoeg is om nú door te voeren, of dat het minder stress oplevert om de verandering op een later moment, bijvoorbeeld als onderdeel van een groter pakket aan maatregelen.

⁵⁹ Dit kan zonder de wet te wijzigen.

10.3 Slotconclusie

In deze laatste paragraaf geven we antwoord op de hoofdvraag van dit onderzoek:

Hoe maken personen met een Wajong-uitkering keuzes over werk, meer werken of studeren, en welke effecten heeft de Wet vereenvoudiging Wajong daarop gehad?

Al met al horen we van respondenten dat er veel verschillende factoren meespelen bij de keuze om te gaan werken, te gaan studeren of meer te gaan werken. In de lijst van obstakels die hen tegenhoudt, is de verrekening van inkomsten uit werk (en de samenhang met andere inkomensondersteunende regelingen zoals toeslagen) voor sommige mensen een obstakel. Ook voor mensen met een Wajong geldt: ze weten wat ze nu hebben, maar niet wat ze gaan krijgen als ze bijvoorbeeld (meer) gaan werken. Deze onzekerheid kan een obstakel vormen, maar meestal is het niet het belangrijkste obstakel. Andere obstakels, zoals de beperking zelf, andere activiteiten in de week, een sociaal en of hulpverlenend netwerk dat de persoon afremt, enzovoorts, zijn vaak belangrijker dan de verrekening van inkomsten. Oftewel: obstakels buiten de Wajong zijn belangrijker voor (meer) werken en een opleiding volgen dan obstakels binnen de Wajong.

In dit onderzoek valt vooral op dat de Wet vereenvoudiging Wajong nauwelijks bekend is bij mensen met een Wajong – en ook niet bij hun werkgevers. Die onbekendheid beperkt de doeltreffendheid van de vereenvoudiging. Mensen met een garantiebepaald bedrag en mensen die studeerden wisten wél af van de vereenvoudiging.

Aangezien de verwachting van verrekening mensen zelden tegenhoudt⁶⁰ om (meer) te gaan werken of studeren, en aangezien de Wet vereenvoudiging Wajong grotendeels onbekend lijkt, is het keuzeproces van respondenten in dit onderzoek amper veranderd. We zien dit beeld bevestigd in de derde monitorrapportage Wet vereenvoudiging Wajong van SZW: het aantal werkende Wajong-gerechtigden is niet toegenomen en het gemiddelde aantal werkuren is ook niet toegenomen sinds de invoering van de Wet. Mensen met een garantiebepaald bedrag werkten per definitie al in 2020 en zijn in de tussentijd misschien meer gaan werken, maar de Wet vereenvoudiging lijkt daar op basis van de gesprekken met mensen in de Wajong niet de aanleiding voor te zijn geweest.

Dit kwalitatieve onderzoek wekt de indruk dat meer mensen door de geharmoniseerde studieregeling zijn gaan studeren. De respondenten die wij gesproken hebben, zijn vanwege de Wet vereenvoudiging met hun studie gestart. Uit de cijfers van 2023 van CBS in de monitorrapportage Wet vereenvoudiging Wajong blijkt dat er sinds de vereenvoudiging niet meer mensen met een Wajong2010⁶¹ zijn gaan studeren; er zijn wel meer Wajong2015-gerechtigden die studeren.

Het kwalitatieve onderzoek duidt erop dat mensen met een Wajong gaan werken of méér gaan werken wanneer zij daar als persoon echt aan toe zijn, en zelden vanwege de Wet vereenvoudiging Wajong.

⁶⁰ Uiteraard is het mogelijk dat mensen die gaan werken of studeren, zien welke invloed dit heeft op hun inkomsten, en vervolgens toch besluiten te stoppen. Zie daarover bijvoorbeeld het rapport 'Als verrekenen een beperking is' (februari 2021) van Optimalistic, Muzus en Stimulansz.

⁶¹ Dat zijn de mensen wiens uitkering vóór de Wet vereenvoudiging Wajong verlaagd werd tot 25 procent als zij gingen studeren.

Bijlage 1: Deelvragen van het onderzoek

1. Beleving en ervaringen: werken of een studie met een Wajong-uitkering

Kernvraag: Wat is de belevingswereld van personen met een Wajong-uitkering omtrent het maken van keuzes over werk/studeren en bruto inkomen (loon en uitkering)?

1. Welke redenen hebben personen met een Wajong-uitkering om (meer) te willen werken (in loondienst of als zelfstandige) of te studeren?
2. Hoe maken personen met een Wajong-uitkering afwegingen om te gaan werken (in loondienst of als zelfstandige) of studeren?
 - a. Wat zijn redenen voor personen met een Wajong-uitkering om wel of niet (meer) te gaan werken of te studeren? Welke doorslaggevende financiële en niet-financiële factoren beïnvloeden deze keuze om wel of niet (meer) te gaan werken of te (gaan) studeren?
 - b. Welke belemmeringen ervaren personen met een Wajong-uitkering om te gaan werken of studeren?
 - c. Welk beroep doet de Wajong op de vermogens of hulpbronnen van personen met een Wajong-uitkering die willen gaan werken of studeren? Waar lopen ze tegenaan?
 - d. Wat moet een persoon met een Wajong-uitkering doen om een inschatting te maken van het potentiële totaalinkomen bij (meer) gaan werken? In welke mate en hoe neemt de persoon ook inkomensafhankelijke regelingen zoals minimaregelingen/heffingskortingen/toeslagen mee in de berekening? In hoeverre lukt dat? En op welke manier kijkt een persoon met een Wajong-uitkering naar het bruto/netto inkomen?
 - e. Hoe zijn mensen in staat om een inschatting te maken van het totaalinkomen en waar zoeken personen met een Wajong-uitkering hulp bij het maken van deze afwegingen bijvoorbeeld bij UWV, gemeenten, instanties, begeleider(s) of andere? Gebruiken ze daarbij zelf of samen met derden hulpmiddelen, (reken)tools en welke zijn dat?
3. Wat is de behoefte van personen met een Wajong-uitkering voor ondersteuning van UWV of gemeenten rondom werken en studeren met een Wajong-uitkering?
4. Zijn de antwoorden in lijn met het beschikbare kwantitatieve beeld?

2. Bekendheid met Wet vereenvoudiging Wajong

Kernvraag: In hoeverre is de persoon met een Wajong-uitkering bekend met de aanpassing van de vereenvoudiging Wajong (de geharmoniseerde inkomensregeling, versoepelen herlevingsrecht, harmoniseren van de re-integratieverplichtingen en het schrappen van de studiemaatregelen in de Wajong2010 en Wajong2015)?

Kernvraag: In hoeverre zijn werkgevers die één of meerdere personen met een Wajong-uitkering in dienst hebben bekend met de aanpassingen van de vereenvoudiging Wajong (met name de geharmoniseerde inkomensregeling)?

3. Ervaring met en effecten van de Wet vereenvoudiging Wajong

Kernvraag: In hoeverre worden de wijzigingen van de Wet vereenvoudiging Wajong door mensen met een Wajong-uitkering ervaren als een vereenvoudiging?

1. Heeft het wegnemen van belemmeringen bepaalde keuzes of handelingen eenvoudiger gemaakt voor de Wajong-gerechtigden? Wat zijn de ervaringen?

2. Ervaart de Wajong-uitkeringsgerechtigde de geharmoniseerde inkomensregeling als een vereenvoudiging?
 - a. Vindt de Wajong-uitkeringsgerechtigde het doenbaarder om een inschatting te maken van het bruto inkomen (uitkering en loon)?
 - b. Ervaart de Wajong-uitkeringsgerechtigde die werkt of (meer) gaat werken een hoger bruto inkomen (uitkering en loon)?
3. Welk beroep doen aanpassingen vanuit de Wet vereenvoudiging Wajong op de vermogens of hulpbronnen van personen met een Wajong-uitkering die willen gaan werken of studeren? Waar lopen ze tegenaan?

Kernvraag: In welke mate en hoe ervaart de werkgever door de aanpassingen met de vereenvoudiging Wajong dat personen met een Wajong-uitkering minder belemmeringen ervaren om meer uren te gaan werken?

4. In welke mate en hoe ervaart de werkgever door de vereenvoudiging Wajong nieuwe (on-voorzien) belemmeringen die de keuze van de persoon met een Wajong-uitkering om (meer) te gaan werken beïnvloeden?
5. Welke rol speelt de (on)bekendheid van de werkgever met de vereenvoudiging van de Wajong bij de keuze van de persoon met een Wajong-uitkering om (meer) te gaan werken?

4. Werking van de Wet vereenvoudiging Wajong

Kernvraag: Hoe zijn de afwegingen van personen met een Wajong-uitkering om (meer) te gaan werken of te gaan studeren, de beslissing om te (meer) gaan werken of te gaan studeren, de wens om (meer) te werken of te studeren veranderd of beïnvloed door de Wet vereenvoudiging Wajong?

6. Hoe is de keuze om (meer) te gaan werken beïnvloed door het versoepelen van het **herlevingsrecht**?
 - a. Is hiermee de angst om te gaan werken weggenomen of verminderd? Zo nee, waarom niet?
 - b. Is de angst niet veranderd of zelfs gegroeid? Waarom is de angst niet veranderd en of zelfs gegroeid?
7. Is, en zo ja hoe, de keuze om te gaan werken beïnvloed door de **geharmoniseerde inkomensregeling**?
 - a. Zijn er personen met een Wajong-uitkering die als gevolg van de geharmoniseerde inkomensregeling (meer) stappen hebben gezet om te gaan werken of om meer te gaan werken? Welke stappen en met welke overwegingen?
 - b. Is het potentieel hogere bruto inkomen (loon en uitkering) indien waargenomen door de Wajong-uitkeringsgerechtigden van invloed op de werkkeuze?
 - c. Ervaart de Wajong-uitkeringsgerechtigde dat hij er in bruto inkomen (loon en uitkering en rekening houdend met een eventueel garantiebedrag) op vooruitgaat door meer te werken?
8. **Re-integratieverplichtingen**
 - a. Hoe ervaart de Wajong-uitkeringsrechtigde het versoepelen van de verplichting om een passend werk aanbod te accepteren? Worden de regels als eenvoudiger en eenduidiger ervaren? Of en hoe beïnvloedt dit de motivatie van de Wajonggerechtigde mee te werken aan deze re-integratieverplichtingen?
9. Zijn er in de antwoorden op bovenstaande vragen verschillen zichtbaar tussen personen met een Wajong-uitkering die werken in loondienst of als zelfstandige werken?

10. Studie:
 - a. Zijn personen met een Wajong-uitkering positiever gaan denken over studeren dan voor de wetsaanpassing? Hebben personen met een Wajong-uitkering (meer) stappen gezet om een studie te gaan volgen? Welke stappen? Waarom heeft degene uiteindelijk besloten om het niet (nog niet) te doen?
 - b. Hoe is de keuze om te gaan studeren beïnvloed door het schrappen van de studieregeling in de Wajong2010?
 - c. Of in het geval de persoon een Wajong uitkering op grond van de Wajong2015 ontvangt, hoe is de keuze om naar studie/school te blijven gaan beïnvloed door het openstellen van de uitkering voor personen die studeren?
11. Welke overige belemmeringen die nog niet bekend zijn, ervaren personen met een Wajong-uitkering na de Wet vereenvoudiging Wajong in hun keuze om te studeren of werken?
12. Zijn er door de aanpassingen met de vereenvoudiging Wajong voor personen met een Wajong-uitkering nieuwe (onvoorziene) belemmeringen ontstaan?
 - a. Zitten er belemmeringen in wet- en regelgeving?
13. Zijn de antwoorden in lijn met het beschikbare kwantitatieve beeld?

De Beleidsonderzoekers

Schipholweg 103
2316 XC Leiden

info@beleidsonderzoekers.nl